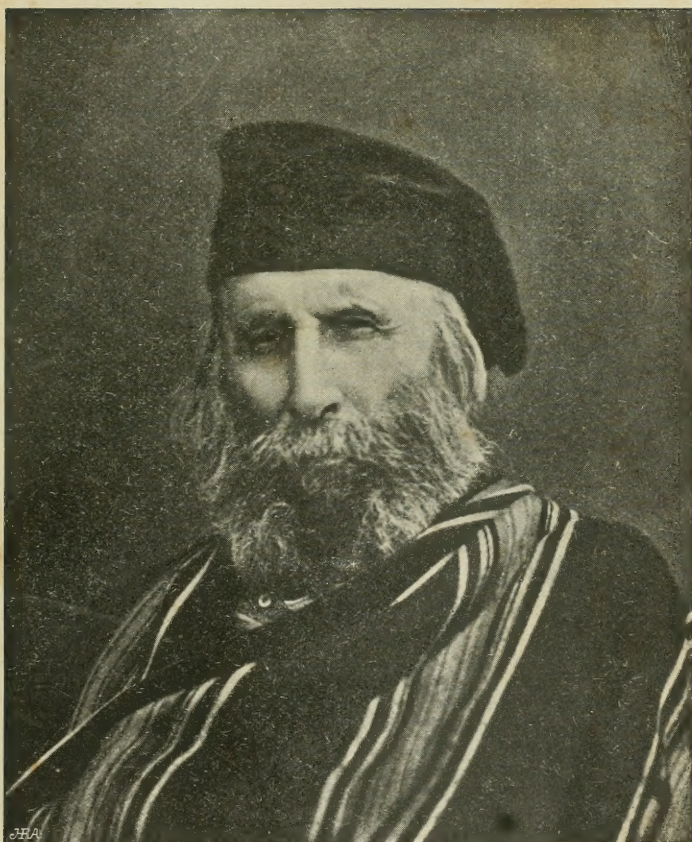

3 1761 06568141 3

GARIBALDI

JUL. GJELLERUPS FORLAG

GUISEPPE GARIBALDI

GUISEPPE GARIBALDI

EN HISTORIE FOR DE UNGE

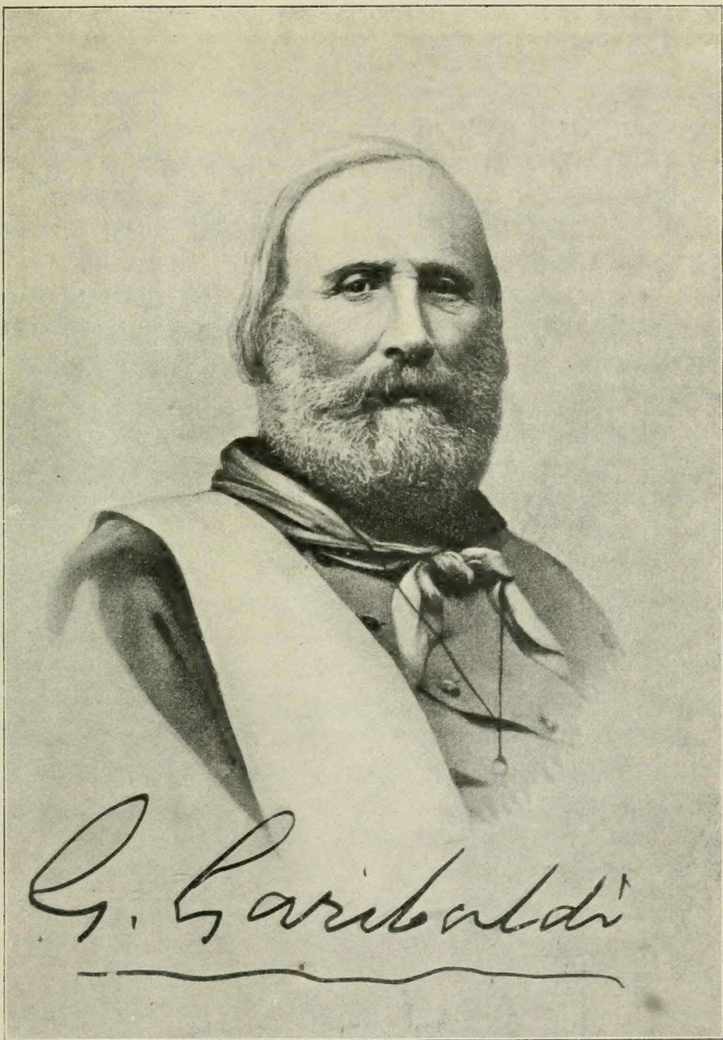
VED

OTTO C. LUND

KØBENHAVN
JUL. GJELLERUPS FORLAG
GRÆBES BOGTRYKKERI
1903

G. Garibaldi

INDHOLDS-FORTEGNELSE.

Det mærkelige Aar.

Det, der skete i det mærkelige Aar 1848, var, at Folkene vaagnede til Bevidsthed. Krigsherrerne havde brugt dem som Kanonføde; de privilegerede Kaster havde udnyttet og udbyttet dem. De brede Lag havde været som den store Flod, der driver Møller og Fabriker, bærer tungtlastede Skuder paa sin stærke Ryg og skaber Frugtbarhed langs sine Bredder, den store, mægtige Flod, der smukt maa lystre alle Ingeniørens Luner og Indfald, indtil den en Dag svulmer i sin Vælde og bortskyller alle sindrige Sikringsmidler, som Mennesker har udspekuleret.

Selv i Frankrig havde Folket ikke sejret — trods den store Revolution og de fastslaaede «Menneskerettigheder». Det havde faaet Bugt med det gamle Fødselsaristokrati; men nu trællede det for Tusindfranks-Sedlen, for Pengeposen med hele dens skidne Begær. Og Evropa over sad en Haandfuld Statsmænd og Fyrster og afgjorde, under hvilke Kaar Folkene maatte leve. Kastevæsnet blomstrede saa frodigt som nogensinde, og frisindede Regenter var sjældne Fugle. Men nu kom de brede Lag, Borgere og Bønder, ofte Arm i Arm med

Professorer og Studenter, og forlangte Medbestemmelsesret. Bevægelsen bredte sig med en Skovbrands Hast fra Land til Land. Somme Steder fo'r den hærgende frem og efterlod sig rygende Tomter og forkullede Lig, men andre Steder formede Frihedsrøret sig let og selvfølgeligt som selve Vaarbruddet med Sol og Sang og grønne Kviste. Og i dette mærkelige Aar blev — trods Tilbageslaget, der kom over hele Linjen — Grunden lagt til hele den folkelige Omformning og den demokratiske Værdiforskydning, vi endnu staar midt i.

Da de brede Lag blev sig deres Borgerret bevidst, vaagnede ogsaa deres Nationalfølelse. Hidtil havde Fyrsterne brudt sig lidet eller intet om de nationale Interesser. Ofte omgav de sig med fremmede Lejetropper, og deres Erobringspolitik fulgte geografiske og ikke nationale Linjer.

Men den unge Frihedsbevægelse drak sig stærk og sund af Modersmaalets Kildevæld. Digterne sang Fædrelandssange, Talerne forkyndte i højtklingende Ord den nationale Samfølelse. I Tyskland blev saaledes det slesvig-holstenske Spørgsmaal den Brand, der fik Enhedstanken til at slaa ud i lyse Luer. Og det er denne Forening af Nationalvækkelse og Frihedskrav, der har avlet Navnet: de nationalliberale — her som andet Steds.

Hvor det nationale Spørgsmaal allerede var løst — som i Frankrig — trængte det sociale Spørgsmaal sig i Forgrunden. Socialreformatorerne fulgte næsten allevegne i de nationalliberales Spor, og i Tidens Løb har de trængt deres Forgængere ud af Spillet.

Den franske Revolution havde de tre store og smukke Ord: Frihed, Lighed og Broderskab paa sin Fane. Men saafremt man ensidig lægger Vægten paa det første Ord,

gaar det ud over de smaa. Thi Friheden for alle ender ufravigelig med den stærkeres Ret. Under den utøjlede Frikonkurrence maa Smaafolk bukke under. Derfor undgik Frankrig ikke sin sociale Revolution, skøndt det i Forvejen havde haft den store, politiske Revolution, og derfor bliver Socialreformatorens Opgave at værne de smaa mod de stores Overgreb, at hindre de stærke i at plyndre de svage.

I Italien, der delvis var under fremmed Herredømme og delvis bestod af en Række Smaastater, kan begge Strømninger paavises. Den nationale Enhedstanke skød frem og skabte Rejsning efter Rejsning mod Østerrig og Tilnærmelser mellem de enkelte Stater. Det stærke Tryk paa Underklasserne førte til en Række voldsomme, stedlige Eksplosioner. Glødende Patrioter og sociale Idealister slog Følge; og ofte brødes begge Strømme i samme Mands Liv, — først og fremmest i hans, om hvem her skal fortælles.

Rejsningen i Italien breder sig sydfra og nordefter. Allerede i Januar Maaned rykker Sicilianerne frem. Kong Ferdinand den anden af Neapel havde lidt efter lidt berøvet dem alle Særrettigheder. De forlangte egen Rigsdag, egen Hær og eget Finansvæsen, og da Kongen satte sig herimod, jog de hans Tropper ud af Palermo. I Neapel begyndte de liberale at røre paa sig, men inden Revolutionen kom til Udbrud, blev Kongen bange og gav en frisindet Forfatning.

Omtrent samtidig hermed havde Pius den niende og Leopold af Toscana gjort det samme. Og i Turin agiterede den unge, frisindede Grev Cavour gennem sit Blad for at komme bort fra Absolutismen. Kong Albert vaklede længe, inden han gik med. Han var kommen

paa Tronen ved at aflægge Ed til Østerrig paa, at han vilde opretholde det absolutistiske Styre. Men hans Skriftefader løste ham fra Eden, og den fjerde Marts gav han den sardinske Forfatning, som senere blev hele Italiens.

Saa kom midt i Marts Meddelelsen om, at Østerrigs ledende Statsmand, Fyrst Metternich, var falden. Han, der i en Menneskealder havde samlet alle Evropas politiske Traade i sin faste og smidige Haand, maatte flygte for Mængdens Hævn til England, hvorhen hans absolutistiske Politik havde drevet saa mange Frihedsmænd.

I Lombardiet og Venedig, der var under østerrigsk Herredømme, fik de hemmelige, patriotiske Foreninger travlt. Efter to Dages Gadekampe, hvor Kvinder og Børn stred Side om Side med Mændene, joges Østerrigerne ud af Milano og dreves tilbage til den saakaldte Fæstningsfirkant, Egnen mellem Verona, Mantua, Peschiera og Legnano. I Venedig løb Østerrigerne, saasnart Borgerne greb til Vaaben, og Republiken blev erklæret. Hertugerne i Parma og Modena, der indehavde Magten af Østerrigs Naade, flygtede over alle Bjerge. Raabet: Ned med Østerrigerne! genlod jublende over hele Italien, og Karl Albert maatte i Overensstemmelse med Huset Savoyens gamle Traditioner erklære Østerrig Krig.

Med næsten religiøs Begejstring strømmede Hjælpetropper til fra alle de italienske Stater. Paven gav 10,000 Mand sin Velsignelse med paa Vejen; fra Neapel kom der 13,000; Studenterne forlod deres Bøger, Borgerne deres Boder og Værksteder. Syngende og ombruste af Befolkningens Hyldest drog Friskarerne mod Nord. «Korsfarere» kaldte de sig, og alle var de be-

sjælede og opildnede af Bevidstheden om, at denne Gang skulde de ikke kæmpe for Piemont, Neapel eller Rom, for nogen enkelt By eller for nogen enkelt Stat, men for hele Italien.

Efterretningen om dette folkelige Vaarbrud naaede over til Sydamerika, hvor en italiensk Æventyrer, Giuseppe Maria Garibaldi, længe havde ventet paa godt Nyt fra sit Fædreland.

I et Skib, som han døbte «Haabet», satte han nu sammen med en lille Flok begejstrede Patrioter Kursen mod Hjemlandets Kyster, og fra den Dag, han steg i Land, er hans Historie uløselig forenet med Historien om, hvorledes Italien blev samlet.

Barndom og Ungdom.

Giuseppe Garibaldi blev født 1807 i Nizza, hvor hans Fader var Skibsfører. Giuseppe eller Peppino, som hans Kælenavn lød, var næstældst af fem Børn.

Faderen, der sejlede paa Middelhavs-Byer, nød Anseelse som en dygtig Skibsfører og en retsindig Mand. Han var ikke af de kløgtigste, men Smaafolk kendte hans hjælpsomme, offervillige Sind og holdt meget af ham.

Moderen var en begavet Kvinde, indtagende og smuk, dybt religiøs og stærkt interesseret i Tidens brændende Spørgsmaal. I sine Erindringer omtaler Sønnen hende

med den dybeste Hengivenhed. Han udtaler, at han skylder hendes Ømhed og Renhed, hendes næstekærlige og uegennyttige Natur alt, hvad der er af prisværdigt i hans Liv.

Den lille Peppino voksede op som et rigtigt Friluftsbarn. Smuk var han med det lange, gule Haar, de tindrende, blaa Øjne, den smidige, solbrunede Krop. Han klavrede som en Kat i Skibsvanterne, red og fægtede, og svømmede som en Fisk. Ingen af hans Kammerater turde vove sig saa langt ud eller dukke saa langt under som han. Han var en ridderlig og modig Dreng, der kunde prygle sine Kammerater sønder og sammen, naar de efter hans Mening begik noget uværdigt. Saalænge Peppino var i Farvandet, vovede ingen af dem f. Eks. at mishandle et Dyr. Ligeledes gjorde menneskelige Lidelser det dybeste Indtryk paa den følsomme og hidsige Dreng.

Han var aldrig bange for at vove sit Skind, og mellem Tanke og Handling var der ikke nogen lang Vej. Som Otteaars-Purk reddede han en gammel Kone fra at drukne i en Grøft, og faa Aar efter sprang han resolut ud i Havnen, da nogle af hans Kammerater var i Færd med at kæntre, og frelste dem.

Synderlig flittig har han næppe været i Skolen; dertil har det ubundne Liv haft for stærk en Tillokkelse for ham. Han blev bange for, at Faderen vilde holde ham til Bogen, og i sin Fortvivlelse overtalte han da tre Kammerater til sammen med ham at flygte ud i den vide Verden. De sejlede dristigt af Sted i en Fiskerbaad, deres Planer var store og stolte, men ak, Flugten blev opdaget, de smaa Rømningsmænd indhentede og førte tilbage.

Faderen lod derefter Drengen komme til Søs. Han sejlede en Aarrække paa Konstantinopel, og som 25aarig fik han selv Skib at føre. —

I disse Aar voksede og modnedes hans politiske Frihedsfølelse. Han saa, hvorledes det Aag, som den hellige Alliance havde lagt paa Evropas Folk, skørnedes og smuldrede. Han fulgte i Spænding Grækernes ærefulde Kamp mod Tyrkerne og de ulykkelige Polakkers døds-fortvivlede Forsøg paa at vælte den russiske Kolos af sig. Han sluttede sig lidenskabeligt til de hemmelige Foreninger, der smedede Vaaben til Italiens Frigørelse, han lyttede begærlig til Republikanernes Tale om alle Menneskers Ligestillethed, Fattigdommens Udryddelse og om en Verdensfred, hvor Landene laa trygt og aabent ved Siden af hinanden som grønne Enge.

Men op over hele denne Brænding og dette Brus af Tanker ragede som et Fyrtaarn Tanken om Italiens Enhed. Gennem hans omskiftelige og modsigelsesrige Liv drager denne Idé sin røde Traad. For den er han rede til at ofre alt — lige til sin Overbevisning.

Han blev et ivrigt Medlem af Foreningen «Det unge Italien», der var stiftet af den hensynsløse og viljestærke Republikaner Mazzini. Denne havde udmærket Brug for et Brushovede som Garibaldi. og i Begyndelsen af Aaret 1834 blev Garibaldi trukket ind i et af «Det unge Italien»s mange Revolutionsforsøg.

Planen gik ud paa, at «Det unge Italien»s Tilhængere skulde samles paa Svejts's Grænse og derfra marchere gennem Savoyen ind i Piemont. Samtidig lod Garibaldi sig hyre under et falskt Navn som Matros paa en Fregat, der laa i Genuas Havn. Han forstod hurtig at vinde Mandskabet, og det blev aftalt, at den 4. Fe-

bruar om Aftenen skulde Borgerne erobre Byen, medens de indviede Matroser tog Skibene i Besiddelse.

I sidste Øjeblik fattede Garibaldi imidlertid Mistanke om, at der var Ulve i Mosen, og han gik ind i Byen og hen paa Torvet, hvor Oprørerne skulde samle sig, for at afvente, hvad der vilde ske. Men der kom ingen sammensvorne. Han ventede en Time, han ventede to, ikke en Ven viste sig, ikke en sammensvoren kom til det aftalte Sted.

Da faar han tilfældig at vide, at hans Mistanke var rigtig. Planen var bleven røbet, og Militæret er i Færd med at indfange Deltagerne i Sammensværgelsen. Fra alle Sider rykker de frem mod Torvet, og Garibaldi maa skjule sig i en Grønthandel, hvor han laaner en Bondedragt. I denne Forklædning slipper han ud af Byen og flygter ind i Bjergene. Og nu retter han Kursen mod Nizza. Om Dagen skjuler han sig i Skovtykningen for de omstrejfende Gendarmer, om Natten sniger han sig forsigtig frem. I Nizza tager han en bevæget Afsked med sin Moder, og sammen med et Par Venner naar han uantastet Floden Var, bag hvilken Frankrig ligger. Han svømmer over Floden og tror, at nu er al Fare forbi. Men de franske Toldbetjente anholder ham i den Formening, at han er Smugler, og anbringer ham i en Kaserne. Næppe har de laaset Døren efter ham, før han sidder oppe i Vindueskarmen. Der er fem Favne ned til Jorden, alligevel springer han ud og slipper godt fra Faldet. Han kravler over Kasernemuren, og inden Tolderne har opdaget Flugten, er han udenfor deres Rækkevidde.

Da han naar Marseille, læser han sin egen Dødsdom i et fransk Blad. Han skifter atter Navn, sejler en

Tid som Styrmand paa Sortehavet, faar derefter Ansættelse paa en Fregat, som tilhører Beyen i Tunis, men vender i 1836 tilbage til Marseille. Her var just udbrudt en voldsom Koleraepidemi, og der var Trang til frivillige Sygeplejere. Garibaldi melder sig straks. Mens Sygdommen hærger Byen, sidder han Dag og Nat ved Sygesengene, trøstende og opmuntrende de syge med sit lyse Smil, sit gode, varme Blik og sit urokkelige Sømandshumør.

Efter at Epidemien er døet hen, søger han paa ny Hyre. Vandredriften og Æventyrtrangen er blevne ham for stærke. Han længes efter at se ny Kyster, at styrte sig ud i ny Oplevelser, at prøve Livets Op-og-ned under andre Himmelstrøg. Og derfor drager han med et Skib til Rio Janeiro. Thi derovre — véd han — er der Muligheder for en dristig og raadsnar Mand, som ikke har altfor stor Bagage at slæbe paa.

Hjemme er Frihedsbevægelsen bastet og kuet indtil videre. Dens bedste Mænd er enten jaget i Landflygtighed eller kastet i Fængsel. Og der er Modløshed i Rækkerne. Hvorfor saa ikke faa det mest mulige ud af Ventetiden andet Steds? Skulde Signalet lyde hjemme fra, er Verden jo lille, og han kan hurtig være paa Pletten.

— — —

Rio grande do Sul.

Sydamerika er den Dag i Dag alle Æventyreres forjættede Land. Derovre er Livet endnu ikke blevet tøjlet og tæmmet af en gammel Samfundsorden. Blodet er hedt og ruller hastigt. De politiske Vande er i evigt Oprør. I den gamle Verden kæmper Partierne med Mund og med Pen, paa Folkemøder, i Aviser og ved Valgurner. Dérovre hører Sammensværgelser, Rejsninger og Blodsudgydelser til Hverdagsbegivenhederne. Og i Parlamenterne sluttes Afstemningerne ofte med Revolverskud. De store Sletter, de dybe Skove, de vilde Bjerge er som skabte til den lille Krig, og en Haandfuld modige, hensynslose Mænd kan i Aarevis føre Krig med det hele Samfund, naar de ledes af en dristig og raadsnar Fører.

At Garibaldi befandt sig vel i denne urolige Verden, er en Selvfølge. Han har ikke levet ret længe i de ny Omgivelser, før han er dér, hvor Bølgerne gaar højest, og Brændingen koger hvidest; og disse bevægede Manddomsaar bliver ham en Forberedelse til Kampene hjemme i Moderlandet.

Straks efter sin Ankomst til Rio Janeiro traf han politiske Meningsfæller, der af lignende Grunde som han havde forladt Italien. Den betydeligste af disse var Luigi Rosetti, der var Sømand ligesom Garibaldi og en glødende Tilhænger af de samme revolutionære Idéer. Disse to Mænd sluttede sig nær sammen, og Rosetti skaffede sin Ven Ansættelse ved et Dampskibsselskab, der sejlede paa Kysten mellem Rio Janeiro og Cabo Frio.

Det vilde være Synd at paastaa, at denne rolige Fragtfart tiltalte Garibaldi, og da der var opstaaet Borgerkrig i Brasilien, meldte han sig straks i Oprørernes Rækker. Det var en af de sydligste Provinser, Rio grande do Sul (ɔ: Den store Flod mod Syd), som havde revet sig løs og valgt Benta Gonçales til Præsident og en Italiener, Zambeccari, til Statssekretær. Zambeccari opfordrede Rosetti og Garibaldi til at udruste Kaperfartøjer mod Brasilien, og Garibaldi lavede, saa godt det lod sig gøre, sit Kystfartøj om til et Krigsskib. Han havde 16 Mand om Bord, Skuden var gammel og skrøbelig, men han døbte den «Mazzini», og han gik paa med Dødsforagt.

Hans første Prise var en brasiliansk Skonnert, der uden at ane nogen Fare styrede lige i Løvens Gab. Han borede sit eget Skib i Sænk og gik med hele Besætningen om Bord paa Skonnerten. Dens Passagerer antog — næppe uden Grund —, at de var bleven bordede af et Sørøverskib, og de tilbød Sørøverkaptajnen alle deres Ejendele for at undgaa en pinagtig Død. Stor var derfor deres Forbauselse, da den formentlige Sørøver ikke krummede et Haar paa deres Hoveder, men satte dem og deres Ejendele om Bord i Skibsbaadene, forsynede dem med Proviant og viftede et venligt Farvel til dem fra Skonnertens Dæk.

Begivenheden rygtedes hurtigt, og faa Dage efter kom et Par store Skibe sejlende ned mod Skonnerten, der hed «Luisa». Straks troede Garibaldi, at det var et Par andre Kapere, men da det første af Skibene var kommen paa Siden af «Luisa», smældede en Geværsalve henover Skonnertens Dæk, og samtidig raabtes der over til Garibaldi, at han skulde overgive sig.

Det var hans første Kamp, og den blev varm. De allerfleste af Garibaldis Matroser krøb hylende og jamrende ned i Lasten, kun seks Italienere stod modig deres Fører bi. Hans Stentorrøst gjaldede, som om han havde Hundreder af Orlogsgaster under sig. Den lille Flok Italienere mangfoldiggjorde sig, var her og der og allevegne, skød, til Bøssepiberne blev glohede, afslog Entringsforsøg og raabte, som var de en hel Armé. Rorgængeren segnede om, ramt af en Kugle. Garibaldi afløste ham, men blev i samme Øjeblik selv haardt saaret. Fjenden anede heldigvis ikke, hvor stærkt medtaget Garibaldis Besætning var, og trak sig langsomt ud af Kampen, medens den haardt saarede Kaptajn under Feberfantasier styrede mod en argentinsk Havn.

Paa Vejen blev han taget af en brasiliansk Krydser, der bragte ham til Gualeguay, hvor han holdtes i et mildt Fangenskab. Her fik han imidlertid det Indtryk, at man gærne vilde være ham kvit, og derfor gjorde han et Flugtforsøg. Han blev indhentet af en Rytterpatrouille, bagbundet og ført for Stadens Gouvernør. Denne gennempryglede ham med en Stok og lod ham derefter med et Reb om Haandleddene hisse op under en Bjælke, hvor den ulykkelige Mand, der endnu ikke var kommen sig efter sine Saar, blev hængende i et Par Timer. Da hans Bødler endelig tog ham ned, faldt han sammen som en Klud. De maatte slæbe ham i Fængsel, hvor han i flere Dage svævede mellem Liv og Død. Et Par Maaneder senere løslod Gouvernøren ham. Hele sit Liv bar han Mærker og Mén af den Tortur, han havde været underkastet. En halv Snes Aar efter fangede hans Folk den samme Gouvernør, og alle ventede, at Garibaldi nu vilde tage en sen, men

sikker Hævn over Bøddelen. Han sad lidt som i dybe Tanker. «Lad ham gaa, hvorhen han vil! Jeg ønsker ikke at se ham,» sagde han omsider. Hævngerrighed laa ikke for ham.

Efter at være løsladt drog han til den oprørske Provins Rio Grande do Sul, hvor der findes en stor Sø, Laguna dos Patos, som kun er skilt fra Havet ved en smal Landtange. Paa denne Sø fik han det Hverv at skabe en lille Flaade. Og han skabte den i Ordets allerbogstaveligste Betydning, fældede sammen med sine Folk Træer til Skibstømmer, smedede selv alt Jærnværk og alle Nagler og kunde en skøn Dag sejle frem med to Smaaskibe, der hver havde sin Kanon og en temmelig blandet Besætning paa i alt en halvfjerdsindstyve Mand. Han kommanderede selv det største Skib, «Rio Pardo», medens en tapper Amerikaner, John Griggs, førte Kommandoen paa det andet Skib, «El Republica».

Der kunde skrives en Roman om disse to Skibes Bedrifter. De er utrolige og æventyrlige som selve de Forhold, der havde skabt dem. Og de voldte den kejserlige, brasilianske Flaade mange Bryderier. Man kaldte dem almindeligvis «Vildænderne», fordi de kunde trækkes over de brede Sandrevler, der strakte sig langs Søens Bredder. Vovede et af de kejserlige Skibe sig for langt bort fra Flaaden, var de to rappe Vildænder straks paa Pletten og anrettede Ulykker, men saa snart hele Flaaden kom brusende, stor og mægtig, smuttede de over Revlerne og forsvandt i Sivene inde ved Kysten.

Herinde laa de saa paa Lur, indtil Passagen var fri igen. Den ufrivillige Ventetid benyttedes af Mandskabet til at gaa i Land og fouragere. Farefri var disse Fouragerings-Togter ingenlunde. Paa Land drev det kejser-

lige Rytteri formelige Klapjagter efter Vildændernes Mandskab, og en Gang var dèt nær gaaet galt.

Garibaldi og hans Skibskok reddede sig i sidste Øjeblik ind i en lille Hytte, og herfra fyrede de løs paa Fjenden. Kokken ladede, Garibaldi skød, — hvert Skud betød en Fjende mindre, men Overmagten var for stor, og Situationen blev efterhaanden lidet hyggelig. Den ene efter den anden af Garibaldis Folk kom imidlertid krybende frem af Underskoven og sneg sig ind i Hytten. Tilsidst havde han faaet samlet tretten Mand. De huggede Skydeskaar i de skøre Mure og fyrede uafbrudt. Fjenden, der begyndte at blive træt af den morderiske Kamp, stormede nu løs paa Huset, rev Taget af og kastede brændende Kvas ned i Hovedet paa de belejrede. Der var i mere end én Forstand varmt inde i Hytten. Nogle slukkede Ilden, andre pillede de nærgaaende Fjender ned med velrettede Skud, og flere og flere blev ukampdygtige. Fem var dræbte, fem haardt saarede, kun tre — og blandt disse Garibaldi — forsvarede sig fremdeles med Fortvivlelsens Mod. De kejserlige Soldater — der var vel et hundrede Mand tilbage — var bleven ganske vilde af Raseri. De satte Bajonetterne paa og beredte sig til at gjøre det af med de sidste, der var tilbage. Men i det samme istemte Garibaldi med sin dybe, tonende Røst en gammel, italiensk Krigssang, de saarede sang med af fuldt Bryst, en Kugle ramte Eskadronens Oberst, og Fjenden forsvandt som ved et Trylleslag. Hvor der i fem Timer havde hersket den vildeste Kamplarm, sænkede nu Ødemarkens store Stilhed sig over Ven og Fjende, over døde og saarede, og den lille, oprevne Flok kunde atter begive sig hjem til den sikre Vildande-Rede.

Kort efter blev det besluttet at bringe Vildænderne ud i Atlanterhavet. Garibaldi satte dem paa Hjul, spændte 25 Par Okser for hver Vogn og trak dem over Landtangen.

I Atlanterhavet blev de to Skibe overfaldne af en frygtelig Orkan, og Garibaldis eget Skib gik til Bunds. De fleste af hans Folk druknede, og han selv blev tillige med en halv Snes Mand skyllet op paa en øde Strand. De var alle segnefærdige af Kulde og Udmattelse, men Garibaldi lod dem tage hverandre i Hænderne og raabte: «Løb!» Bevægelsen gav dem Varme i Kroppen, og de var reddede.

Som Erstatning for det tabte Skib fik han en Skonnert paa 7 Kanoner. Og desuden fik han sig en Kone.

Mens han en Dag stod paa Dækket af sin Skonnert, der laa fortøjet ved en af de smaa Byer, som findes langs Lagunaen, fik han Øje paa en ung Pige af en egen vild Skønhed. Overfor Kvinder var Garibaldi hele sit Liv letfængelig; den mandige Selvbeherskelse, som ellers var et af hans Karaktérdrag, svigtede ham helt, naar han stod overfor et smukt Kvindeansigt og et Par daarende Øjne. At se hende og blive forelsket i hende, var et Øjebliks Sag. Han fik opspurgt, hvor hun boede; han hørte, at hun hed Ane Maria (Anita) Riveiro de Silva, og et Par Dage efter, at han havde set hende første Gang, styrede han Kursen mod hendes Hjem. Her modtoges han gæstfrit af Anitas Fader; i et ubevogtet Øjeblik saa han sit Snit til at tilhviske hende en Kærligheds-erklæring; og da Skonnerten stod ud af Havnen, var Anita om Bord.

Det blev ikke en Lystfart for Anita, Sejladsen gennem Livet ved Garibaldis Side. Den gik gennem Braadd

og Brænding, Kampe og Æventyr, alskens Farer og Afsavn, indtil hun tilsidst udaandede, jaget tildøde, paa en fremmed Strand.

Men nu strøg Skonnerten hen over Søens Flade for fulde Sejl, fulgt af to andre Skibe, og trods de sørgelige Erfaringer, det første Forsøg havde bragt, sejlede Garibaldi paa ny ud i Atlanterhavet. Her erobrede han adskillige brasilianske Handelsskibe og bestod en ærefuld Kamp mod en overlegen, fjendtlig Styrke.

Det gik imidlertid tilbage med Republikanernes Sag. Deres Førere var modige Mænd, men de manglede taktisk Dygtighed, og Fjenden var altfor overmægtig. Garibaldis Flaade blev skudt i Sænk under et forenet Angreb af en Snes Skibe og en stærk Afdeling Landtropper. Midt i den hidsige Kamp stod Anita uafbrudt ved sin Mands Side med Lunten i Haanden. Men omsider tav hans Kanoner; de fleste af hans Folk, deriblandt John Griggs, var dræbte; og efter at have sat Ild paa de forkullede Skibsskrog flygtede han i Land sammen med Anita og de faa, der havde undgaaet Kugleregnen.

Derefter begyndte et langt og møjsommeligt Tilbagetog ind i uvejsomme Bjergegne. Under dette fødte Anita en Søn, der blev døbt Menotti. Barnet bar paa sin Pande et Mærke, der skyldtes Moderens Fald under et voldsomt Ridt, da Fjenden var lige i Hælene paa Garibaldis Afdeling. Og havde Barnet allerede før Fødselen faaet en Mindelse om det urolige Liv, som dets Forældre førte, blev det ikke bedre efter Fødselen.

Anita havde intet Børnetøj til den lille, hun manglede ogsaa selv det nødvendigste. Garibaldi red derfor til en By, som laa adskillige Dagsrejser borte, for at købe Linned og Klæder. Han blev en halv Snes Dage borte,

og da han kom tilbage, var til hans Forfærdelse baade Moder og Barn og alle hans Folk forsvundne. Han søgte efter dem i flere Dage, inden han fandt dem. De fortalte ham da, at en stærk, kejserlig Rytterstyrke havde slaaet de republikanske Afdelinger, og at der ikke havde været andet at gøre end hurtigst muligt at flygte ind i Skovene. Barselkonen maatte i Nattens Mulm og Mørke, halvnøgen som hun var, sætte sig til Hest og i en forrygende Storm med Barnet i Favnen ride alt det, Remmer og Tøj kunde holde, gennem Underskov og Tykning.

Værst blev Tilbagetoget, da Vinteren kom. Garibaldi fortæller i sine Erindringer, hvilke Lidelser de udstod. Rosetti blev skudt; den ene efter den anden af hans Venner faldt. Bjergstrømmene svulmede op, Trosset gik tabt. De marcherede i et evigt Regnvejr og uden tilstrækkelig Føde. Kvinder og Børn fulgte med Hæren og omkom i Massevis. Anita skælvede ved Tanken om, at det skulde gaa Menotti paa samme Maade. Op ad stejle Bjergstier og over rivende Fjeldbække slæbte det drøvelige Tog sig frem, og Garibaldi bar det spæde Barn i et Lommetørklæde om Halsen, medens han søgte at holde det varmt ved at aande paa det.

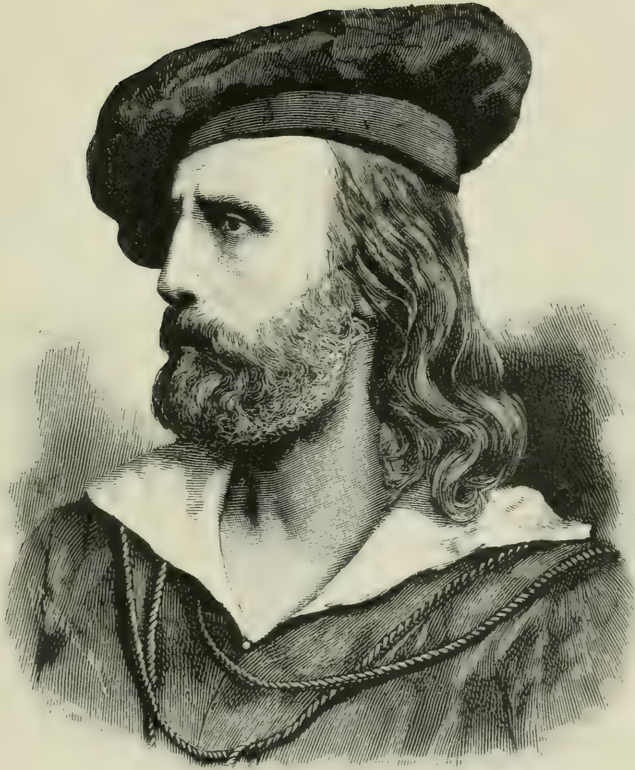
Undertiden red de vild i Skovene; der kunde gaa Dage, i hvilke de flakkede raadløse og fortvivlede omkring i Ødemarken.

Tilsidst døde Heste, Muldyr og Okser for dem, de maatte nu slæbe sig af Sted til Fods. Baade Anita og Menotti var Døden nær af Udmattelse og Afsavn, og man kan egenlig ikke fortænke Garibaldi i, at han under disse Omstændigheder sagde Farvel til det urolige Liv. I seks Aar havde han været en hjemløs Mand, som

stedse havde ligget i Felten. Alt hans økonomiske Udbytte af disse seks Aars uafbrudte Kampe og Genvordigheder var en Hjord paa 900 Høveder, som han vilde se at faa solgt i Montevideo.

Men Uheldet syntes at have kaaret ham til Offer. Mange Dyr løb bort i Skovene, andre druknede ved Overgangen over Floderne, og efter at Garibaldi havde været Oksedriver i nogen Tid, opdagede han, at Flokken var svunden ind til 500. I sin Fortvivlelse slagtede han saa hele Hjorden og førte kun Huderne med sig. For dem fik han 400 Kroner, hvilket lige kunde dække Rejseudgifterne.

Paa Vejen traf han en Landsmand, Francesco Anzani, der var af samme Støbning som Rosetti og Garibaldi. De to havde næppe set hinanden, før de var Venner for Livet. Men det var rigtignok to meget fattige Venner. De slog Følge et Stykke Vej og delte deres Armod. Garibaldi havde kun et Par Bukser, og de var pjaltede; men til Gengæld havde han to hele Skjorter. Med Anzani var det omvendt. Han havde kun én Skjorte, og den var laset; derimod flottede han sig med to Par pæne Bukser. Han fik Garibaldis ene Skjorte; Garibaldi fik hans ene Par Bukser. Og med Kone og Barn, et Par anstændige Bukser, en hel Skjorte og for Resten intet andet end sit frejdige Mod og sin uudtømmelige Livskraft holdt han i sit Indtog i Montevideo, hvor han skulde tilbringe andre seks Aar, rige paa Kampe og Ære, men fattige paa alt det, som ellers plejer at være Æventyrerens og Krigerens Løn.

Garibaldi.

Montevideo.

Efter at have slaaet sig ned i Montevideo havde Garibaldi foreløbig kun én Tanke: at tjene Brødet til sig og sine. • Han forsøgte sig som Varemægler; han gav Undervisning i Mathematik og Geometri, — nogle Kundskaber maa han altsaa have haft, — og Livet formede sig i nogle Maaneder roligt og stilfærdigt for ham.

Men denne fredelige Tilværelse blev ikke af lang Varighed. Der udbrød nemlig Krig mellem den argentinske Republik og Uruguay.

I den argentinske Republik havde Don Juan Manuel Rosas været ved Magten en halv Snes Aar. Det var en vild og blodtorstig Tyran, som med haard Haand nedslog al Kritik og Modstand, og hvis Ærgærrighed gik ud paa at samle La-Plata-Staterne.

I Uruguay havde en brav og hæderlig, men temmelig udygtig Mand, der hed Ribera, været Præsident siden 1835. Der var saavel i Uruguay som i den argentinske Republik to politiske Partier: Unitarierne og Føderalisterne. Begge ønskede de en Sammenslutning mellem La-Plata-Staterne, men medens Unitarierne vilde have dem til at gaa op i ét Statslegeme med absolut Enhed, vilde Føderalisterne bevare de enkelte Staters Hjemmestyre og særlige Love. Rosas, der støttede sig til Føderalisterne, forfulgte uden Skaansel Unitarierne. Ribera derimod behandlede begge Partierne med samme Imødekommenhed. Da hans Præsidenttid var forbi, blev han afløst af en General Oribe, en snu, koldblodig og ærgerrig Mand, en Rosas i mindre Stil. Og Ribera var endog skikkelig nok til at støtte hans Valg.

Næppe var Oribe imidlertid kommen til Magten, før han begyndte at indrette sig i Montevideo ganske paa samme Vis, som Rosas optraadte i Buenos Ayres. Han regerede efter eget Tykke og gjorde sig skyldig i det ene Lovbrud efter det andet.

Der opstod en stærk Gæring hos den hæderlige Del af Befolkningen, og Ribera blev den selvskrevne Fører for denne. Han samlede en Hær, slog Oribe gentagne Gange og tvang ham til at nedlægge Magten og flygte til Rosas.

Fra nu af var Folket splittet i de to Partier, der hver hyldede sin Præsident. Det ene Parti sluttede sig til den forfatningstro Præsident, Ribera, det andet kæmpede for den lovlig valgte Præsident, Oribe; i Henhold hertil kaldte Partierne sig: de forfatningstro og de lovlige.

Denne Splittelse var Vand paa Rosas Mølle. Efter at have gjort det af med alle sine politiske Modstandere i sit eget Land erklærede han Uruguay Krig og sendte Oribe i Spidsen for en Hær paa 14,000 Mand ind i Uruguay. Han gav det Udseende af, at hans Hensigt kun var at skaffe den ulovlig afsatte Præsident Magten tilbage.

For Ribera var Stillingen meget vanskelig, og alle brugelige Kræfter hvervedes. Blandt disse var Garibaldi. Hans tidligere Bedrifter var kendte over hele Uruguay, man kom derfor straks til ham og tilbød ham Kommandoen over tre Krigsskibe.

Garibaldi vaklede længe. Han var træt af den usikre Krigerfærd. Desuden stod hans Hu ikke til at sætte Livet ind paa disse evige, indre Kampe i Sydamerika. Der var kun én Kamp, han længtes efter og

daglig drømte om: Kampen med Italiens Enhed og Frihed som Maal. For denne Kamp holdt han sig rede, paa denne Kamp ventede han stadig, og først da en italiensk Skibsrheder, der boede i Montevideo, havde lovet at stille et Skib til hans Raadighed, hvis der skete noget i Italien, sagde han ja til de mange Opfordringer. Hertil kom ogsaa, at Rosas' Tyranni var ham inderlig imod. Hans stærke Frihedssans og dybe Retfærdsfølelse kom stedse i Kog, saasnart han mødte Vold og Tyranni paa sin Vej. Han traadte derfor ind i Republiken Uruguays Hær med en Obersts Rang og med samme ringe Løn, Naturalforplejning, som Soldaterne fik.

Inden han drog i Krig, lod han sig kirkelig vi til Anita. Deres første Forening var jo foregaaet under uregelmæssige Forhold. Det er betegnende for hans økonomiske Omstændigheder, at han maatte give Præsten sit Sølvur for at faa Vielsen foretaget. Penge havde han nemlig ikke.

Skulde alle Enkeltheder fra Garibaldis Deltagelse i denne aarelange Krig berettes, vilde de fylde en Bog — og det en Bog, der blev mere spændende og afvekslende end de fleste snildt opfundne Romaner. Vi nøjes imidlertid med at dvæle ved enkelte af de Episoder, der bragte Heltens Navn over Atlanterhavet og skabte Ry om det i hans Hjemland.

Den argentinske Flaade var forholdsvis stærk og førtes af den tapre og overlegent dygtige Admiral Brown. Den beherskede hele La-Plata-Strømmens venstre Bred, og Garibaldi fik sit første Sammenstød med den ved Fæstningen Garcia. Trods en morderisk Ild fra Fæstningens Kanoner var han sejlet forbi med sine tre Skibe, men ulykkeligvis overraskedes han af Ebben, og hans

eget Skib, Korvetten «Forfatningen», løb fast paa en Sandbanke. Medens han var i fuldt Arbejde med at faa Korvetten flot igen, kom hele den argentinske Flaade sejlende under Browns Kommando. Det var umuligt at flygte, al Modstand syntes haabløs. Garibaldi gjorde imidlertid klart Skib, saa vidt det var muligt. Men lige i det Øjeblik Kampen skulde begynde, og Mandskabet ved Kanonerne stod med brændende Lunter parate til at skyde, løb Admiral Browns Skib ogsaa paa Grund. Garibaldi nyttede Lejligheden, fik sit eget Skib flot, manøvrerede sig frem til en gunstig Stilling og skulde atter til at slaa løs, da en tyk Taage rullede hen over Floden og skjulte Ven og Fjende. Garibaldis lille Flaade sneg sig nu gennem Fjendens Styrke og fik saa stort et Forspring, at Brown i flere Dage helt tabte hans Spor.

Men omsider kom det uundgaaelige Sammenstød, hvis Resultat paa Forhaand var givet. Kæmpende var Garibaldi sejlet op ad Floden; tilsidst tvang en usædvanlig lav Vandstand ham til at lægge bi og vente. Han forankrede sine Skibe tværs over Floden og dannede ved Hjælp af en Mængde Baade en Forbindelse med begge Flodbredder.

Admiral Brown kom sejlende med frisk Medbør, en tidlig Augustmorgen begyndte Slaget. Det varede, lige til Mørket faldt. Garibaldis egen Korvet havde da faaet en saadan Læk, at den kun ved de største Anstrængelser holdtes oven Vande. Mange af de dygtigste Officerer var faldne eller saarede; Mandskabet, der havde kæmpet beundringsværdigt mod Overmagten, var decimeret.

Skøndt de alle var dødtrætte, maatte de arbejde haardt hele Natten. Nogle udbedrede den lidte Skade

paa Skibene, andre pumpede, andre lavede Karduser og huggede Ankerkættinger itu til Projektiler. En lille Afdeling var travlt beskæftiget med at fylde Smaabaade med brændbare Sager, som de antændte og styrede ind mellem Fjendernes Skibe.

Næste Morgen begyndte Kampen paany. Men mange af Garibaldis Kanoner var ødelagte, Krudtet duede ikke, Ammunitionen var ved at slippe op, og Admiral Brown blev uhyggelig nærgaaende.

At redde Skibene var ugørligt. Det gjaldt blot om at frelse Mandskabet. Medens Fjenden øgede Ilden og gjorde det ene Erobringsforsøg efter det andet, sendte Garibaldi lidt efter lidt de saarede samt Proviant og Ammunition i Land. Derefter kom Turen til Mandskabet. Endelig tændte Garibaldi og et Par af hans Officerer Lunterne, der førte til Krudtfustagerne, og mens hans tre forskudte Skibe sprang i Luften og Stumperne haglede ned over Fjenderne, reddede han sig selv i Land.

Her blev han forfulgt af Landeværnet, men under stadige Skærmydsler naaede han dog at forene sig med Riberas Hær.

Imidlertid trængte Oribe frem i Landet; et halvt Aars Tid efter Krigens Udbrud viste han sig foran Montevideo. Her havde Republikens bedste Mænd samlet sig, en ny Præsident var bleven valgt, alle vaabenføre Mænd meldte sig i Rækkerne, Slaverne blev frigivne og indøvedes i Vaabenbrug, og den aabne By befæstedes i Huj og Hast.

Byen har af Naturen en stærk Stilling. Den er omgivet af to Kredse af Høje; uheldigvis rykkede Oribe saa hurtigt frem, at han besatte den ydre Kreds og skød

sine Forposter frem til den indre Kreds, som af Beboerne kaldtes el cerro.

Der var i Montevideo tre Fremmedafdelinger, en spansk, en fransk og en italiensk. Den sidste havde den Vanskæbne, at den blev grebet af en ubeskrivelig Angst, første Gang den var i Ilden, og under Borgernes Haanlatter flygtede ind i Byen. Garibaldi var aldeles ude af sig selv af Sorg over den Forsmædelse, som her blev tilføjet det italienske Navn, han overtog derfor Kommandoen over sine Landsmænd.

Kort Tid efter skulde der foretages et Udfald for at jage Belejrerne bort fra el cerro, Garibaldi bad da om Lov til at maatte gøre Hoved-Fremstødet med sine Italienere. Fjenden havde indtaget en stærk Stilling paa en Høj, og Garibaldi havde set, at denne Stilling beherskedes fra et Hus, hvor Fjenden havde en Forpoststyrke.

Han samlede nu sin Afdeling, pegede paa Huset og sagde: «Vi tager dette Hus med Bajonetterne. Hvor meget Fjenden end plaffer løs, maa ikke én af jer affyre et Skud. Husk det! Fremad!»

Italienerne tog Huset uden at vakle en eneste Gang under Kugleregnen. Paa samme Maade blev den af Fjenden besatte Høj erobret, og Italienerne blev Dagen efter ved en Revue roste af Krigsministeren for deres Koldblodighed og Tapperhed. Skammen var aftvættet.

Belejringen af Montevideo trak ud Maaned efter Maaned, og Garibaldi hittede stadig paa ny Midler til at drille og genere Fjenden. Med sine Linjeskibe overfaldt han Admiral Brown om Natten; ofte kaprede han et rigt lastet Handelsskib lige for Næsen af Fjenden. Imidlertid maatte Montevideo vel tilsidst være bukket under,

hvis Frankrig og England ikke havde grebet ind, jaget de argentinske Skibe ud af La-Plata-Floden og blokeret Rosas i hans egen Residens.

Næppe var den fjendtlige Ring om Byen bleven sprængt, før Garibaldi paa ny blev sendt ud i Felten. Her blev han med 200 Italienere og 200 af Republikens beredne Soldater den 8. Februar 1846 overrumplet af en fjendtlig Styrke paa 1000 Mand Ryttere og 300 Mand Fodfolk ved Sant' Antonio. Fjenden havde lokket den lille Afdeling i et Baghold og brød løs paa den fra alle Sider. Garibaldi red frem foran sine Folk. «Der er mange Fjender,» rungede hans Kæmperøst ud over Rækkerne, «men der er ikke nok. Det bliver en stolt Dag for Italien! Skyd kun paa ganske nært Hold.»

Han lod Fodfolket dække sig bag nogle Straahytter. Fjendens Fodfolk rykkede frem lige mod dem; Rytteriet kom susende fra Siderne og i Ryggen. Fodfolket blev standset med en velrettet Salve i 30 Skridts Afstand og derefter oprevet med et Bajonetangreb. Rytteriet maatte dele sig saaledes, at den ene Halvdel forfulgte de 200 Ryttere, der havde forenet sig med Garibaldi, medens den anden Halvdel forgæves gjorde Indhug efter Indhug paa Italienerne. En af Deltagerne i denne Kamp fortæller: «Garibaldis Aand var faret i os alle; hvor han viste sig, voksede vore Kræfter hundredefold; hans mægtige Røst, det straalende Eksempel, han gav os, opildnede og styrkede os alle.»

Efter flere forgæves Stormløb besluttede Fjenden at sulte den tapre, lille Skare ud. De slog Ring om Lejren og ventede, at Ammunitionsmangel og Sult skulde gøre Resten.

Garibaldi holdt imens Modet oppe hos sine Lands-

mænd, der laa dækkede bag en Vold af dræbte Mennesker og Heste. Han lod de saarede forbinde; da Bandagerne slap op, anvendte han deres Skjorter til Forbinding. Et Par Gange saa det ud, som om de fjendtlige Eskadroner samledes til nyt Angreb, — hver Gang istemte Garibaldi Uruguays smukke Nationalsang, — og lige saa regelmæssigt syntes det rungende Mandskor at dæmpe Fjendens Stridslyst. Saa faldt Mørket, pludseligt og tæt, som det sker under disse Himmelstrøg, og Garibaldi lod sine Folk slutte tæt op i en lille Kolonne. En Fjerdingvej borte laa der en Skov; kunde de naa den, var de frelste for Rytteriets Efterstræbelser. De haardt saarede blev løftede op paa de stærkeste Soldaters Rygge, og nu kommanderede Garibaldi Hurtigmarche. Uden at mæle et Ord marcherede Troppen lige tværs igennem Fjendens Bivuak; inden de fjendtlige Ryttere var kommen sig af deres Overraskelse og sad til Hest, havde Garibaldi naaet Skoven. Her lod han øjeblikkelig alle gøre Holdt og kaste sig i en lang Kæde i Skovbrynet. Lydløst ventede Korpset paa, hvad der nu vilde ske. . . . Jo! Dèr kom Fjenden galopperende hen over den mørke Slette. Trompeterne smældede, Kommandoraab skar igennem Luften. De var omtrent helt henne ved Skoven, da der bragede en frygtelig Salve, hvoraf de fleste Skud ramte. Stønnen og Klageraab hørtes igennem Natten, men Fjenden var som blæst bort. Tilbagetoget var sikret.

Ved denne Lejlighed tabte Garibaldi 43 Mand, der enten dræbtes paa Stedet eller døde af deres Saar. Fjendens Tab var omtrent 500 døde og saarede.

Regeringen i Uruguay hædrede Deltagerne i Kampen ved Sant' Antonio paa forskellig Maade, tilsagde de

faldnes Familier dobbelt Pension og takkede Garibaldi i et offenligt Stats-Dekret. Men endnu større Betydning fik Kampen hjemme i Italien, hvor hele den friheds-begejstrede Ungdom i Tale og Sang priste «Helten fra Sant' Antonio».

Denne ærefulde Kamp dannede Slutstenen paa Garibaldis sydamerikanske Krigerliv. Ribera havde styrtet Regeringen og selv overtaget Magten; Stridighederne i Uruguay formede sig herefter som en Strid om Magten mellem forskellige, ærgerrige Personer. En saadan Strid havde intet, der tiltalte Garibaldi; han gled efterhaanden ud af det offenlige Liv.

De magtsyge Politikere vilde sikkert ogsaa helst af med den populære Mand. De frygtede for, at han skulde blive farlig for deres Madpolitik og smaalige Intriger.

Han havde dog ellers ikke vist Tegn paa nogen særlig udviklet Egennytte. Under Krigen havde Ribera tilbudt det italienske Korps en Landstrækning som Løn for dets Tapperhed, men Garibaldi afslog paa Korpsets Vegne Tilbudet. Italienerne kæmpede, fordi deres Overbevisning drev dem dertil, - sagde han, – men ikke for Løn eller Vinding. Ved en bestemt Lejlighed opdagede nogle af Garibaldis Venner, at der aldrig blev tændt Lys i hans Hjem om Aftenen af den gode Grund, at Lys ikke hørte med til Naturalforplejningen, og at Anita ikke havde Raad til at købe denne Luksusartikel. Krigsministeren sendte da Garibaldi 350 Kroner, hvoraf denne straks skænkede Halvdelen til en fattig Enke. Andre Penge modtog han aldrig af Republiken; han var da ogsaa saa fattig, at han i Tøjet mere lignede en Stratenrøver end en højtstaaende Officer i

Republikens Hær. For sig selv havde han aldrig noget at bede om; derimod var han al Tid villig til at gaa til Regeringen, naar en ulykkelig søgte sin Ret eller en politisk Forbryder bad om Naade.

Det har da næppe været særlig tungt for ham at tage Afsked med Sydamerika, da Aaret 1848 kom med sine gode Efterretninger. Fra Mazzini og de øvrige, politiske Venner, han havde i Evropa og i Italien, lød det: Vend tilbage, nu er der Brug for dig! — Italienerne i Sydamerika med den omtalte, store Skibsrheder i Spidsen lejede et Skib til ham og 85 tidligere Krigskammerater, der fulgte ham. Anita blev med sine tre Børn sendt i Forvejen, og midt i April gik Garibaldi om Bord i det lejede Skib, som han døbte «Haabet». Skibet var af Uruguays Regering bleven rigelig forsynet med Kanoner, Geværer og Ammunition.

Tolv Aar havde hans Udlændighed varet, maalt med en Kræmmeralen var Udbyttet saare ringe. Han vendte ikke hjem med en Tønde Guld. Fattig var han, da han rejste, fattig kom han tilbage. Men set fra et italiensk Standpunkt havde hans Vandreaar været en fortrinlig Skole. Han var bleven hærdet gennem mange Kampe; han havde faaet Tillid til sine egne Førerevner; hans Mod, Raadsnarhed og Viljestyrke havde bestaaet Slagmarkernes Ildprøve.

Kanske havde han ogsaa i den fri, halvvilde Verden, hvori han havde levet, tilegnet sig visse Forestillinger og Vaner, som ikke passede ind i et gammelt Samfund med dets Overlevering, dets mange Hensyn og dets Diplomati.

«Haabet» gled frem over Atlanterhavet, og Mandskabet fortabte sig i Gisninger om, hvorledes Begiven-

hederne udviklede sig i Hjemlandet. Undertiden var de bange for, at Rejsningen skulde være kvalt, inden de kom med; til andre Tider frygtede de for, at hele Arbejdet skulde blive gjort uden deres Medvirkning.

De naaede Evropa og passerede Gibraltar. Herinde i Middelhavet fik de Øje paa et Skib, der sejlede med et ukendt Flag. Først gættede de paa Frankrigs trefarvede Banner, men snart udfoldede det sine røde, hvide og grønne Striber i Luften.

«Det er Italiens Flag!» udbrød én. — «Det er Italiens — det er vort Flag!» lød alle Stemmer i Kor.

Da de to Skibe var kommen hinanden nær nok, spurgte Garibaldi gennem Raaberen om Nyt fra Italien. «Milano har rejst sig,» lød Svaret. «Østerrigerne flygter, Revolution over hele Italien. Leve Friheden!»

I samme Nu opførte alle om Bord paa «Haabet» sig som gale Mennesker. De græd og lo, omfavnede hinanden, raabte og skreg, holdt Taler, og tilsidst opløstes hele Forvirringen i en ellevild Dans under et improviseret Flag, som Garibaldi havde rimpet sammen af et Lagen og en Uniform.

Kursen blev derefter rettet mod Nizza; den 21. Juni 1848 styrede Garibaldi under Uruguays Flag ind i sin Fødebys Havn.

Her stod hans gamle Moder med det milde, fromme Madonnaansigt; her stod Anita, stærk og mandhaftig, en Fribytters stridsvante Hustru; her lo hans Børn ham i Møde. Her var hele Nizzas Befolkning for at hylde den hjemvendte Desertør. Da han viste sit blonde Lovehovede, bruste Bifaldsjubelen op om ham. Da straalede hans Blik, han udbredte Armene, som om han vilde

favne sine kære, sit Folk, sit Land og sit Sprog i et Tag, og hans Røst rungede ud over Skarerne: «Leve det fri Italien!»

Den første Kamp med Østerrig.

De Efterretninger, Garibaldi og hans Følge modtog, var ikke de bedste. Til at begynde med havde Italienerne slaaet Østerrigerne. Men Karl Albert var bedre Soldat end Feltherre. Han var overordenlig tapper, men han forstod ikke at udnytte Fjendens Blottelser, og han tabte som oftest Hovedet i det afgørende Øjeblik.

Overfor ham og de udisciplinerede, lidet krigsvante Italienere havde Østerrig stillet den gamle Radetzky, en koldblodig Hærfører, der havde et langt Livs Erfaringer at støtte sig til og øvede Hære at sende i Marken.

Hertil kom, at de øvrige, italienske Fyrster ikke ønskede, at Karl Albert skulde blive altfor mægtig, og derfor benyttede den første den bedste Lejlighed til at trække deres Tropper tilbage.

Og endelig ønskede Mazzini og de udprægede Republikanere ikke at gøre Kongedømmet i Sardinien for stærkt, hvorfor de intrigerede for at svække den piemontesiske Hær.

Garibaldi kunde paa dette Punkt ikke følge sin gamle Ven og Fører. Han var først og fremmest Italiener. Han udtalte ved en Fest, som blev holdt til hans Ære i Nizza: «Jeg har al Tid været Republikaner. Men nu,

da jeg hører, at Karl Albert er bleven Båreren af den italienske Sag, følger jeg trofast hans Fane. Vort Haab staar til ham. Han er vor Fører, vort Enhedsmærke.»

Han rejste derefter til Kongen, der modtog ham venligt, talte om hans sydamerikanske Bedrifter, men — henviste ham til Ministeriet, da han forlangte en Plads i Hæren. Krigsministeren var en Mand af den gamle Skole, der kun havde Tillid til Officerer med regelmæssig Uddannelse, og som absolut ikke vilde give en Friskarehøvding af Garibaldis Slags en Kommando.

Det var den første Skuffelse; det blev ikke den sidste.

Garibaldi ilede nu til Milano, hvor Mazzini opholdt sig, og her fik han Tilladelse til at danne et Korps af frivillige. I et Opraab, som han udstedte til Lombarderne, hedder det:

«Krigen vokser; Farerne tiltager; Fædrelandet har Brug for jer.

Den, som retter disse Ord til jer, har, saa godt han ævnede det, kæmpet i fjærne Lande for det italienske Navns Ære; med en Haandfuld tapre Mænd er han kommen hid fra Montevideo for at hjælpe sit Fædreland til at sejre eller ogsaa do paa italiensk Grund.

Han har Tillid til jer. Vil I, unge Mænd, have Tillid til ham?

Italien har Brug for ti-, tyvetusind frivillige.

Fylk jer om mig! Og fremad! Til Alperne! Lad os vise Evropa, Italien, at vi vil sejre, og saa kan vi ogsaa sejre.»

Lombardiets Ungdom adlod begejstret Opfordringen. Det var Sønner af Italiens fineste og ældste Familier, som meldte sig. I Løbet af tre Dage havde Garibaldi

samlet 5000 Mand. Og som Fanebærer gik Mazzini i Spidsen for Korpset.

Da Regeringen ikke havde Uniformer eller Vaaben til saa mange, gik hver klædt og væbnet, som han kunde bedst. Alle mulige Dragter og Vaaben vekslede imellem hverandre; imidlertid generede saadanne Smaatterier ikke Garibaldi, der havde set langt værre Ting i Sydamerika; det lykkedes ham virkelig at faa en Hær ud af denne forvirrede Masse; den 25. Juli afmarcherede han.

Men da var det allerede for silde. Samme Dag stod det afgørende Slag mellem Østerrigerne og Italienerne ved Custozza. Det var uhyre varmt, mange Soldater fik Solstik. Italienerne stormede under Karl Alberts personlige Ledelse atter og atter Østerrigernes velbefæstede Stillinger. Men trods al Tapperhed blev de slaaet tilbage; efter ni Timers Kamp maatte den italienske Hær, frygtelig medtaget, give sig paa Flugt.

Skøndt Milaneserne kom for sent med deres Tropper, skreg de alle paa Forræderi og opførte sig som gale Mennesker overfor Kong Albert.

For denne var der ikke andet at gøre end at slutte Vaabenstilstand, men Garibaldi, der var optændt af den almindelige Harme over Forræderiet, fik nu det fortvivlede Indfald at føre Krigen videre paa egen Haand. Det var rimeligvis hans sydamerikanske Erfaringer, der her — som saa ofte senere — løb af med ham.

Med c. 1500 Mand naar han den norditalienske Sø Lago Maggiore, beslaglægger to Dampskibe og sejler over til Luino. Her møder han den 15. August, en Uge efter Vaabenstilstandens Begyndelse, en jævnbyrdig, østerrigsk Styrke. Han retter et uimodstaaeligt Bajonetfrem-

stød mod Fjenden, der efterlader henved 200 Mand døde, saarede og Fanger paa Valpladsen.

Derefter slaar han sig igennem en østerrigsk Hær paa 5000 Mand og slipper med sine Folk ind over den svejtsiske Grænse.

Denne Krig paa egen Haand var ganske betydningsløs for Norditaliens Stilling, men den øgede Garibaldis Popularitet hos det italienske Folk og blev ikke uden Indflydelse paa Fremtiden.

Romerske Dage.

Det ulykkelige Udfald af Krigen mod Østerrig virkede tilbage paa det politiske Forhold i Italien. Slaget ved Custozza blev i første Linje et Nederlag for det liberale Parti. Dets politiske Maal havde været et forenet Italien under Kongen af Sardinien eller Paven, med fri Forfatning i de enkelte Stater. Og nu var Kongen af Sardinien slaaet, medens Paven havde svigtet Italiens Sag.

Dette var Vand paa Republikanernes Mølle. «Den, der endnu haaber paa Herskerne,» erklærede Mazzini, «har hverken Hjærte eller sand Kærlighed til Italien eller Tro til Fremtiden.»

Da Harmen mod Paven var størst, brød Oprøret først ud i Rom, hvor Pavens betroede Mand, Minister Rossi, blev myrdet, og Pøblen gjorde sig til Herrer over «den evige Stad». Paven flygtede til den neapolitanske

Fæstning Gaëta, Kirkestaten erklæredes for Republik, medens Mazzini blev Stadens egenlige Leder.

Selvfølgelig indfandt Garibaldi sig straks i Rom, hvor han fik Ansættelse som Oberstløjtnant.

Paven havde imidlertid paakaldt de katolske Magters Hjælp; efter en Forhandling mellem Østerrig, Frankrig, Spanien og Neapel sendte Napoleon i April 1849 en stærk Undsætningshær til Kirkestaten, medens Neapolitanerne rykkede frem fra Syd og Østerrigerne fra Nord.

Den 30. April om Morgenen marcherede 8000 franske Soldater i den smukkeste Orden ind mod Byen. De medførte kun et Par smaa Feltbatterier, men én af de franske Officerer udtalte smilende, at det var rigeligt. «Thi» - sagde han — «Italienerne slaas ikke, de løber bare.»

De sejrssikre Franskmænd overrumplede de italienske Forpostlinjer og drev dem i Hurtigløb foran sig. Men saa stansedes de af Garibaldi. Til deres Forbavselse maatte de nu kæmpe Mand imod Mand paa Livet løs for hver Fodsbred Land, de vandt frem. Og da de under Kampen gav sig en Blottelse, brød Garibaldi frem i Spidsen for sine Folk og tvang dem til at flygte. Franskmændene havde tabt over 1000 Mand, Italienernes Tab naaede ikke 200.

Kort efter blev Garibaldi sendt ud for at forjage en neapolitansk Hær, der var gaaet ind i Kirkestaten. Ulykkeligvis medgav Regeringen Garibaldi en Overgeneral, der hed Roselli. Denne var en udmærket Teoretiker, men en jammerlig Praktiker. Før han drog i Slag, lagde han al Tid den nydeligste Plan. Dèr skulde Fjenden staa, og dèr vilde han staa; dèr skulde Fjenden gaa hen,

og dèr vilde han gaa hen. Og saa var Slaget afgjort og Sejren vundet. Der var kun den Ulæmpe ved hans Slagplaner, at Fjenden ikke al Tid gik og stod, hvor han skulde, — hvorfor Roselli ogsaa regelmæssig trak det korteste Straa, da han, lige meget hvad Fjenden tog sig for, nøjagtig fulgte den lagte Plan.

Garibaldi, der handlede efter øjeblikkelige Indskydelser og havde en genial Evne til at udnytte Terrainet og Fjendens Fejlgreb, var saa uskikket som vel tænkeligt til at samvirke med denne Skrivebords-Feltherre.

Han kom straks i Kamp med Neapolitanerne, blev under det første Sammenstød revet af Hesten og overredet af en hel, fjendtlig Eskadron, men skøndt han var kvæstet og fortrampet, ledede han Slaget med vanlig Koldblodighed. Fjenden blev jaget ind i en Fæstning, men for at kunne storme denne maatte Garibaldi have flere Tropper til sin Raadighed. Han sendte Ilbud til Overgeneralen, der var bleven langt bagefter, men denne var netop i Færd med at uddele Mad til den ene Brigade, og han svarede gnavent, at Folkene skulde have Madro. Det stred desuden mod hans Plan, at Slaget begyndte nu.

Heldigvis var nogle af Soldaterne klogere end Overgeneralen og ilede af egen Drift Garibaldi til Undsætning. Neapolitanerne, der saa, at det ikke blev til noget med Angrebet, fattede atter Mod, og Stillingen begyndte at blive faretruende for Garibaldi. Paa ny sendtes en Officer af Sted i flyvende Fart til Overgeneralen, der kom langsomt anstigende med 5000 Mand i den smukkeste Parade-Orden. Officeren, der var hed og hidsig af Spænding, udtalte sig saa højt og kraftigt til Roselli, at Soldaterne under Hurraraab brød Rækkerne og i

Hurtigløb forlod den forbløffede Overgeneral med hele hans Stab.

Følgen af deres Tilsynekomst var, at Neapolitanerne trak sig tilbage. «De flygter,» raabte Garibaldi til Overgeneralen, «lad mig falde dem i Flanken!» Men nu var Roselli bleven vred. Hele hans skønne Plan var røget i Lyset; nu vilde han have Revanche. Der var, hævdede han, ikke Tale om Flugt. Neapolitanerne foretog blot nogle snedige Manøvrer for at sikre sig en fordelagtigere Kampopstilling. Garibaldi svarede spottende, at det tekniske Udtryk for den Slags Manøvrer var «Flugt». Men Overgeneralen blev ved sit, og Forfølgelsen indstilledes. Næste Dag var der ikke en Neapolitaner at øjne. –

Franskmændene var under Belejringen af Rom stadig kommen Bygrænsen nærmere; den 3. Juni om Morgenen stormede de Byens ydre Fæstningsværker. I Rom var man af den Formening, at en indgaaet Vaabenstilstand med Franskmændene først udløb den 3. om Aftenen; det lykkedes derfor Franskmændene at besætte et Par af Byens stærkeste Forsvarspunkter, inden Italienerne var purrede ud.

Garibaldi ledede selv det haabløse Forsvar – med mere Tapperhed end taktisk Blik, siger Militærforfatterne. Kampen stod især om Villa Corsini, der sikrede sin Ihændehaver Sejren, og den omstridte Bygning var snart i Franskmændenes, snart i Italienernes Besiddelse. Fire Gange maatte Franskmændene erobre den, før de kunde kalde den deres. I sin hvide, spanske Kappe saas Garibaldi stedse, hvor Kampen var hedest; da en italiensk Afdeling en Gang flygtede, red han midt ind mellem de

skrækslagne Soldater og tiltordnede dem: «I tager fejl af Vejen! Fjenden er ikke dèrhenne!»

Garibaldi har givet en levende Skildring af Kampen om Villa Corsini, hvortil der kun var Adgang gennem en Haveport. Efter at have berettet om Italienernes første Erobring af Villaen og Fordrivelse derfra fortsætter han:

«Imens havde ny Stridskræfter samlet sig om mig, og de tilbagekastede Officerer forlangte, rasende over deres Nederlag, at storme Villaen paany. Marina strakte sin bloddryppende, af en Kugle gennemborede Arm i Vejret og raabte «Fremad!» Trompeterne smældede, og Villa Corsini var vor.

Et Kvarter senere havde vi tabt den igen.

I samme Øjeblik, som jeg lod min haardt saarede Ordonnansofficer Bixio føre bort og gav Marina Ordre til at lade sin Arm forbinde, indfandt Manara sig med sit Mandskab.

«Lad dit Mandskab rykke frem,» sagde jeg. «Du ser, at vi maa tage den Bygning.»

Hans første Kompagni, under Kaptajn Ferrari, var allerede begyndt at udfolde sig i Skyttekæde.

Under Trompetskrald og med fældede Bajonetter gik Romerne paa, i Spidsen var Manara, efter ham kom Ferrari. En frygtelig Kugleregn mødte dem ved Haveporten. Uden at ænse den styrtede de videre, med sænkede Hoveder, fremad mod Villaen, der som en Vulkan udspyede Ild og Ødelæggelse.

Pludselig hørte Kaptajn Ferrari sin Løjtnant udbryde: «Kaptajn, men Kaptajn, — ser De da ikke, at vi kun er to.»

Ferrari saa sig for første Gang tilbage; over Tredje-

delen af hans Mandskab laa døende rundt om ham; de øvrige havde trukket sig tilbage. Forbitret over, at Resten af Kompagniet i min Nærværelse havde svigtet sine to Officerer, ilede Manara nu tilbage og befalede andet Kompagni under Enrico Dandolo, en rig Milaneser af gammel Slægt, om at forene sig med Resterne af første. Derefter raabte han: «Fremad Lombardere! Her gælder det at dø eller at tilbageerobre Villaen! Husk paa, at Garibaldi ser jer!»

Ferrari gjorde Tegn til, at han havde noget paa Hjerte. «Tal!» raabte Manara. — «General,» sagde Ferrari til mig. «Jeg har en Plan, som ikke kan overvinde Faren, men maaske formindske den. Jeg er kendt paa dette Sted. Jeg har været derinde, og De har set, at jeg var længere om at komme ud end om at gaa ind.» Jeg nikkede. «Nu vel,» fortsatte han, «mit Forslag er dette: i Stedet for at angribe Fjenden i Fronten gennem Haveporten skal vi liste os ind paa ham, skjult af Havehækkene, hvert Kompagni fra sin Side. Naar vi er i Stilling, kaster vi en Sten til hverandre. Saa giver vore Hornblæsere samtidig Signalet til Storm, og vi trænger op paa Terrassen.»

«Gør, som De lyster,» svarede jeg, «men tag Bygningen!»

Dandolo og Ferrari fjærnede sig nu med deres Kompagnier for at gennemføre Planen. Imens lod jeg 50 Studenter beskyde Villa Corsini. Ti Minutter senere hørte jeg Hornblæsernes «Avancér» og Geværsalverne. Efter Aftale var mine tapre Folk usete kommen Villaen paa 40 Skridts Afstand, og da de havde udvekslet Signaler, stormede de. Men fra Terrassen, fra den store Sal i Stueetagen, fra den høje Trappe og fra alle Vin-

duer modtoges de af en morderisk Ild. Dandolo faldt, gennemboret af en Kugle, og flere Officerer fik samme Skæbne. Alligevel trængte vore Folk uimodstaaeligt frem under Ferraris Kommando. De klatrede op ad Terrassen og drev Franskmændene tilbage til Trappen, der løb rundt om Huset. Her slog deres Kræfter imidlertid ikke til længere; de havde Franskmændene i Fronten og i Flanken; hver Kugle ramte; jeg saa paa denne haabløse Kamp; jeg saa, at de var rede til at lade sig dræbe til sidste Mand – og det til ingen Verdens Nytte. Jeg lod derfor blæse: Tilbage! Jeg havde 2000 Mand, Franskmændene 20,000. Jeg stormede Villa Corsini med et Kompagni; de tog den tilbage med et Regiment. Franskmændene indsaa lige saa godt som jeg denne Stillings Vigtighed: den betød Liv eller Død for Rom.

Mine Folk kom tilbage; næsten alle var saarede; 40 laa døde i Villahaven.

Vi maatte have Forstærkning, og jeg sendte Bud ind til Byen efter alt, hvad der kunde skrabes sammen. Jeg vilde, for at berolige min Samvittighed, gøre en sidste Kraftanstrængelse for at naa Maalet. Mens jeg ventede paa Forstærkning, lod jeg Resterne af mit Mandskab søge Dækning. Efter en Times Ventetid kom i broget Blanding Studenter, Linjesoldater, Toldbetjente, lombardiske frivillige og Rester af oprevne Kompagnier. Midt iblandt disse red Marina stolteligt frem, fulgt af en Snes Lansenerer. Han var bleven forbundet og vendte nu tilbage for at deltage i Kampen. Jeg kom samtidig med en lille Trop Dragoner og modtoges med Raabene: «Leve Italien! Leve den romerske Republik!» Kanonerne tordnede fra Voldene, Kuglerne, som brummede over

vore Hoveder, underrettede Franskmændene om det ny Angreb, og alle styrtede vi uden Orden, hulter til bulter, Marina i Spidsen for Lansenererne, Manara i Spidsen for Lombarderne, jeg i Spidsen for dem alle — frem mod Villaen, som jeg ikke vil kalde uindtagelig, men som det i hvert Fald var umuligt at holde.

Vi kunde ikke alle komme igennem Haveporten. Strømmen delte sig til højre og til venstre. De, som skubbedes til Side, klatrede over Havemuren og sprang ned mellem Træer og Buske. Andre trængte frem til en Nabobygning, Villa Vallentini, bemægtigede sig denne og gjorde flere Fanger.

Her blev jeg Vidne til noget rent utroligt. Marina var, fulgt af sine Lansenerer, i Spidsen for Kolonnen. Lynsnart red han op paa Terrassen og satte i fuld Galop op ad den høje Trappe, saa at han et Øjeblik holdt som en Rytterstatue ved Indgangen til den store Sal. Men dette Syn varede kun et Sekund. En Geværsalve kastede den modige Rytter af Hesten, der faldt ovenpaa ham, gennemboret af ni Kugler. Efter ham stormede Manara frem. Han ledede et Bajonetangreb, som intet og ingen kunde modstaa. En kort og hidsig Kamp: Villa Corsini var vor. Men vor Sejrsglæde blev kun kort. Med fordoblet Styrke, støttet af hele Reserven, kastede Franskmændene sig over os; Kampen blev blodigere end nogensinde; rundt omkring mig saa jeg vore Folk vige, de fleste saarede. Jeg hørte min tapre Kaptajn, Rozat, hviske ved Siden af mig: »Nu har jeg faaet min Bekomst»; Blodet strømmede ud af hans saarede Bryst.

Jeg har set frygtelige Kampe, i Rio Grande, i Boyada, ved Sant' Antonio, men aldrig har jeg set et Blodbad

som her ved Villa Corsini. Jeg var den sidste, som trak sig tilbage. Min Kappe var gennemhullet af Kugler; selv havde jeg ikke faaet et eneste Saar.

Ti Minutter senere stod vi atter paa vor gamle Plads, hvorfra vi aabnede en heftig Ild paa Villa Corsini. — Men der var ikke mere at stille op. Om Aftenen kom der imidlertid henved hundrede unge Mænd og bad mig om Tilladelse til at gjøre et nyt Forsøg. De anførtes af Emilio Dandolo, en Broder til den faldne Officer, og af Goffredo Mameli, en ung, genuesisk Digter med store Evner.

«Gør det bare, mine stakkels Drenge,» sagde jeg, «maaske er det Gud, som har indgivet jer den Tanke.»

De drog af Sted. Kun Halvdelen kom tilbage. Emilio Dandolo havde faaet en Kugle gennem Hoften, Mameli var saaret i Benet. Vi havde lidt frygtelige Tab. Den italienske Legion havde 500 døde og haardt saarede; af de 600 lombardiske frivillige, som var i Ilden, dræbtes de 150. Mit samlede Tab var 1000 Mand, deriblandt 100 Officerer . . .»

Hvad der fulgte efter denne Kamp: dristige, natlige Udfald, mindre Sammenstød i selve Byens Udkant, et langvarigt, virkningsfuldt og barbarisk Bombardement paa Rom, var betydningsløst. Roms Skæbne var afgjort. Den indre Befæstningslinje var for svag.

Den 30. Juni foretog Franskmændene det sidste Angreb. Natten før Stormen havde Franskmændene bombarderet Rom for at hindre alt Skansearbejde. Det faldt samtidig ind med et voldsomt Uvejr. Tordenen bragede og rullede, og Lynenes Zigzag-Linjer krydsede Bombernes Baner. Der opstod talrige Ildebrande. Men alligevel fejrede Romerne med værdigt Alvor deres St. Peters-

fest. Byen var illumineret, selv fra Vatikanets Kuppel strømmede Lyset ud i Natten, og Gaderne var overfyldte af Mennesker.

Klokken to begyndte Franskmændene at storme. Garibaldi deltog i den hidsigste Nærkamp. «Han lignede Leonidas i Passet ved Thermopylæ,» udbryder et Øjenvidne. «Jeg frygtede hvert Øjeblik for at se ham falde, men han var urokkelig som selve Skæbnen.»

Ved Middagstid kom der Bud efter ham fra Nationalforsamlingen. Han strøg i fygende Galop gennem Gaderne til Kapitolium. Krudtsværtet og blodbestænkt, endnu dirrende af Kampiver, traadte han ind i Forsamlingen, der hilste ham med stormende Bifald. Han udtalte kort og fyndigt, at Byen umuligt kunde forsvare sig længere, og at han vilde forlade Rom med Resterne af sine Tropper og holde Italiens Banner højt til sin sidste Stund. Derefter skyndte han sig tilbage til Kampen. Den lovgivende Forsamling besluttede at opgive et Forsvar, der var unyttigt.

Den 3. Juli holdt den franske Hær, der havde knust den romerske Republik, sit Indtog i den evige Stad.

Hele Rom var som uddød.

Rigsdagens Medlemmer og de ledende Politikere var samlede paa Kapitolium. De forlod ikke deres Pladser, før de franske Soldater drev dem ud.

Franskmændene var Herrer i Rom. Franske Tropper slog Ring om Pavestolen, der var plettet af Italiens ædleste Blod.

Landflygtig igen!

Anita.

Umiddelbart før Franskmændene rykkede ind i Rom, samlede Garibaldi sine Tropper paa Peterspladsen, hvor han holdt følgende Tale til dem:

«Soldater! Nu forlader jeg Rom. Alle, der vil fortsætte Krigen mod de fremmede, følge mig! Jeg kan ikke byde jer Æresposter eller Løn; jeg tør kun love Hede og Tørst om Dagen, Kulde og Sult om Natten; intet Ly, ingen Hvile, anstrængende Marcher, stadige Kampe og muligvis Døden. Alle, som elsker deres Fædreland, følge mig.»

Soldaterne jublede, men kun 3000 Mand fulgte ham. Det var ikke mange, men Garibaldi tænkte paa sine sydamerikanske Bedrifter og fandt, at det var nok. Med et sorgløst Smil red han i Spidsen for den lille Hær ud af Rom; ved Siden af ham red Anita i Mandsklæder. Han havde ladet udsprede Rygter om, at han vilde gaa ind over Neapels Grænser, men i Stedet for bøjede han mod Nord.

Han skulde imidlertid snart mærke, at han ikke længere var i Syd-Amerika. Fire Hære: en fransk, en østerrigsk, en spansk og en neapolitansk, satte øjeblikkelig efter den dristige Friskare-Høvding. Og der udviklede sig en spændende Jagt. Vildtet var snu og aarvaagent, bevægede sig med stor Hurtighed, især dækket af Mørket, var snart hist og snart her, skød igennem den mindste Aabning, som fandtes i Klapper-Kæden, travede om Dagen aabenlyst henad Hovedvejen og smuttede om Natten bort ad Bivejen. Det var et lystigt Spil, og Garibaldi deltog med Liv og Sjæl i det.

Men hans Trop svandt stadig ind. Den smuldrede bort om Dagen; den havde galopperende Svindsot om Natten. Mange var gaaet med i Haab om at gøre Bytte, og det anstrængende Vildmandsliv behagede dem ikke.

Han kom til Toscana for at rejse Oprørsfanen, men Befolkningen turde ikke. Han besluttede da at drage til Venezia for at kæmpe til Lands og til Vands mod Rigets Fjender, men paa Vejen hertil blev han af Østerrigerne trængt ind i den lille Republik San Marino. Her nedlagde hans Folk Vaabnene og blev sendte til deres Hjemegne i Italien. Garibaldi selv fik Tilbud om Pas for sig og sin Familie til Amerika.

Dette Tilbud syntes ham dog for haardt. Sammen med Anita og 200 trofaste flygtede han ind i Bjergene. Herfra gik de ned til Adriaterhavet, tog en østerrigsk Vagtpost til Fange, tilegnede sig et Dusin Fiskerbaade og styrede mod Venezia. Østerrigerne, der rasede over, at Vildtet paa ny var undsluppen dem, iværksatte en skrap Forfølgelse. Det blæste op, de smaa Fiskerbaade laa og huggede i den stærke Bølgegang, en østerrigsk Flaade viste sig i faretruende Nærhed, og Garibaldi

maatte ty ind til Kysten, hvor Soldater og Gendarmer strejfede omkring. Den lille Flok Flygtninger delte sig her. Garibaldi søgte sammen med Anita og en Ven ind i et Krat. Og nu sank Anita, der var højt frugtsommelig, sammen. Trofast havde hun fulgt sin Ægtefælle gennem ondt og godt, fra Sejr til Nederlag, fra Valplads til Valplads. Men nu kunde hun ikke mere. Hendes Kræfter var udtømte, hendes Hjærte opslidt. Garibaldi bar den afmægtige Kvinde i sine Arme og bragte hende endelig i Hus, hvor hun fik en højst nødvendig Pleje.

Men allerede næste Nat maatte de videre. Egnen var opfyldt af Patrouiller; ingen turde huse de farlige Flygtninger. En Fisker lod sig overtale til at ro dem til Ravenna, men under Vejs skiftede han Sind og landsatte dem paa Kysten. Anita var efterhaanden bleven saa svag, at hun ikke kunde røre sig af Stedet. Hun segnede jamrende om og talte vildt; Garibaldi maatte leje en Vogn og køre hende til en Forpagtergaard, hvor han havde Venner. Tilfældigvis var der en Læge til Stede, han undersøgte hende og sagde, at hun var døende. Faa Minutter efter udaandede hun i sin Mands Arme.

I samme Øjeblik kom én af Husets Folk styrtende aandeløst ind i Stuen: «Østerrigerne er her!» Og Garibaldi maatte rømme over Hals og Hoved uden at kunne drage Omsorg for Anitas Begravelse.

Af Frygt for at blive draget til Ansvar, fordi han havde ydet Garibaldi og Anita Husly, gravede Forpagteren Liget ned ude paa Marken. Dèr blev det senere fundet, og de uhyggeligste Rygter om Anitas Dødsmaade spredtes over hele Italien.

Garibaldi var imens flygtet til Ravenna, hvorfra det

lykkedes ham at naa til Chiavari, hvor Stedets Øvrighed arresterede ham og sendte ham til Genua. Regeringen «tog» ham «i Varetægt», som det formildende hed, men hans Fængsling vakte saa stor Forbitrelse blandt de frisindede Borgere, at Rigsdagen vedtog en Dagsorden mod den og mod en mulig Landsforvisning.

Ministeriet tilbød under dette Pres Garibaldi en Pension paa c. 2400 Kr. om Aaret, mod at han forlod Landet. Garibaldi overdrog Pensionen til sin gamle Moder.

For at tage Afsked med hende og sine Børn rejste han til Nizza, hvor han modtoges som en Konge. «Mænd, Kvinder og Børn, Slægt og Venner, Præster og Soldater sloges om ham, omfavnede ham eller trykkede hans Hænder,» skriver et Øjenvidne. «Alle vilde give ham Beviser paa deres Højagtelse og Hengivenhed.»

Da han traadte ind i sit Fædrenehjem, sank hans Moder til hans Bryst, medens Garibaldis smaa Sønner klamrede sig til deres Faders Knæ og spurgte: «Hvor er Mo'r? Hvor er Mo'r»

Hans gamle Moder var dybt nedslaaet over Skilsmissen og sagde med graadkvalt Røst: «Min Søn er stor og god, og jeg burde være den lykkeligste blandt Mødre. Men de tager ham fra mig, og jeg faar ham ikke at se mere, før jeg dør, — jeg er jo firsindstyve Aar.»

Hendes Anelse slog til. Hun fik aldrig sin Søn at se mere.

Den følgende Dag maatte han bryde op og rejse til Tunis.

Det var jo i og for sig en trist Afslutning paa hans første Deltagelse i den italienske Enhedsbevægelse. Men han havde i hvert Fald opnaaet det, at hans Navn var

paa hele det italienske Folks Læber, og at ingen havde de unges Tilslutning som han.

Verden er stor, men da Garibaldi for anden Gang forlod sit Land som landflygtig, syntes den lille. I Tunis vilde man ikke have ham; til Frankrig turde han ikke komme. Han slog sig da ned paa en lille Ø nord for Sardinien, la Maddalena, hvor han dyrkede Jagt og Fiskeri. Men her indfandt der sig en Dag et Krigsskib og førte ham til Gibraltar. Ak, heller ikke her maatte han være. Han spurgte, om han da maatte bo i Spanien. Nej, Spanierne vilde ikke for alt i Verden unde den landflygtige Mand Husly. Efter et kort Ophold i Tanger rejste han til England, og derfra indskibede han sig til Amerika, hvor han for at tjene til Livets Ophold maatte tage Plads hos en Lysestøber. Hans Bestilling var at pakke Lysene ind og sende dem af Sted til Kunderne; han udførte den med den Omhu og Pligttroskab, der udmærkede ham under alle Livets Forhold.

Ved sin Ankomst til New York ejede han ikke andet end de Klæder, han havde paa. En af hans gamle Venner fra Sydamerika, Antonio Meucci, tog sig imidlertid af ham. I hans Hjem søgte Garibaldi Trøst for Savnet af Anita og Sorgen over Italiens Nederlag.

Han boede i et lille Værelse med to smaa Vinduer. I Værelset fandtes en Jærnseng, et Vandfad af Blik, tre Stole og et lille Bord. Paa Væggene hang to smaa Spejle, foran hvilke han plejede at klippe sit lyse, krusede Skæg. Det var alt.

Her fik han ofte Besøg af Italienere, hvoraf nogle var højt paa Straa, mens andre var fattige Flygtninger, som han selv. Blandt Venner optraadte han aldrig anmassende, han var en god Kammerat, der delte det lidet,

han ejede, med dem, som var endnu fattigere. Ved sin Gavmildhed voldte han Fru Meucci, der skulde holde hans Linned i Stand, mange Sorger. Thi hvor meget hun end syede til ham, havde han dog næsten aldrig mere end én Skjorte. Fik han Penge, skænkede han dem straks bort. Da han en Gang blev Ejer af 700 Dollars, opsøgte han øjeblikkelig de mest nødlidende blandt sine Landsmænd, delte Summen i lige saa mange Dele, som der var fattige Italienere, og forærede dem hver Skilling. «Jeg har aldrig,» udbryder Meucci efter at have fortalt dette Træk, «kendt en Mand med saa stort et Hjærte og saa uegennyttigt et Sind.»

I Længden blev dette Liv ham dog for tamt. Hans Blod var for uroligt til at stænges inde i et Pakhus, og ved Venners Hjælp fik han atter Skib at føre. Han sejlede mellem Evropa og Amerika og mellem Amerika og Asien. Og efter fem Aars Landflygtighed landede han atter i Genua. Ingen lagde ham Hindringer i Vejen for at bosætte sig i Landet, og han købte sig en Ejendom paa Øen Caprera. Det er en lille Granitklippe, som rager op af Havet nord for Sardinien. Dens ensomme, vilde Beliggenhed med Udsynet over det vide Hav tiltalte Garibaldi. Han byggede selv sit Hus, og den lille Ø blev fra nu af hans Hjem. Herovre fra fulgte hans Ørneblik Begivenhederne i Italien og i hele Europa.

Et Kløverblad.

Cavour.

I Italien havde Enhedstanken i de forløbne Aar vokset sig stærk og mægtig. Karl Alberts Kamp med Østerrig var endt med Nederlaget ved Navara, hvor den fortvivlede Konge forgæves søgte Døden. Han nedlagde straks Kronen til Fordel for sin ældste Søn, Viktor Emanuel, og døde faa Maaneder efter, med knust Hjærte, i Portugal.

Men den Opgave, som den tapre og ridderlige Konge forløftede sig paa, løstes af hans Søn og Cavour og Garibaldi.

Den brede, undersætsige Konge var baade legemlig og aandelig haardfør. Han var mindre utaalmodig og mere handlekraftig end Faderen; han var desuden i Besiddelse af den sejge Stædighed, som kan føre selv den mest haabløse Sag frem til Sejr.

Ved hans Side stod Cavour, af Udseende en lille, tyk Smaaborger med et Skolemesteransigt. Men bag

Brillernes Glas lyste et Par kloge, skarpe Øjne, og bag den luvslidte Frakke, som han plejede at bære, bankede et stort og varmt Hjærte. Han var født Diplomat, forstod at manøvrere sig smilende frem, naar der var Fare paa Færde, og var heller ikke bange for at slaa haardt, saa snart Øjeblikket syntes ham gunstigt.

Han var den klare, nøgterne Hjærne, der omhyggelig forberedte Planerne; Garibaldi var den hidsige Næve, som stedse var rede til at plante sig i Modstanderens Ansigt. De to Mænd udfyldte hinanden og følte sig ogsaa tiltrukne af hinanden — trods alle Modsætninger og Sammenstød. Deres Navne danner sammen med Viktor Emanuels et Kløverblad, over hvilken det unge Italiens Sol straalede med en egen foraarslys Glans.

Cavour gjorde Piemont stærkt indadtil, mens han ventede paa den Situation, da Kampen mod Østerrig kunde genoptages med Held. Alene kunde Piemont ikke staa sig, — det havde Fortiden vist. Det gjaldt da om at skabe sig en Forbundsfælle. Og Forbundsfællen maatte naturligt blive Frankrig, hvor Napoleon ofte drømte og undertiden talte om «Italiens ædle Sag». For yderligere at knytte Napoleon til sine Planer lod Cavour sit Land sammen med Vestmagterne deltage i Krimkrigen, medens Østerrig førte en meget tvetydig Politik. Og paa Pariserkongressen lagde han i kloge og velberegnede Ord de evropæiske Magter paa Sinde, at skulde Italien ikke blive én stor Revolutions-Rede, en Kilde til stadig, evropæisk Uro, maatte de italienske Smaastater samles til ét Rige. I den følgende Tid bearbejdede han Napoleon saa grundigt, at denne ved Badestedet Plombières i Lothringen sluttede følgende Overenskomst med Cavour: Østerrigerne skulde jages

ud af Italien, Piemont maatte for sin Part faa Lombardiet, Venedig, Parma, Modena samt en Del af Pavestaten, medens Frankrig skulde have Nizza og Savoyen. Cavour havde sikkert ønsket at faa hele Italien samlet under Piemont, og det var ikke med Glæde, at han overlod Frankrig Retten til de to Provinser. Men det var ham umuligt at opnaa mere, og han maatte endda være glad ved, at han havde opnaaet saa meget.

Napoleon havde stillet som absolut Betingelse, at Østerrig skulde erklære Krigen. Det blev da Cavours Kunst at tirre den gamle Modstander, indtil han tabte Besindigheden. Han udfoldede under det Intrigespil, som nu udviklede sig, megen Snildhed og Behændighed, og han lod samtidig Piemont ruste sig af al Magt. Efter en hemmelig Forhandling med Garibaldi overdrog han denne sammen med en piemontesisk General Kommandoen over de mange frivillige, der straks var rede til at gaa i Kamp. Det var Hensigten, at disse frivillige skulde operere selvstændigt; med Henblik paa deres fremtidige Operationsfelt blev de døbt Alpejægerne.

Korpset bestod af tre Regimenter, hvert paa ca. 1100 Mand. Det var Kærnen af Italiens Ungdom, som her samledes under Garibaldis Førerskab; de spillede en lignende Rolle under den kommende Krig, som Herregaardsskytterne i sin Tid gjorde herhjemme. Det var raske, muntre og modige Soldater, der under Sang og ungdomsfriskt Humør drog ud mod Fjenden.

Cavours Drillerier havde nemlig omsider baaret Frugt. Den lange Række af udsøgte Fornærmelser, hvormed han havde trakteret Østerrig, afsluttedes, da han den 23. April 1859 modtog et østerrigsk Ultimatum: enten øjeblikkelig Afvæbning eller ogsaa Krig. Cavours

tørre Ansigt er sikkert bleven oplivet af et stort Smil, da han fik dette Valg. Thi nu var Maalet naaet. Den 26. sendte han Østerrig et skarpt Svar, hvorefter han leende vendte sig mod sine Venner og sagde: «Nu har vi lavet et Stykke Historie! Lad os saa gaa til Bords!»

Alpejægerne.

Østerrigerne odslede ganske ubegribeligt med Tiden, saa at Franskmændene og Piemonteserne fik Lejlighed til at forene sig. Napoleon mødte selv paa Krigsskuepladsen og udstedte nogle højtravende Opraab til det italienske Folk. Efter at have lidt flere mindre Nederlag trak Østerrigerne sig tilbage over Ticino.

Alpejægerne, der hidtil havde fulgt de forenede Hære, fik nu Ordre til paa egen Haand at drage ind i Lombardiet. De udførte Ordrene med al ønskelig Præcision.

Misundelsesværdig var deres Stilling ingenlunde. De var afskaarne fra enhver Forbindelse med Hovedhæren. De fik end ikke Underretning om de store og afgørende Slag før længe efter. Østerrigerne havde 12000 Mand under dygtige Førere i Lombardiet. De havde en fortrinlig Forbindelse mellem de enkelte Hærafdelinger, og de kunde allevegne møde Garibaldi med en overlegen Styrke. For Alpejægerne var der i Tilfælde af et Nederlag ikke andet at gøre end at flygte ind over den svejtsiske Grænse.

Men det modige Korps tænkte ikke paa at flygte. Ved Varese fik det sin første Kamp mod 4000 Mand Fodfolk, to Halvbatterier og to Ryttereskadroner, der kommanderedes af en kroatisk General Urban, en Mester i at føre «den lille Krig». Den krigsvante Kroat havde ikke synderlig Respekt for sin Modstander. Da han af Overgeneralen fik Ordre til at kue Lombardiet og «straffe» Garibaldi, svarede han: «I Morgen skal jeg angribe Hr. Garibaldi og lade ham og alle hans Stratenrøvere hænge.» Det gik imidlertid ikke saa glat. Østerrigerne stormede sejrssikkert Garibaldis Stillinger, men Jægerne holdt tappert Stand, ventede koldblodigt med at skyde, indtil Fjenden var dem lige inde paa Livet, og kastede dem tilsidst tilbage med et glimrende Bajonetangreb.

«Fjenden flygter!» raabte Garibaldi. «Efter ham!» og Forfølgelsen fortsattes med saadan Fynd og Klem, at Østerrigerne fik al ønskelig Respekt for de unge Alpejægere.

Sejren ved Varese satte Fart i Italienernes Rejsning rundt omkring i Lombardiet, og den efterfulgtes hurtigt af en endnu mere afgjort Sejr ved Como, hvor Urban stod med 10000 Mand. Han havde ventet et Angreb fra en Slette, der bredte sig foran hans Stilling, men Garibaldi marcherede med sin Hovedstyrke ind gennem et uvejsomt Bjergterrain og drev Fjenden paa vild Flugt.

I Como havde den italienske Befolkning spændt lyttet til Geværsalverne og Kampgnyet, der snart lød nærmere, snart fjærnere, og stor var Befolkningens Jubel, da Alpejægerne midt om Natten drog syngende ind i Byen, som Dagen i Forvejen havde været i Østerrigernes Magt. Folk styrtede glædesdrukne ud af Husene, omfavnede Soldaterne og bar Garibaldi i Guldstol til

Raadhuset. Kirkeklokker kimede Sejren ud over Byen, Fakler lyste, Bannere vajede, og der var ingen Ende paa Jubelen.

Imens havde de forenede Hære vundet Sejr efter Sejr. Først ved Magenta, hvor Mac Mahon standsede de fremtrængende Østerrigere og forvandlede Napoleons Nederlag til en glimrende Sejr. Dernæst ved Solferino, hvor 350,000 Mand kæmpede paa en Strækning af 5 Mil i 15 Timer, og hvor Østerrigerne efterlod 22,000 Mand paa Valpladserne, medens de forenede Hære mistede 17,500 Mand.

Napoleon III.

Hermed var Alpejægernes Saga forbi for denne Gang og Krigens i Grunden ogsaa. Thi Napoleon var bleven led og ked af Krigen. Over hele Italien viste der sig Tegn til en mægtig Folkebevægelse, der ingenlunde vilde gaa hans Ærinde. Det katolske Parti i Frankrig knurrede; Tyskland begyndte at antage en truende Holdning. Desuden kunde han ikke taale Krigens Strabadser, Spænding og Blodsudgydelse.

Han sluttede derfor Vaabenstilstand og indgik straks

efter Freden i Villafranca, ved hvilken Piemont fik Lombardiet.

Italienerne, der naivt havde hilst Napoleon som den store, uegennyttige Befrier, rasede nu mod «Forræderen«; Viktor Emanuel tilkendegav sin Harme over Udfaldet ved at undertegne Overenskomsten med følgende Ord: «Jeg tiltræder den, saa vidt den angaar mig»; og Cavour tog umiddelbart efter Fredsslutningen sin Afsked.

Garibaldi overtog det Hverv at organisere Toscanas Hær, blev senere General i Toscanas, Romagnas, Modenas og Parmas Hærstyrke, men da han hindredes i at rykke ind i Pavestaten for at fremkalde en Rejsning, udstedte han et flammende Opraab, i hvilket han tordnede løs mod «den elendige Rævepolitik, som forvirrer den italienske Sags majestætiske Gang», og nedlagde Kommandoen.

Kort efter giftede han sig med en smuk, ung Dame, med hvem han havde haft et æventyrligt Møde under Toget til Lombardiet. Faa Timer efter Vielsen fik han Meddelelse om, at han havde en lykkelig Medbejler. Da den letsindige, unge Dame bekræftede Meddelelsens Rigtighed, sadlede han ojeblikkelig sin Hest og forlod hende. Der indtraadte aldrig Forsoning mellem de to, men først tyve Aar senere, i 1880, blev deres Ægteskab, der aldrig havde været noget Ægteskab, erklæret for ugyldigt.

Garibaldi fik ikke lang Tid til at at sorge over sit mislykkede Ægteskab, thi de politiske Begivenheder lagde snart stærkt Beslag paa ham. Trods al Verdens Fredslutninger og Diplomat-Overenskomster fulgte Mellem-Italienerne deres Hjærters Trang og sluttede sig til Piemont. Napoleon bojede sig omsider for Folkestem-

ningen, men forlangte til Gengæld Savoyen og Nizza udleveret.

Savoyens Befolkning var fransktalende; denne Landsdel hørte naturligt til Frankrig. Men Nizza! For Garibaldi var det, som om man vilde sælge og forraade hans egen Moder. Han vilde ikke tro paa Meddelelsen herom og sendte en af sine Venner i Turin, Oberst Türr, følgende Brev:

«Kære Oberst! Jeg beder Dem have den Godhed, at spørge Hans Majestæt, om det er afgjort, at Nizza skal afstaas til Frankrig. Mine Landsmænd befrygter det. Svar ufortøvet pr. Telegraf: «Ja eller Nej!

G. G.»

Oberst Türr begav sig straks til det kongelige Slot, anmodede om Foretræde hos Kongen og fik det, skøndt Kongen var syg og sengeliggende.

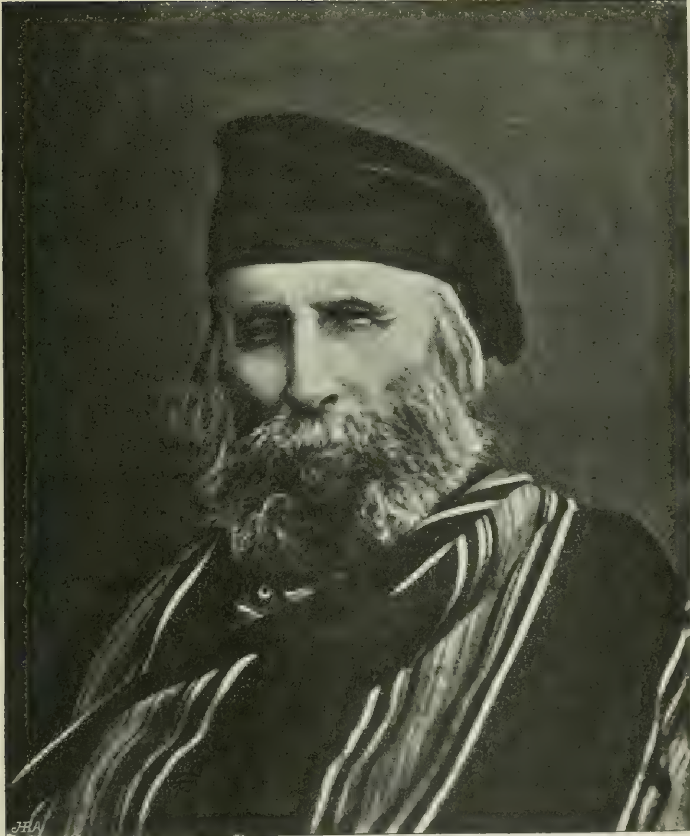
Denne hørte paa hans Ærinde, saa nogle Sekunder hvast paa ham og udbrød: «Pr. Telegraf? Ja eller nej? Vel!»

Efter et Øjebliks Tavshed fortsatte han heftigt: «Nu vel — Ja! Men meddel Generalen, at der ikke blot er Tale om Nizza, men ogsaa om Savoyen, og at naar jeg er i Stand til at afstaa mine Forfædres Land, kan han vel ogsaa finde sig i Tabet af den By, hvor han kun er født.»

Derefter tilføjede Kongen bevæget: «Det er en tung Skæbne, at han og jeg er tvungne til for Italiens Skyld at bringe det største Offer, man kunde forlange af os.»

Garibaldi viste dog ikke saa megen Ro som Kongen, men lod sig vælge som Rigsdagsmand i Nizza for at

protestere mod Forsmædelsen. Han talte kort og klart mod Afstaaelsen, men da Cavour fik Overtaget i Rigsdagen, rejste han sin Vej, dybt skuffet og fyldt af Harme mod Forræderne. Hans Tillid til Cavour var brudt, og det gamle, hjærtelige Forhold mellem dem blev aldrig genoprettet.

Garibaldi.

De Tusinds Tog.

Garibaldi fik imidlertid i den allernærmeste Fremtid andet at tænke paa end Tabet af sin Fødeby. Thi i Foraaret 1860 kaldte man paa ham fra Sicilien.

Bourbonerne i Neapel hørte til de elendigste af alle elendige, italienske Regenter. De var smaatskaarne og fejge Tyranner, der kvalte enhver Frihedsbevægelse paa den raaeste Maade. Tusinder af frisindede Mænd og Kvinder var i Fængsel eller paa Galejerne, Tusinder var jagede i Landflygtighed, og et Par hundredetusind stod under Politiets Opsigt. Jesuitterne var næsten almægtige i Landet; det ækleste Spytslikkeri groede sammen med et ulideligt Angiveri som frodigt Ugræs op om Tronens Fod.

I Foraaret 1859 havde den unge Frants II fulgt sin Fader paa Tronen. I Begyndelsen knyttede det frisindede Parti adskillige Forventninger til ham. Men Jesuitterne og hele den fordærvede Embedsstand fik hurtig Bugt med den unge Fyrstes liberale Anfægtelser, og det reaktionære Rædselsregimente hærgede atter Landet.

Mazzini og de mange forviste rejste da en mægtig Agitation paa Sicilien. De støttedes af de italienske Patrioter, hvis Maal var Landets Enhed, og i Efteraaret 1859 havde den senere saa bekendte, italienske Statsmand, Francesco Crispi, der i sin første Ungdom var en vældig Revolutionsmand, været øvre paa Øen for at organisere Oprøret.

Takket være Regeringens Grusomhed brød det ogsaa ud, men det blev efter en heftig Kamp druknet i Blod i Slaget ved Carini.

Nu vendte alles Øjne sig mod Garibaldi. Crispi tiggede og tryglede ham om at rykke Oprørerne til Undsætning; rundt omkring fra Italien kom der Opfordring paa Opfordring til den gamle Stridsmand om at slaa til.

Garibaldi raadførte sig med Viktor Emanuel. Denne sagde dog klogelig hverken ja eller nej. Saa vel han som Cavour havde ikke det mindste imod, at Garibaldi gjorde et Forsøg paa at befri Sicilien, men af diplomatiske Hensyn maatte de staa udenfor. Led Garibaldi et Nederlag, kunde de vaske deres Hænder; sejrede han, kunde de skride ind under Paaskud af at ville opretholde Ordenen og hindre Revolutionen i at brede sig.

Garibaldi forstod overmaade vel en halvkvædet Vise, og i Slutningen af April begyndte de frivillige at samles om hans Fane. Skøndt Sicilianernes Nederlag virkede nedslaaende paa hans Omgivelser, besluttede han efter lange Overvejelser at rejse derover i Begyndelsen af Maj. En rig Købmand havde stillet to Dampere til hans Raadighed. Sammen med c. 1000 udvalgte frivillige drog han da af Sted den 6. Maj.

Han lod de «Tusind» genoptage Navnet «Alpejægerne»; deres Feltraab blev: «Italien og Viktor Emanuel!»

I Neapel havde Regeringen hele Tiden været underrettet om alle Enkeltheder ved Garibaldis Tog. Til at begynde med havde den taget det overlegent. For det første kunde dens Krydsere nemt opsnappe det Par Dampskibe; for det andet vilde dens overlegne Hære hurtig gøre det af med denne Haandfuld Vovehalse.

Men den 11. Maj løb de to Dampere ind i Marsalas Havn og landsatte deres Besætning lige for Næsen af

nogle neapolitanske Krigsskibe. Disse rettede en heftig, men ganske virkningsløs Ild mod Garibaldisterne og havde kun den Tilfredstillelse at ødelægge de to Dampere, der havde ført den lille Hær over Havet. Da man fra Krigsskibene saa det trefarvede, italienske Flag vaje fra Byens Taarn, sejlede Neapolitanerne til Hovedkvarteret i Trapani, hvor de meldte, at «Marsala var faldet i Hænderne paa en ukendt Skare Fribyttere».

Paa Sicilien bredte Budskabet om Garibaldis Ankomst sig med rivende Hast. Nu skulde Borger og Bonde endelig faa Hævn for mange Aars Lidelser og Forurettelser. Regnskabet med Bourbonerne skulde blive gjort op til Punkt og Prikke. Alt skulde blive betalt. Hver Misgerning skulde blive erindret, hvert uskyldigt Offer hævnet. Den ædle Poerio, Førsteministeren, som for sit Retsinds og sit Frisinds Skyld maatte leve ti Aar paa Galejerne, lænket sammen med en grov Misdæder. Den unge, smukke Borgerkone i Bogheria, hvem Politiet klædte af og fremstillede nogen paa aaben Gade, for at tvinge hende til at forraade en Flygtning. De Tusinder, der havde været spændte paa Pinebænk og underkastet den mest djævelske Tortur. Alt skulde det blive betalt tilbage med Renter og Rentes Rente. Nu behøvede Sicilianerne ikke længere at raabe: «Leve Verdi!»*). Af deres fulde Lunger raabte de: Leve Garibaldi, leve Viktor Emanuel, leve Italien!»

Straks efter sin Ankomst udstedte Garibaldi sit berømte Opraab til Sicilianerne. Det lød:

*) V. E. R. D. J. = Vittorio Emanuele, Re D'Italia ɔ: Italiens Konge

«Sicilianere!

Jeg har bragt éder en Skare tapre Mænd, der er ilede til ved Siciliens modige Nødraab; det er Veteraner fra Krigen i Lombardiet. Vi er eders, og vi forlanger intet andet end eders Lands Frigørelse. Naar vi alle slutter os sammen, vil Arbejdet være let og kort. Derfor til Vaaben! Hvo, som ikke griber til Vaaben, er en fejg Usling eller en Landsforræder. Sig ikke, at I fattes Vaaben! Indtil videre er et hvilketsomhelst Vaaben godt, blot det føres af en tapper Haand. Myndighederne skal sørge for de efterladte Kvinder, Børn og Oldinger. Til Vaaben alle Mand! Sicilien skal endnu en Gang vise Verden, hvorledes et Land befries for sine Undertrykkere ved et samdrægtigt Folks uimodstaaelige Vilje.

Garibaldi.»

Den lille Hær dvælede ikke længe i Marsala. Det gjaldt om hurtigst muligt at naa frem til Palermo, og allerede næste Dag var den paa Marche dertil. I Spidsen gik Garibaldi med den hvide, amerikanske Kappe flagrende over den røde Skjorte, Sabel ved Siden, Dolk og Revolver i Bæltet.

Udenfor Marsala mødte Troppen en Fransiskanermunk, der med glødende Ord hilste Garibaldi velkommen som Siciliens Befrier. Denne Munk var Lærer i Filosofi ved en Klosterskole og hed Pater Giovanni. Garibaldi ytrede efter at have betragtet ham skarpt nogle Øjeblikke: «Følg med os! De skal være vor Feltpræst.» Og Pater Giovanni fulgte med som Feltpræst, stadig ildnende de Tusind ved sin Veltalenhed og sit Mod.

Muligvis var det en Følge af Pater Giovannis Optræden, at Garibaldi udsendte et Opraab til de gode

Præster. Efter at have beklaget, at deres Kaldsfæller i Italien gjorde fælles Sag med de fremmede Undertrykkere, siger han:

«I de sidste Dage har vi dog faaet et Bevis paa, at Kristi sande Religion endnu ikke er bleven udslettet; det er Synet af Siciliens Prælater, som i Spidsen for deres Folk gaar imod dets Undertrykkere.»

Mange Munke og Præster gjorde da ogsaa fælles Sag med Folket og kæmpede tappert i Garibaldisternes Rækker.

Garibaldi skulde imidlertid ikke naa Palermo uantastet. I Neapel var Regeringen endelig bleven saa opskræmt, at den havde givet Kommandanten i Palermo Ordre til at sende sine bedste Tropper mod Røverbanden. Under Anførsel af General Landi var 3000 Mand med Kanoner og Ryttere rykkede frem til Calatafimi, hvor de i en stærk Stilling ventede paa de Tusind.

Disse begyndte imod Garibaldis Vilje at storme Soldaternes Stilling, men da Stormen nu en Gang var begyndt, fandt Garibaldi ingen Grund til at standse den.

Neapolitanerne havde besat en Høj med syv Terasser. De Tusinds Opgave var da lige saa simpel som vanskelig: at tage Terrasse efter Terrasse for tilsidst at erobre Højens Top, hvorfra Kanonerne spyede Død og Undergang ud over Angriberne.

Naar man erindrer, at Neapolitanerne ikke blot var de fleste, men ogsaa de bedst udrustede, at de havde den stærkeste Stilling, og at de var gamle, øvede Soldater under dygtige Officerer, vil man forstaa, at de Tusind havde et strængt Dagværk foran sig.

Men de følte lige saa vel som deres Fører, at her afgjordes baade deres og Siciliens Skæbne. Led de

Nederlag, var alt tabt. Sejrede de, vilde alle Sicilianere rejse sig som én Mand.

Et Øjenvidne beretter, at Stormen paa Højen foregik med stor Ensformighed. «For hver ny Terrasse en Salve, et rasende Løb mod Fjendens Kugleregn, en hastig, tyst og fortvivlet Kamp, Soldaternes skyndsomme Flugt, et Øjebliks Pust paa den erobrede Terrasse, og saa igen en ny Salve, et nyt Stormløb, en ny Kamp . . . ny Blodsudgydelse af Brødre, der dræber Brødre . . .»

Der er Officerer, som dækkede bag Rækkerne leder Slagets Gang. Garibaldi hørte ikke til disse. Med dragen Sabel klatrede han i Spidsen for sine Folk op ad Højen; hver Gang de trykkede sig for Kugleregnen, ildnede hans muntert rungende Fremad! dem til ny Anstrængelser. Han var stedse dèr, hvor hans Folk trængte til ham, ansporende, opmuntrende, hidsende og rosende. Hans flagrende, hvide Kappe var som et Banner, der trak de tapre efter sig. De frivillige maatte ofte kaste sig mellem ham og Fjenden for at frelse hans Liv.

Hans Vilje var ubøjelig. Da de Tusind var naaet midt op paa Høien, begyndte Kræfterne at svigte, og en af Officererne foreslog da Garibaldi, at de skulde trække sig tilbage. De havde nu vist, at de kunde optage en Kamp mod en overlegen Styrke, og Folkene var segnefærdige af Træthed.

«Men hvad er dog det, De siger, Mand?» lød Førerens dybe, alvorlige Røst. «Her sejrer vi, eller ogsaa dør vi!»

Endnu var kun Bakkens Top tilbage. «Rødskjorterne» var undervejs svundne ind til en Tredjedel. Mange var dræbte eller saarede, flere kæmpede spredt paa egen Haand. «Naa, Børn,» raabte Garibaldi lystigt. «Nu

har vi det sidste Tag tilbage, saa er vi færdige for i Dag. Pust godt ud i et Par Minutter, og saa fremad alle Mand!»

Højen toges med Glans, Sejren var vundet, og dens moralske Virkninger var overordenlige. Sicilianerne rejste sig allevegne mod de forhadte «Graafrakker» (Soldaternes Uniformsfrakker var graa); samtidig strømmede de i tusindvis til Garibaldis Fane. «Rødskjorterne» ansaa sig selv for uovervindelige, medens Soldaterne stedse var parate til at løbe, naar Garibaldisterne i Stormmarche foretog et Bajonetangreb.

General Landi trak sig langsomt tilbage til Palermo, omsværmet af sicilianske Friskarer og fulgt af Garibaldi.

I Alcamo — det var paa Jomfru Marias Himmelfartsdag — lod han sine Tusind gøre Holdt ved Kirken, fra hvis Portal Pater Giovanni med højt løftet Krucifix opfordrede dem til at deltage i en Takkebøn for den vundne Sejr. Ved Paterens Side skred Garibaldi ind i Kirken og knælede stærkt grebet ned paa Korets Trappetrin, hvor han modtog Præstens Velsignelse i «Guds, Italiens og Frihedens Navn». Denne Episode gjorde Indtryk paa Befolkningen og styrkede Almuens Tillid til ham. Mange Præster havde nemlig forkyndt, at Garibaldi var selveste Antikrist, der overantvordede alle sin Tilhængere til Djævelen. Efter Takkegudstjenesten i Alcamo tabte denne Beskyldning sin Kraft.

Allerede den 19. Maj kunde Garibaldi fra et Højdedrag se Palermo-Golfen med dens Oliven- og Orangelunde samt den smukke By udbredt foran sig. Omkring Bymurene ojnedes en mork Ring, det var 15,000 Neapolitanere, som skulde forsvare Palermo mod Garibaldi, medens 10,000 Mand, heri ikke medregnet Gendarmer

og Politi, skulde holde alle oprørske Borgersind i Ave. Garibaldis Styrke var ganske vist vokset siden Landstigningen ved Marsala. Men de sicilianske frivillige var ikke meget værd. De fleste af dem løb ved første Skud. I Virkeligheden havde Garibaldi da kun sine «Tusind» at stole paa, og disse «Tusind» var svundne ind til 750. De allerfleste vilde have opgivet Ævret overfor en Modstander, der var saa mange Gange talrigere. Men Garibaldi lagde mere Vægt paa sit eget Snille og sine frivilliges Mod end paa Modstandernes Tal, og han havde straks sin Plan færdig.

Det gjaldt om at lokke de 15,000 Mand bort fra Byen og ind i Øens Indre. Imens kunde han med sin Haandfuld Vovehalse storme Byen og befri den.

Den letteste og korteste Vej til Palermo fristede til et Angreb paa Byen fra Vest. Dette indsaa Palermos Forsvarere og opstillede Tropperne derefter. Men af samme Grund besluttede Garibaldi at angribe Byen fra Syd. Han skuffede med stor Snildhed Fjendens Agtpaagivenhed, lod foretage et Skinangreb fra Stillingen vest for Byen, tændte Lejrbaal paa den Strækning, hvor Fjenden ventede ham, og marcherede saa pludselig over Højdedraget Parco. Ad stejle Bjergstier maatte hans Folk trække Kanonerne frem. Somme Steder maatte de krybe paa alle fire, med bratte Fjældvægge og dybe Slugter paa begge Sider. Samtidige italienske Forfattere skriver, at Sejren ved Calatafimi grænser til det utrolige, men Overgangen over Parco er et Mirakel.

For yderligere at vildlede de kongelige Tropper lod Garibaldi nu sit Artilleri og sit Vogntros køre ad Vejen, der fører mod Øens Indre. Han sørgede for, at Vejen blev pyntet med Vognstumper og tabt Bagage, saa at

det kunde se ud, som om han var flygtet i Huj og Hast. Planen lykkedes over al Forventning. De kongelige Tropper gik i Saksen, General Bosco satte i Ilmarche efter de flygtende og blev i den følgende Uge lokket stadig dybere ind i Bjergene. Neapolitanerne kappedes om at spotte den fejge Røver og drøftede, hvad de vilde gøre ved ham, naar de fik fat i ham.

De skulde dog snart faa en anden Opfattelse. Bjørnen var ikke skudt endnu. Mens de drøftede Anvendelsen af Bjørnehuden, samlede han sine Officerer til et Krigsraad. «Det er første Gang i mit Liv, jeg sammenkalder et Krigsraad,» sagde han. «Men de Forhold, hvorunder vi befinder os, tvinger mig dertil. Vi har nu Valget mellem to Ting: at storme Palermo eller at forlade Øen.» Det store Flertal af Officererne stemte for Storm, og næste Morgen marcherede Hæren tyst og hurtigt ind mod Palermo. De frivillige Sicilianere, som havde sluttet sig til Garibaldi, brød uheldigvis for tidlig ud i høje Raab; i Stedet for den planlagte Overrumpling udviklede der sig nu en hidsig Kamp.

Rødskjorterne gik paa med en saadan Dødsforagt, at Garibaldi efter to Timers Kamp kunde ride ind igennem Palermos Port. Klokken var 6 om Morgenen, Palermitanerne kom søvndrukne ud af Sengene. De turde næsten ikke tro deres egne Øjne, da de saa Garibaldisterne som en voksende Flod strømme gennem Byens Gader; men de brave Folk blev hurtig lysvaagne, og under Glædesraab sluttede de sig til deres Befriere. Sejren var dog alt andet end fuldstændig. De kongelige Tropper var Herrer over de stærkeste Dele af Byen og Fortet; i Havnen laa den neapolitanske Flaade; Omegnen var behersket af stærke Hære. Der stod i alt

20,000 velbevæbnede, friske Soldater mod Garibaldis 750 dødstrætte og slet udrustede Rødskjorter samt det Par Tusind udisciplinerede Sicilianere, der havde sluttet sig til. Endvidere havde Garibaldi kun en aaben By at støtte sig til, mens den overmægtige Fjende raadede over stærke Kaserner, solide Fæstninger samt alle Forbindelsesvejene til Lands og til Vands. Saafremt de kongelige Officerer havde været deres Opgave voksne, og Soldaterne havde været besjælede af den rette Kamplyst, vilde disse 20,000 Mand kunne have knust Garibaldisterne i et eneste Tag.

Men Lykken staar den kække bi. Garibaldi var hurtig i Vendingen. Klar over Faren lagde han sig ikke til at sove paa Morgenens Bedrift. Han organiserede øjeblikkelig Borgerne, indsatte en foreløbig Regering, valgte en Barikadekomite, befæstede de erobrede Bydele og indtog ny, blandt andet en skudfast Kaserne.

Borgerne deltog med Lidenskab i Kampen. Unge og gamle, Mænd og Kvinder strede Side om Side med «Rødskjorterne». Hustruer opildnede deres Mænd, Mødre deres Sønner, Munke og Præster greb til Vaaben, og Adelsmændene kæmpede i Spidsen for Folket.

De kongelige Soldater opførte sig under disse Gadekampe som Vilddyr. Over 1600 værgeløse Kvinder og Børn blev myrdede af Soldaterne. Naar «Rødskjorterne» kom dem ind paa Livet, brød de ind i Husene og trak Kvinder og Børn ud, drev dem foran sig med Bajonetterne eller slæbte dem efter sig ved Haaret for at dække sig bag denne levende Mur mod Garibaldisternes Kugler. En Mængde Koner og unge Piger fandtes efter Kampen rundt omkring i Gaderne med afhuggede Hoveder og opflængede Underliv. Kloster og Hospital spærredes,

hvorefter Soldaterne indebrændte Nonnerne og Patienterne. Officerer nyttede Lejligheden til at trænge ind i Privathjem og tilegne sig Smykker og Kostbarheder, som de havde set, naar de havde været Gæster i de samme Hjem. Afslutningen paa det bourbonske Herredømme blev altsaa i den rette, bourbonske Aand.

Den neapolitanske General Lanza turde ikke storme Byen, men gav sig i Stedet for til at bombardere den. Virkningerne heraf var forfærdelige. Paa en eneste Dag skødes 1500 Huse, 12 fyrstelige Paladser samt alle Byens Kirker og Klostre i Grus. Endvidere dræbtes 500 Mennesker, deriblandt mange Kvinder og Børn, under dette grusomme Bombardement, der vakte stærk Harme i hele Evropa.

Den 29. om Morgenen holdt det pludselig op, Soldaterne havde nægtet at kæmpe mere. I deres overtroiske Skræk for Garibaldi var de fuldt og fast overbeviste om, at Kampen vilde ende med deres komplette Undergang. General Lanza foreslog derfor Garibaldi en Forhandling om Bord paa en engelsk Fregat, der laa i Havnen. Forhandlingen førte ikke til noget, men den skaffede Garibaldi Tid. Tid betod i dette Tilfælde det samme som Ammunition og Sikringsmidler og Borgernes yderligere Organisation.

Garibaldi holdt samme Eftermiddag fra en Balkon en glødende Tale til Borgerne. Talen besvaredes med det enstemmige Raab: «Før os i Kamp mod vore Tyranner!»

Hele Natten opførtes der Barrikader; for at faa Lys til at arbejde ved illuminerede Borgerne deres røgsværtede og sønderskudte Huse.

Over for denne Illumination gav General Lanza tabt.

Han forlangte tre Dages Vaabenhvile, hvilke Garibaldi tilstod ham mod at faa den kongelige Bank udleveret til den foreløbige Regering. I Banken og den kongelige Finanskasse var der fem Millioner Dukater, som kom saare veltilpas for Garibaldi, der forlængst havde brugt baade de Midler, som var stillet til hans Raadighed af politiske Velyndere, og sine egne Spareskillinger. Han indsatte nu et rigtigt Ministerium, i hvilket Crispi blev Finansminister; han indførte endvidere regelmæssige administrative Tilstande i Byen.

Imens steg Modløsheden i Fjendernes Række, Soldaterne løb i flokkevis over til Garibaldi, der modtog dem med klog Elskværdighed og paa den Maade vandt sig mange Tilhængere i Fjendens egen Lejr. Der er træffende bleven sagt, at den bourbonske Hær i hine bevægede Dage dunstede væk og opløstes under Virkningerne af Garibaldis uimodstaaelige Smil.

Vaabenhvilen blev forlænget i tre Dage til, hvorpaa den neapolitanske General overgav Palermo til Garibaldi, der sikkert har aandet lettere, da de kongelige Soldater marcherede ud af de stærke Stillinger, fra hvilken de beherskede Byen.

Palermo var bleven befriet.

Det allerførste, Borgerne tog sig for, var at ile til Militærfængslet Castellamare, indenfor hvis tykke Mure saa mangen en djærv Frihedsmand havde udaandet under de mest oprørende Pinsler. Her fandtes blandt mange andre syv berømte politiske Fanger; tre Fyrster, tre Hertuger og en Greve. Deres Brøde var, at de havde antaget sig Folkets Sag. De sad og ventede paa Bøddelen. Nu sloges Fængselsdørene i Stykker, og i Spidsen for Borgerne kom deres Hustruer og Børn, deres Slægt

og Venner. Hvilken ubeskrivelig Jubel! Hvilken ufattelig Glæde!

Fem af disse højtstaaende Fanger meldte sig samme Dag som menige Soldater i Garibaldis Hær.

Men Borgerne har ikke Tid til at dvæle længere paa dette forhadte Sted. Der er andre, som venter paa Befrielse, andre fædrelandssindede Mænd og Kvinder, som i Spænding og Dødsangst har lyttet til Kanonernes Drøn og Geværsalvernes Knitren. Videre! Videre! Ny Fængselsdøre smækkes op, ny Gensynsscener, ny Jubelraab, - 3780 politiske Fanger genvinder atter Friheden; blandt disse er Fyrsten af Monteleone, som den 4. April førtes gennem Palermos Gader med Hovedet lænket mellem Benene.

Det er, som om Byen vaagner efter et uendeligt Mareridt. Flagene flyver til Vejrs, de røgsværtede og forhullede Huse smykkes, Folket drager syngende gennem Gaderne til Paladset, hvor Garibaldi bor, og foran hans Balkon vil Jubelen aldrig tage Ende.

De rige søger ham og hylder ham. De fattige velsigner ham. Hans Adjudanter uddeler hver Morgen Penge og Brød udenfor Paladsets Porte. Selv lever han lige saa tarveligt som den fattigste Soldat. Man mødte straks med et fyrsteligt Taffel for Diktatoren. Kokkene er blevne tilbage paa Slottet, de gør deres bedste for at formilde den ny Herre, men Garibaldi vender Ryggen til det fyrstelige Taffel. Suppe, Kød og Grøntsager — mere og andet vil han ikke have. Hans Husholdning maa ikke koste mere end 7 Kroner om Dagen. Han er ikke kommen til Palermo for at spise eller drikke eller skrabe Rigdom til sig. Selv har han aldrig Penge hos sig. Alt, hvad han ejer, er to røde Uldskjorter, to Par

Benklæder, Støvler og Hat, Hest og Sadel, Kappe, Sabel og Revolver, — derimod har han hverken Ordner eller Guldbroderier. Han synes ikke om denne Fastelavnspynt, og han behøver den ikke for at indgyde Respekt.

En Korrespondent til det engelske Blad «Times» skildrer paa følgende Maade Befolkningens Holdning overfor Garibaldi: «Det var en af disse Triumfer, som næsten synes for store for et Menneske. Det vidunderligste, jeg har set af den Slags, var Napoleons og Victor Emanuels Modtagelse i Milano for et Aar siden. Men jeg er tilbøjelig til at tro, at Gaarsdagens Skuespil var langt mere storslaaet. Der var over de to Monarkers Indtog noget mere formelt og stift, som hindrede Folket i at give sin Begejstring frit Løb. De var til Hest og omgivne af Garden, medens Folkeafguden Garibaldi i sin røde Flonelsskjorte, med et lyst Silketørklæde bunden om Halsen og med sin falmede Hat gik omkring til Fods blandt alle disse hurraraabende, skrigende, afsindige Tusinder; og alt, hvad hans Følge formaaede at hindre, var, at han løftedes op fra Jorden. Folket trængtes om ham for at kysse hans Hænder eller i hvert Fald røre ved hans Tøj, som om dette havde Lægedom for udstaaede eller kommende Lidelser. Børn løftedes i Vejret af deres Mødre, som bad om hans Velsignelse. Og under hele denne overdrevne Hyldest var han stadig sig selv, rolig og smilende, som vi kender ham fra Kugleregnen. Han tog Børnene op og kyssede dem, søgte at berolige de bølgende Masser, standsede hvert Øjeblik for at høre paa en lang Klage over de bortdragne Soldater, som havde brændt og plyndret; han gav gode Raad, trøstede og lovede Erstatning for al lidt Skade . . . For at kunne være i Fred for Hyldest og

Hurraraab er han flyttet til den mest afsides liggende Del af det kongelige Slot. Dér sidder han med sin Stab skjult for Folkemængden. Men hans Forværelse er fuldt af Tiggere og Ansøgere» . . .

I Norditalien vakte Garibaldis Bedrift stor Bevægelse. Fra Piemont kom der et stærkt Hjælpekorps samt Rifler og Patroner, medens en sardinsk Flaadeafdeling ankrede op i Palermos Havn.

Den forfjamskede Frants II var imidlertid kommen i Tanker om, at der burde tages alvorligt fat, og havde givet en af sine tapreste Officerer, Oberst Bosco, Ordre til at angribe Rødskjorterne og — om muligt — tilbageerobre Palermo. Bosco, der var en modig Mand, førte den 20. Juli Hovedslaget mod Garibaldi ved Milazzo. I dette Slag hændte der en Episode, som ofte er gengivet af italienske Kunstnere. Kampen førtes med vekslende Held, og Garibaldi havde lagt sig i Baghold med en Afdeling Fodfolk mellem nogle Vingaardshække. Men Fjenden anede Uraad og foretog et kraftigt Kavalleri-Choch ind mellem Hækkene. Den fjendtlige Fører fo'r lige løs paa Garibaldi og førte et drabeligt Hug mod dennes Hoved. Garibaldis Folk troede, at han var fortabt, men med vidunderlig Hurtighed afparerede han Hugget, og nu udviklede der sig mellem de to en regelret Sabelduel, som endte med, at den fjendtlige Officer fik Hovedet kløvet.

Allerede ved Middagstid var Fjenden slaaet og Milazzo erobret, men af de 4000 Rødskjorter, der havde deltaget i Slaget, laa over 700 døde og saarede paa Valpladsen.

Frants II, der forgæves havde anraabt Evropa om Bistand, opgav nu Sicilien i det Haab, at han derved

kunde redde sit Rige paa Fastlandet. Men han gjorde Regning uden Garibaldi. Denne var fast besluttet paa at falde ind i Calabrien og forjage det bourbonske Hus.

Viktor Emanuel skrev ganske vist til ham, at det vilde være rigtigst at opgive et Angreb paa Kongeriget Neapel, men da han ikke udtrykkelig forbød Garibaldi at drage over til Fastlandet, opfattede Garibaldi Kongens Brev som en direkte Opfordring til at fuldføre Værket.

Han svarede derfor Kongen, at Italien vilde kræve ham til Regnskab, hvis han ikke opfyldte sine Forpligtelser overfor Neapels Befolkning. Han sluttede med at forsikre: «Naar mit Hverv er til Ende, vil jeg for Deres Majestæts Fødder nedlægge den Myndighed, som Omstændighederne har tildelt mig, og jeg vil føle det som en Lykke Resten af mit Liv at være deres Majestæts lydige Undersaat».

Neapel.

Var Garibaldis Erobring af Sicilien en Bedrift, der bar hans Navn over hele Verden, saa blev Neapels Frigørelse ikke saa lidt af en Farce. Og endda saa dette Foretagende for en overfladisk Betragtning ganske umuligt ud.

Den bourbonske Hær talte 100,000 Mand mod Garibaldis 10,000. Den calabresiske Kyst ved Messinastrædet var spækket med en Række stærke Forter og 12,000 Mand. En efter Forholdene uovervindelig Flaade

krydsede i Strædet for at hindre Overgangen. Paa Sicilien fulgte neapolitanske Spejdere alle Garibaldis Bevægelser.

Alligevel lykkedes det Garibaldi den 20. August om Morgenen at landsætte 7000 Mand ved Melito, der ligger paa det sydligste Strøg af den calabresiske Kyst.

Den nærmeste Fæstning var Reggio. Den var overordenlig stærk, og den forsvaredes af 2000 Mand, men da Garibaldisterne begyndte at skyde paa Fortet fra alle Sider, overgav Besætningen sig straks. To Dage efter overgav en stærk, neapolitansk Afdeling paa 9000 Mand sig. Hermed var Vejen til Neapel aabnet. Thi ikke alene var Garibaldi nu Herre over begge Sider af Messinastrædet og kunde stille med en Hær paa 25,000 Mand, men Fjenderne kappedes om at løbe deres Vej eller overgive sig. Saa snart Garibaldi viste sig foran et Fort, røg det hvide Flag til Vejrs som Tegn paa Underkastelse. De fjendtlige Soldater rømmede i regimentvis eller opgav Ævret. Alle Disciplinens Baand løsnedes. I Monte-Mileto myrdede de kongelige Soldater deres General. Som en Springflod væltede «Rødskjorterne» frem over Landet, og store Skarer af neapolitanske Soldater sluttede sig til Garibaldi.

I Neapel gik det ikke bedre. Hver Dag bragte ny Jobsposter. I sin Nød havde Frants II givet en fri Forfatning. Følgen heraf var, at Neapel fyldtes med Mænd, som kun ventede paa gunstig Lejlighed til at forene sig med Garibaldi. Cavour sad i Norditalien som en flittig Edderkop og spandt sit Net tættere og fastere om Frants II, hvem alle Guder og Magter svigtede. I sin Vaande sendte han Garibaldi et Brev, hvori han bad om Fred. Han lovede at anerkende Siciliens Selvstændighed og at

aftræde alle sine sicilianske Rettigheder til Garibaldi. Han forpligtede sig til at betale 12 Millioner i Krigsomkostninger samt at støtte Garibaldi med hele sin Flaade og 50,000 Mand i den næste Krig mod Østerrig, ja, han var endog villig til at rykke ind i Pavestaten for at yde sit Bidrag til Italiens Befrielse. Garibaldi læste Brevet, puttede det i Lommen og marcherede videre. Kong Frants tabte nu ganske Modet; og da en neapolitansk Hær paa 40,000 Mand flygtede, før Garibaldi endnu var kommen den paa Skudvidde, samlede han den 5. September om Aftenen Ministerraadet for at drøfte, om der var nogensomhelst Mulighed for at standse Sørøveren. Ministrene var rørende enige om, at denne overhovedet ikke kunde standses. Der var for Kongen ikke andet at gøre end at rejse til den stærke Fæstning Gaeta med sin Familie og vente dèr, indtil Stormen var dreven over.

Næppe var Kongen vel ude af Byen, før Ministrene var ligesaa enige om at meddele Garibaldi den interessante Nyhed og opfordre ham til at komme til Neapel. De smidige Ministres Sendebud traf Garibaldi i Salerno. Efter at han havde forvisset sig om, at det ikke var et Krigspuds eller en Fælde, tog han, fulgt af sin Generalstab, med Toget til Neapel. Her kørte han — midt imellem Afdelinger af bourbonske Soldater, der endnu ikke havde forladt Byen — hen til Regeringspaladset. Borgerne fulgte efter under Leveraab. Lettere er en Hovedstad ingensinde bleven erobret. Fejgere har en Fyrstes Venner og Støtter aldrig opført sig.

Paa Vejen fra Banegaarden til Regeringspaladset hændte der en lille Scene, som vakte en Del Opsigt. Da Garibaldi kørte forbi et af de kongelige Forter, der

var spækket med Kanoner og besat med Soldater, opstod der en truende Uro blandt Artilleristerne. Garibaldi gav øjeblikkelig Kusken Ordre til at køre langsomt, rejste sig derefter op i Vognen og betragtede de kongelige Artillerister med et fast Blik. Det virkede; Soldaterne gjorde alle som én Honnør for den modige Mand.

Senere blev det oplyst, at Kong Frants havde befalet Fæstningskommandanten at skyde paa Garibaldi og hans Følge, naar de drog ind i Byen, og derefter bombardere Staden. En Officer havde ogsaa, da Garibaldi nærmede sig, kommanderet: «Fyr». Mandskabet havde imidlertid nægtet at adlyde, og heraf opstod Uroen. —

Oppe i Norditalien begyndte Grev Cavour at blive betænkelig. Han vidste, at Garibaldi i sit Hjærte var Republikaner, og han befrygtede, at Helten fra Sicilien skulde blive en altfor mægtig Mand. Derfor havde han lagt Miner for at faa Oprøret i Neapel til at bryde ud, før Garibaldi naaede dertil. Desuden var han med Føje bange for, at Garibaldi skulde falde ind i Pavestaten. Det var Heltens stadige, kære Tanke, at de franske Soldater skulde fordrives fra Rom, og at Italiens Enhed skulde udraabes fra Kapitolium. Men hvis Garibaldi angreb Rom, var der Udsigt til diplomatiske Forviklinger, og i saa Fald kunde alt, hvad der var vundet, sættes overstyr igen. Napoleon var forlængst misfornøjet med den Retning, som den italienske Bevægelse havde taget. Kom det til Sammenstød mellem Garibaldisterne og de franske Tropper i Rom, vilde Napoleon sandsynligvis foretage en Tilnærmelse til Østerrig, og da var alt Haab ude.

Cavour optog derfor paany det diplomatiske Dobbeltspil, hvori han var en Mester. Han meddelte Na-

poleon, at nu var Piemont nødsaget til at gribe ind. Garibaldi var en urolig Revolutionsaand; hvis han ikke blev standset paa sin Bane, kunde han anstifte de frygteligste Ulykker. Der var ikke andet for, end at Piemont sendte en Hær til Syditalien for at genindføre ordnede Tilstande. Hæren maatte jo unægtelig marchere gennem Kirkestaten, men derved hindredes Garibaldi i at rykke frem mod Rom. - Napoleon svarede uvilligt: «Gør, hvad I vil, men gør det hurtigt!» Hvorefter han rejste til Algier for at være udenfor det hele.

Cavour sendte øjeblikkelig en Hær ind over Kirkestatens Grænser. Den slog de pavelige Tropper og besatte Kirkestaten med Undtagelse af Rom og dens nærmeste Omgivelser, som var under de franske Troppers Beskyttelse.

Derefter drog Hæren til Neapel, hvor Garibaldi imens var kommen i Klemme.

Det laa i hans eksplosive, følelsesvoldsomme Natur, at han lettere kunde erobre et Land end styre det. Baade i Palermo og i Neapel havde han forsøgt sig som Lovgiver, men Forsøget var falden ynkeligt ud. Han havde ikke fjærneste Anelse om Administrationens Enkeltheder og Loves Rækkevidde. Desuden var de yderliggaaende Mazzinister kommen til Magten i Neapel. Og de var ingenlunde forhippede paa at faa Viktor Emanuel udraabt som Konge. Tværtimod intrigerede de stærkt for at faa den republikanske Regeringsform indført i Syditalien i det Haab, at de senere kunde faa Norditalien med. Cavours kloge Politik stod ikke højt anskrevet hos Republikanerne, der plejede at kalde Cavour den piemontesiske Ræv.

Garibaldi, hvis Følelser for Cavour var stærkt af-

svalede, blev paavirket af sine gamle Meningsfæller. Han udsatte og udsatte i det uendelige en planlagt Afstemning om Syditaliens Tilslutning til Norditalien. Bourbonerne fattede atter Haab, og efter at en Afdeling Garibaldister ved egen Uforsigtighed var bleven slaaet, besluttede Kong Frants II.s Raadgivere at slaa et stort Slag paa Kongens Navnedag, den 1. Oktober. De førte 40,000 Mand og 60 Kanoner i Ilden. De støttede sig til en stærk Fæstning. Desuden var de Herrer over Volturno-Flaaden.

Denne imponerende Magtudfoldelse kunde Garibaldi kun møde med 21,000 Mand, hvoraf Flertallet aldrig havde været i Slag og ikke var vant til at lystre. Desuden strakte Kamplinjen sig over halvtredje danske Mil. For Garibaldis eget Vedkommende begyndte Slaget meget dramatisk. Da han ved Sekstiden om Morgenen kørte gennem Terrainet for at uddele sine sidste Ordrer, blev han overrumplet af en fjendtlig Afdeling, der havde skjult sig i de dybe Grøfter langs Vejen. Ved den første Salve faldt hans Kusk død ned af Bukken, og den ene af hans Heste styrtede om. Generalen selv maatte springe ud af Vognen, men hans Ledsagere forsvarede deres Fører med en saadan Kraft, at Bourbonerne blev drevne et langt Stykke tilbage.

Der kæmpedes nu hele Formiddagen, og ved Ettiden saa det ud, som om Slaget var tabt for Garibaldi. Han havde næsten alle sine Tropper i Ilden, trætte og udasede var de fleste, Bourbonerne havde endnu ikke udfoldet deres Reserve; hvis de foretog et stærkt Fremstød, var alt tabt.

Garibaldi saa Faren og red i susende Galop langs hele Linien, drev de flygtende Afdelinger frem igen, roste

de tapre, gav ny Ordrer og modtog endelig nogle Afdelinger, der dels ad Banen, dels i Hurtigmarche var kommen til Undsætning. Fjenden havde besat alle Landeveje; de ny Tropper maatte derfor ind over Bjergene; Garibaldi modtog dem selv paa et aftalt Sted, hvorfra han haabede at kunne forandre Kampens Gang.

Da de endelig naaede frem, forpustede og varme, modtog han dem med et Smil. «Hvil jer nogle Minutter», raabte han. «Det har ingen Hast. Slaget er vundet. Det gælder bare om at gøre et sidste, kraftigt Angreb». Soldaterne troede Garibaldis Ord og gik sejrstrygge i Ilden. Efter et Par Bajonetangreb bibragte de ogsaa Fjenden samme Overbevisning og drev ham tilbage over hele Linjen.

For Garibaldi var Dagen meget ærefuld. Han viste nemlig ved denne Lejlighed, at han ikke blot forstod sig paa «den lille Krig,» men trods nogen skolet General ogsaa kunde sejre i den store Krig.

Imidlertid betød Slaget ved Volturno ikke, at Bourbonernes Saga var ude. Det var givet, at de ikke kunde tilbageerobre Neapel, men de sad stadig inde med de to stærke Fæstninger, Capua og Gaeta. Landbefolkningen delte ikke Byernes politiske Opfattelse. Enkelte Steder kæmpede Bønderne endogsaa paa Kongens Side.

Garibaldis Hær blev for hver Dag, der gik, ringere og ringere. Saa længe Indmarchen i Neapel havde lignet et Triumftog, havde Tilslutningen været mægtig, men eftersom Vanskelighederne voksede, bortdunstede Begejstringen og store Dele af Hæren med den.

I Neapel begyndte Borgerne at kræve Tilslutningen til Norditalien, og samtidig rykkede Piemonteserne ind over den neapolitanske Grænse.

Garibaldi marcherede med 5000 Mand «Brødrene fra Norden» i Møde; den 26. Oktober mødtes Viktor Emanuel og Garibaldi ved Teano.

«Det var Kl. 6 om Morgenen,» fortæller et Øjenvidne, der tilhørte Garibaldis Stab. «Garibaldi og vi, som ledsagede ham, var stegne af Hestene. Lidt efter hørte vi Musiken melde Kongens Komme ved at spille Kongemarchen, og straks efter kom han selv til Syne paa en arabisk Skimmel. Garibaldi gik ham i Møde, tog Hatten af og sagde: «Jeg hilser Italiens Konge». Kongen svarede: «Tak!» og tilføjede: «Hvordan har De det, kære Garibaldi?» Denne svarede: «Godt! Og Deres Majestæt?» Kongen: «Rigtig godt!» Bagefter underholdt de sig et Kvarters Tid i vor Nærværelse, hvorpaa de forlod Teano. Kongen red til højre, Garibaldi til venstre, og bagefter begges Følge i broget Blanding».

Viktor Emanuel.

Der er skrevet mange Romankapitler om dette Møde. Man har ladet de to Mænd omfavne hinanden og sige de skønneste Ord. Men saa tørt faldt Ordene, saa forbeholden var Kongen.

Covour havde utvivlsomt i Forvejen instrueret Kon-

gen om at vise en passende Kølighed overfor den Mand, der skænkede ham et nyt Kongerige. Og Kongen indsaa Nødvendigheden heraf. Et Slag var nær forestaaende. Garibaldi bad om Lov til at maatte komme i forreste Slagrække med sine Folk. Men Kongen afslog det. «Deres Tropper er trætte, mine friske,» svarede han. «Det er da kun rimeligt, at De stilles bagest.» Det var Cavours Røst, som der her talte gennem Kongen. Garibaldi skulde herefter stilles bagest. For Italiens og Kongeværdighedens Skyld.

Han rejste til Neapel, hvor han holdt Revue over sin Hær, — en Revue, som Kongen trods givet Løfte ikke overværede. Denne Tilsidesættelse gik Garibaldi nær til Hjærte. Den var et Led i de mange personlige Krænkelser, som han paa den Tid var Genstand for fra piemontesisk Side. Saaledes var Kongens første Befaling til Garibaldi den, at han ikke maatte gaa paa Jagt i Skovene ved Caserta. Overbringeren af dette smaalige Forbud fik følgende Svar af Garibaldi: «Vil De hilse Viktor og sige, at hvis han ved sin Ankomst hertil skulde være bleven et Par Fasaner fattigere, saa er han til Gengæld bleven 10 Millioner Italienere rigere. Gaa!»

Den 7. November drog Viktor Emanuel ind i Neapel i aaben Vogn med Garibaldi siddende ved sin venstre Side.

Regnen styrtede ned, men Borgernes Begejstring lod sig ikke drukne. For dem var de to Mænd Personliggørelsen af det ny Italien.

Cavour fandt, at nu var Tiden endelig kommet til at hædre Garibaldi. Denne afslog imidlertid alle Æresposter, Titler og Belønninger. Den 9. om Morgenen rejste han i al Stilhed hjem til Caprera. Han havde

maattet udstede en Veksel for at faa Penge til Rejseudgifterne.

Til de faa, som fulgte ham til Dampskibet, sagde han de betydningsfulde og skæbnesvangre Ord: «Paa Gensyn i Rom?»

Aspromonte.

Garibaldi havde opfordret Regeringen til at sørge for «Rødskjorterne». Dette var imidlertid lettere sagt end gjort. Mange af de frivillige var lidet skikkede til at optages i en regulær Hær, og blandt Garibaldis 7000 Officerer — én for hver seks Mand — fandtes der mange slemme Stratenrøvere. Regeringen tilbød derfor de Menige to Aars Tjenestetid eller Afsked med 3 Maaneders Løn, og Officererne Afsked med et halvt Aars Løn, saafremt en nedsat Kommission fandt dem egnede til at indtræde i Hæren. Herover blev Garibaldisterne meget forbitrede. Garibaldi mødte selv i Parlamentet i sin røde Skjorte og med sin spanske Hat i Haanden for at protestere. Det kom til voldsomme Sammenstød mellem ham og Cavour, Kongen maatte gribe ind for at faa en Forsoning i Stand, og Cavour tog sig Garibaldis voldvomme Angreb saa nær, at det forbitrede hans sidste Timer.

Cavour døde nemlig den 6te Juni 1861. Hans Hjærte var slidt op. De sidste Aars Spænding og overmenneskelige Anstrengelse havde sprængt ham. Da han var paa

det sidste, udtalte han, at han vilde ikke dø, Italien kunde ikke undvære ham endnu.

Lige før han døde, fantaserede han i Febervildelse om Forholdet til Rom.

For Italien var Cavours Død et uerstatteligt Tab. Al Respekt for Kongens trofaste Sejghed og Garibaldis Ildsjæl, det var dog Cavours kloge Taalmod og utrættelige Raadsnarhed, der samlede Riget og befæstede de vundne Sejre.

Men for Garibaldi var Tabet ikke mindre. Thi Garibaldi kunde nok saa meget rase imod den piemontesiske Ræv, og Cavour knnde nok saa ofte klage over, at Urostifteren fra Caprera lagde ham i Graven, de to Mænd havde dog inderst inde Respekt for hinandens Fædrelandssind. «Der er jo det ved Garibaldi,» udtalte Cavour en Gang efter et heftigt Sammenstød med ham, «at hvis Fædrelandet kom i Fare, vilde jeg ,trods al Uenighed stikke min Arm ind under hans, og vi vilde gaa sammen.» Og paa sin Side respekterede Garibaldi Cavours Fremsyn og Klogskab. Et absolut Forbud fra Cavour bøjede han sig for, selv om han knurrede i Smug.

Kort efter Cavours Død kom der Bud fra Præsident Lincoln til Garibaldi, om han ikke vilde overtage Kommandoen over Nordstaternes Hær i Kampen mod Sydstaterne. Kampen for Negrenes Frigørelse tiltalte den gamle Idealist, som ikke var helt uvillig til at tage imod Tilbudet. Det eneste, der holdt ham tilbage, var Tanken om Venezia og Rom, som endnu ikke var forenede med Italien. Han spurgte Regeringen. Af dens Svar fremgik det, at den hellere end gærne saa ham rejse. Men Italienerne var af en anden Mening. De sendte ham

Deputation efter Deputation, Adresse efter Adresse, med Bøn om, at han skulde blive hjemme, indtil den sidste Fodsbred italiensk Land var fravristet Fremmedherredømmet. Advokat Ratazzi var bleven Konseilspræsident, og det var en almindelig Mening, at han var mindre forsigtig end Cavour.

Tanken om Roms Erobring var stadig levende hos Garibaldi. Da han i Juli 1862 overværede en Revue af Borgervæbningen i Palermo, overraskede han endog sine nærmeste Venner ved at holde en Tordentale mod «Forrædderen», der sad paa Frankrigs Trone, «Røverhøvdingen» og «Snigmorderen», som holdt Rom besat af «Rovlyst» og af den «modbydeligste Magtsyge». Han foretog derefter en Rundrejse paa Sicilien; allevegne varierede han Stikordet: «Rom eller Døden».

Ratazzi blev som lynslaaet over denne Eksplosion. Saavel han som Kongen sendte Garibaldi de alvorligste Advarsler, men «Løven fra Caprera» var ikke til at standse. Han havde tidligere handlet mod Regeringens Ordrer og haft Held med sig. Hvorfor saa tabe Modet paa Halvvejen denne Gang?

Med 1500 frivillige sejlede han fra Sicilien over til den calabresiske Kyst, hvor han landede omtrent paa samme Sted, som i 1860. Han valgte den gamle Vej over Reggio, men denne Gang var Forholdene vanskeligere end før. Ratazzi, der havde al god Grund til at vente Forviklinger med Frankrig, hvis Garibaldi naaede Rom, sendte en Hær ud for at fange de dumdristige. Men da Garibaldi ikke for nogen Pris vilde kæmpe mod de kongelige Tropper, søgte han at smutte fra dem. De indhentede ham ved Aspromonte. Garibaldis lille Hær var svunden ind til 500 Mand under Forfølgelsen, og

disse var ganske ødelagte af Træthed og Sult. Føreren selv var for første Gang i sit Liv raadvild og nedslaaet. Han vilde ikke lade sig tage til Fange, og han vilde ikke slaas. Han havde den største Lyst til at lade sine Folk smøre Haser, men han fandt, at dette kunde udlægges som Fejghed. Han lod derfor «Rødskjorterne» indtage en Forsvarsstilling, men næppe havde de italienske Soldater aabnet en morderisk Ild, før han gik frem i Fronten af sine Kæder og befalede: Skyd ikke!

Han var selv bleven saaret. En Kugle havde strejfet hans venstre Laar, en anden var trængt ind i hans højre Ben. Da Soldaterne nærmede sig, bedrøvede over at skulde tage den Mand til Fange, under hvem mange af dem havde tjent, og hvem de alle forgudede, var en Læge i Færd med at forbinde ham.

Som Fange blev han ført til Spezia, hvor hans Saar kastede ham paa et langvarigt Sygeleje. I Italien vakte hans Fængsling det heftigste Røre. De allerfleste Italienere havde fulgt hans Tog med Sympati; nu blev han Martyr for Fædrelandets Sag, Offer for Diplomaternes Rævestreger og de regerendes Fejghed. Harmen gav sig saa stærke Udslag, at Ratazzi faldt som Konsejlspræsident. Ogsaa udefra kom der den ene Sympati-Tilkendegivelse efter den anden. I England holdtes der store Protestmøder; en Pennyindsamling til «den forraadte Helt» indbragte i faa Dage over 30,000 Kroner. Selv fra Frankrig kom der Adresser og Deputationer, ja, franske Regeringsblade tilraadede endog Amnesti.

Viktor Emannel bøjede sig for Folkets Røst og gjorde det sikkert gærne. Garibaldis Tog havde været forfejlet, fordi han manglede Statsmandens Sans for det rette Øjeblik, men det havde ikke været forgæves. Stikordet

«Rom eller Døden» var indbrændt i det unge Italiens Hjærter. Det romerske Spørgsmaal havde faaet sin Martyr; de evropæiske Diplomater begyndte at forstaa, at Italien var ikke færdigt, før Riget fik sin gamle Hovedstad tilbage.

Tyrol.

Mens Garibaldi endnu var lænket til Sygelejet, brød Opstanden i Polen løs. Det maa have været tunge Dage for den gamle Stridsmand. Han havde haft saa mange Forbindelser med Polakkerne. De havde søgt Raad hos ham paa Caprera, de havde kæmpet i hans «Rødskjorters» Rækker. Deres Sag var i Aarenes Løb bleven hans. Tit og mange Gange havde hans Tanker syslet med Planer om Polens Frigørelse. Og nu stod den afgørende Kamp, mens han var ukampdygtig. Ørnen var skamskudt af dem, hvis Sag den vilde fremme! Ak, den ulykkelige Kugle fra Aspromonte hvor rasede han over den i hine Dage!

Med Pen og Mund talte han Polens Sag, men al Garibaldis Veltalenhed kunde ikke hindre, at Polakkerne forblødte under den ulige Kamp.

I 1864 var han saa rask, at han kunde rejse til England efter Indbydelse af en Beundrerkreds. Ministeriet Palmerston var alt andet end glad ved Gæsten, da det nødig vilde lægge sig ud med Frankrig paa en Tid, hvor Danmark og Tyskland var i Krig.

Det engelske Folk var til Gengæld saa meget mere begejstret. Garibaldis smukke, imponerende Skikkelse i den afstikkende, lidt teateragtige Dragt tiltalte de brede Lag. Han modtoges i London som en Konge, blev udnævnt til Æresborger i Englands Hovedstad og overvældet med Hyldest og Fester.

Al denne Døgn-Jubel glædede ham sikkert ikke nær saa meget som et lille Gilde, der holdtes for ham af den bekendte, frisindede Russer Alexander Herzen. Her mødte han en udvalgt Kreds af Frisindets Veteraner, der alle bar Ar og Skrammer efter Livets Kampe, og blandt disse var hans Ungdoms Ven og Lærer, Joseph Mazzini. Som Svar paa en Tale af denne udbragte Garibaldi et Leve for det ulykkelige, heltemodige Polen, det unge, offervillige Rusland og de landflygtiges Asyl, England.

Han var imidlertid ikke kommen til England for at lade sig fejre. En af hans fortrolige oplyser, at han havde tre Formaal for sin Rejse: at hjælpe Polen, at fremkalde en Rejsning i Venezia og at begynde en Kaperkrig mod Østerrig, med engelske Penge, Vaaben og Skibe. Men i et Brev til sin mangeaarige, opofrende Veninde, Elpis Melena, skrev han:

«De husker maaske, at Prinsen af Wales besøgte mig under mit Ophold i London uden at have faaet sin kongelige Moders Samtykke dertil, og at hun efter hans Besøg hos mig sendte ham et Telegram, som strængt forbød ham at gentage Besøget. Det var imidlertid for silde. Kronprinsens Eksempel fulgtes af mange adelige Personer og Politikere. Kort sagt, jeg fik Lejlighed til at underrette Regeringen om den virkelige Grund til min Rejse til England, nemlig mit Ønske om at faa

Englands Samtykke til at komme Danskerne til Hjælp.

Det energiske Nej, hvormed den engelske Regering mødte min Plan, havde til Følge, at jeg rejste straks igen, thi det var kun Haabet om at kunne staa det lille Danmark bi i Trængslens Stund og saa sandelig ikke Udsigten til mulige Æresbevisninger, der lokkede mig ud af min landlige Ro.»

Hvorledes dette nu end forholder sig, Garibaldis Afrejse blev brat besluttet. En Række Festligheder maatte aflyses, det engelske Folk tillagde Regeringen Skylden herfor, og da Garibaldi for sidste Gang kørte igennem Londons Gader, lød det overalt fra den sammenpakkede Mængde: «Rejs ikke! Rejs ikke!»

En fransk Journalist bemærkede ikke uvittigt om dette Besøg, at Englænderne havde proppet den italienske Helt med Plumbudding, medens han havde ventet at faa Penge og Vaaben.

Næppe var han kommen hjem, før Viktor Emanuel paabegyndte hemmelige Forhandlinger med ham om at fremkalde Rejsninger i Polen, Ungarn, Galizien og Venezia. Planerne, der var vidt fremskredne, standsedes imidlertid, til Garibaldis store Ærgrelse, af forsigtige, italienske Fædrelandsvenner; og snart fik Viktor Emanuel andre Jærn i Ilden.

Prøjsen og Østerrig, der i Fællesskab havde overfaldet Danmark, var hurtig bleven uenige. Da det trak op til Krig, sluttede Italien sig selvfølgelig til Prøjsen. Den 16. Juni 1866 brød Krigen løs, og nu begyndte der et Felttog, der var til ringe Ære for de italienske Vaaben. Allerede den 24. Juni overrumpledes Italienerne ved Custozza og blev slaaede. De italienske Soldater

var tapre nok, men Ledelsen var umulig, — og saaledes gik det til, skriver en italiensk Forfatter, at et Felttog, — som syntes vundet, inden det var begyndt, som fra først af støttedes ved saa stor Overlegenhed af Stridskræfter, saa stor Iver hos Soldaterne, saa levende Begejstring hos Folket, — skulde indledes med et Nederlag og, efter et hastigt Tilbagetog, som der ingen Grund var til, og en lang Standsning, som der ingen Undskyldning var for, ende med en militær Parademarche uden Hæder og en Erobring, som Italien ikke havde fortjent.

Selv til Søs, hvor Italiens unge Flaade skulde vise, hvad den duede til, gik det galt. Her mødtes den italienske og den østerrigske Flaade ved Øen Lissa. Italienerne havde flere og bedre Skibe, mere Mandskab og større Kanoner. Den østrigske Admiral Tegetthoff, der havde været med ved Helgoland, optog dristigt Kampen og gav sine Officerer Ordre til at bore de italienske Slagskibe i Sænk. Det lykkedes overfor det store, italienske Skib «Kongen af Italien», hvis Besætning paa 700 Mand druknede paa 15 nær.

Garibaldi var maaske den, der led mest under Overkommandoens Planløshed. Han saa, hvor Østerrigerne burde angribes, men Generalstaben vilde ikke lytte efter hans Raad. Han havde selv vidtrækkende Planer om med de frivillige, der alle blev stillet under hans Kommando, at rykke frem gennem de sydlige, slaviske Provinser til Ungarn og samtidig over Triest at besætte de Passer, som fra det venetianske fører til Savas og Dravas Floddale. Men han maatte opgive disse Planer efter Overkommandoens Ordre.

Som et Vidnesbyrd om Garibaldis højsindede Tænke-

maade kan anføres, at da han skulde udpege Generaler til at føre de enkelte Divisioner af de frivilliges store Hær, blev en af disse Palavicini, der havde taget ham til Fange ved Aspromonte.

Den regulære Hærs Nederlag og Uvirksomhed hindrede Garibaldi i at hente mange Laurbær under dette Felttog, men selv de mest kritiske Generalstabsforfattere anerkender den taktiske Dygtighed, hvormed han førte sine 40,000 usselt bevæbnede frivillige frem i Tyrol. Man maa vel erindre, at Flertallet af disse var ukendte med al Militærtjeneste. Mange havde for første Gang en Bøsse i Haanden, kun de færreste havde lært at skyde til Skive, og de fleste Officerer kunde ikke en Gang have gjort Fyldest som menige. Militærledelsen havde nemlig ret hensynsløst berøvet Garibaldi alle de gamle, prøvede Underførere, der havde tjent deres Sporer paa de Tusinds Tog.

I Tyrol mødte Garibaldi den østerrigske General Kuhn, der var forfaren i Bjergkrigen, med 17,000 veludrustede Mand, allesammen Kærnetropper, fortrolige med det Terrain, hvori de skulde kæmpe.

Garibaldi havde ganske vist flere Soldater, men netop i en Bjergkrig er en lille, velindøvet, bevægelig Hær langt at foretrække for en stor og død Masse.

Hertil kom, at Garibaldi ikke mere kunde være i Spidsen for sin Hær. Hans Styrke havde stedse været Udnyttelsen af Terrainet. Saa snart Kampen begyndte, plejede han at opsøge et Punkt, hvorfra han havde Udsigt over Slagmarken, og herfra fandt hans Ørneblik som oftest Fjendens svageste Punkter. Men nu hindrede hans syge Ben ham i at ride. Undertiden kørte han,

undertiden ledede han Kampens Gang, siddende i en Fjeldhytte med Kortet udbredt for an sig.

General Kuhn var den gamle Friskare-Høvding en værdig Modstander, utvivlsomt den jævnbyrdigste, Garibaldi nogensinde havde haft. Han lod aldrig Italienerne i Ro, kæmpede mod dem tidlig og silde og gjorde dem gentagne Gange betydelig Aftræk.

Han kunde dog ikke hindre deres Fremrykning. Den 21. Juli stod Hovedkampen mellem de to forbitrede Modstandere ved Bezzecca. Den begyndte ret uheldigt for Italienerne. En Bataillon frivillige blev ved en lynsnar Bevægelse overrumplet og delvis taget af Østerrigerne; Følgen heraf var, at Bezzecca maatte opgives efter en fortvivlet Modstand.

Paa dette Tidspunkt kom Garibaldi kørende, alt hvad Hestene kunde løbe. Han sendte sin Søn, Menotti, ind gennem Bjergene for at falde Fjenden i højre Flanke, og mens de østerrigske Kugler peb om hans Vogn, saa den indhylledes i en tæt Støvsky, lod han Reserven rykke frem. Et Batteri kom galopperende. Garibaldi pegede paa et Punkt, hvor det skulde protse af og overdænge Bezzecca med Kugler. «Det er umuligt at naa derhen før om en halv Time,» sagde Artillerikommandanten. – «De maa være der hurtigere, end det er muligt!» lød Generalens rappe Ordre. — «Vel! De skal finde mig der død eller levende,» svarede Officeren, og Batteriet suste af Sted over Grøfter og Gærder. Dets Ild gjorde en frygtelig Virkning i Bezzecca; og da den lille By stod i Luer, stormede en Flok frivillige den under Raabet: «Italien og Garibaldi!» Østerrigerne blev bogstavelig Mand for Mand kastet ud af den brændende

By med Bajonetterne. Imens var Menotti naaet frem, Østerrigernes højre Fløj gik tilbage, og Slaget var vundet.

Garibaldi rykkede nu hurtig frem; Vejen ind i Fjendens Land var aaben; han var Herre over de to Hoveddale, der fører op til Triest fra Gardasøen; Terrainet tillod ham at udfolde alle sine Stridskræfter; endelig syntes Lykken at tilsmile hans frivillige, men Vaabenstilstanden gjorde en brat Ende paa alle hans Forhaabninger. Fra Overkommandoen fik han Ordre til hurtigst muligt at rykke ud af Tyrol. Han vidste, at dette betød Opgivelsen af Triest og hele det tridentiske Distrikt. Og selv om Venezia var vundet, var det dog ikke i ærlig Kamp, men ved diplomatiske Aftaler.

Det vilde Mod fra den bevægede Ungdomstid i Sydamerika har sikkert bragt hans Hjærte til at slaa hurtigere. Om han vovede Forsøget? Om han blæste alle diplomatiske Aftaler og Vaabenstilstande et Stykke? Om han førte Krigen videre paa egen Haand? Han saa sit Mandskabs Raseri. Mange brød deres Geværer i Stykker og knækkede deres Bajonetter; andre kastede sig grædende ned paa den Jord, der endnu dampede af deres Brødres Blod. Om han nu raabte til disse Tusinder: Vi afvæbner ikke! Vi fortsætter Kampen til sidste Mand!

Men han betvang alle den Slags Lyster. Fribytteren fra Montevideo havde lært at lystre. Han sendte Overkommandoen det i al sin Knaphed talende Svar-Telegram: «Jeg adlyder» og vendte tilbage til sin Ø, hvor man kunde se ham sidde i timevis og stirre ud over Havet, hensunken i gamle Minder og drømmende om den Dag, da Roms Erobring skulde sætte Kronen paa det store Værk: Italiens Frigørelse.

Mentana.

I Februar 1867 blev den italienske Rigsdag opløst, og Venstre ønskede da at drage Nytte af Garibaldis Popularitet. Dets Førere opfordrede ham til at deltage i Agitationen. Efter nogen Nølen indvilgede han heri og begyndte sin Agitationsrejse i Venetien. Men det blev nogle ejendommelige Valgtaler, han holdt. De gik alle paa samme Melodi og udmundede alle i de samme Ord: Vælg Rigsdagsmænd, der hurtigst muligt vil føre jer til Rom! Kan vi ikke faa vor gamle Hovedstad tilbage ad fredelig og lovlig Vej, nuvel, saa er vi Italienere jo vante til at tage os selv til Rette med Vaaben i Haand. —

Valgresultatet medførte, at der blev dannet et nyt Ministerium Ratazzi, og skøndt Katastrofen ved Aspromonte var sket under Ratazzi, var dennes Opfattelse af det romerske Spørgsmaal dog saare velbekendt.

Garibaldi begyndte aabenlyst at forberede et nyt Tog mod Rom. Den franske Regering blev nervøs og forhørte sig om den italienske Regerings Stilling. Ratazzi svarede saare diplomatisk, at han misbilligede Garibaldis Forehavende, men at han naturligvis ikke paa Forhaand kunde hindre det.

Medens de sidste Forberedelser til Toget mod Rom blev trufne, rejste Garibaldi til en Fredskongres i Genf. Det var en underlig Blanding af alle Slags Folk, som her havde sat hinanden Stævne. Yderliggaaende Socialister, der fordømte enhver Form for Krig, fanatiske Fritænkere, der ansaa den kristne Religion som Kilden

til alt ondt, fromme Kristne, der ud fra religiøse Standpunkter havde Afsky for Blodsudgydelse, og demokratiske Svejtsere, hvem Smaastaternes garanterede Nevtralitet laa paa Hjærte. Garibaldi, der var Genstand for megen Hyldest, og som trods sine mange Felttog var en ivrig Tilhænger af den evige Fred, forelagde et Program, hvis to første Punkter lød: Alle Folkeslag er Brødre. Krig mellem dem er umulig. Programmet indeholdt imidlertid saa udæskende Udtalelser om de bestaaende, politiske Forhold og om Pavedømmet, at det fremkaldte en sand Orkan af Modsigelser. Garibaldi fik ikke en Gang Tid til at forsvare det, thi der kom Telegram fra Italien om, at de frivillige ventede paa at marchere mod Rom, at et Oprør var planlagt i selve den evige Stad, og at Regeringen var villig til at være baade blind og døv, mens Garibaldi samlede sine Folk. Han rejste derfor øjeblikkelig hjem, men nu var Ratazzi bleven betænkelig. Han foreslog, at Forsøget skulde gøres uden Garibaldi. Regeringen kunde da lettere ryste Ansvaret af sig, hvis det mislykkedes. Men Garibaldi vilde ikke for alt i Verden være en ørkesløs Tilskuer, medens hans Venner satte Livet paa Spil. Regeringen vidste da ikke bedre end at arrestere ham og føre ham til Caprera. Især i de store Byer fremkaldte denne Arrestation larmende Demonstrationer. Ratazzi selv var nær bleven et Offer for de ophidsede Borgeres Hævntørst.

Mens Rejsningen begyndte i Pavestaten, sad Garibaldi som Fange paa Caprera. «Nu forstaar jeg, at jeg er en stor Mand,» sagde han en Dag med et Blik paa den halve Snes italienske Krigsskibe, der bevogtede Øen. Officererne kom flittig i Land for at spørge til Gene-

ralens Befindende. Hver eneste Baad, der sejlede ud fra Øen, blev undersøgt; alle mistænkelige Fartøjer, der nærmede sig Øen, blev jagede bort, i fornødent Fald skødes der med skarpt efter dem. For at hindre Garibaldi i Flugtforsøg beslaglagde Eskadrechefen alle Garibaldis Baade og en Yacht, som var skænket ham af en engelsk Velynder. Imens sendte Gubben, der var gram i Hu, Brev efter Brev til sine Venner og anraabte dem om Hjælp. — Her sidder jeg som Fange og véd, at min Søn Menotti og mine bedste Venner slaas paa romersk Grund. Sæt hele Verden i Bevægelse, for at jeg kan slippe ud af dette Fængsel! — lyder et af Brevene.

Hans Svigersøn, Canzio, besluttede at komme ham til Undsætning. Han drog til La Maddalena, en Naboø til Caprera, og meddelte herfra Garibaldi, at hvis han kunde slippe over til La Maddalena, skulde man nok faa ham videre.

Garibaldi havde straks en Plan færdig. Af alle sine Fartøjer havde han kun en lille Jolle tilbage, af den Slags som Jægerne bruger ved Bekkasinjagt i Moser. Det er en Noddeskal, som lige kan bære sin Mand; kun de færreste vilde vove sig ud paa aaben Sø i et saa skrøbeligt Fartøj. Et almindeligt Bølgeslag kunde vælte det. Men denne Jolle var den eneste Mulighed for at slippe bort.

Det blev en tæt og vedholdende Taage den 16. Oktober. Garibaldi havde fra Morgenstunden af lukket sig inde i sit Soveværelse under Foregivende af at være syg. Da Mørket, der var ualmindelig tykt, faldt paa, gled Jollen ud fra Caprera. Han laa udstrakt i den og bevægede sig lydløst frem ved Hjælp af en Skovl. Han

kom Krigsskibene saa nær, at han kunde høre Skildvagterne passiare, men han naaede uset Maddalena.

Herfra sejlede næste Morgen en Fiskerbaad ud. Der plejede hver Dag at sejle Fiskerbaade fra Maddalena, og da et af Krigsskibene paa Spørgsmaalet: «Hvem der?» fik Svaret: «Fiskere», lod det gladelig Baaden stryge af Sted. Men Fiskerne var Garibaldi og hans Venner.

Faren var endnu ikke forbi. Den følgende Nat maatte han tilbringe i en Hule paa Sardinien, og Landstigningen paa den italienske Kyst var meget besværlig.

Han tog straks til Florens, hvor hans Ankomst vakte den vildeste Begejstring. Enkelte af hans Venner fraraadede ham at drage mod Rom. De meddelte, at Oprøret i den evige Stad næppe blev til noget, og at Franskmændene ikke godvillig forlod Pavestaten, men han var saa stædig som en Kariolhest. Med et Ekstratog rejste han til Terni; en Uge efter at have forladt Caprera drog han over Grænsen.

Regeringen havde i Mellemtiden paany skiftet Sind. Maaske troede Kongen paa Garibaldis Lykkestjærne, i hvert Fald havde Garibaldi Grund til at formode, at saa saare han havde løsnet de første Skud, vilde den italienske Hær følge efter.

Men dette hans sidste Tog mod Rom skulde blive rigt paa Skuffelser. Rejsningen indenfor Murene mislykkedes totalt paa Grund af det pavelige Politis Paapasselighed.

Og ganske vist indtog Garibaldi efter en heftig Kamp den stærke Fæstning Monte Rotundo, ligesom han den 29. Oktober kunde skyde sine Forposter helt frem til Roms Mure, men dermed havde ogsaa Heldet forladt ham. Ingen frivillige af Betydning meldte sig under

hans Faner; den italienske Regering lod sig kyse af de fransk Trusler; den 3. November gik baade de pavelige og de franske Tropper løs paa ham ved Mentana.

Stillingen var ugunstig for Garibaldisterne, og Garibaldis Søn, Menotti, havde ulykkeligvis mere Indflydelse paa den gamle end Forstand paa Krigsførelse. Alligevel drev «Rødskjorterne» ved et af deres sædvanlige Bajonetangreb de pavelige Tropper paa Flugt, men pludselig skred de franske Linjetropper ind og vendte Slagets Gang. Klokken to troede Garibaldi, at Slaget var vundet. Et Par Timer efter flygtede hans Hær. Det hjalp ikke, at Officererne truede og tiggede, at Garibaldi idelig raabte: «Stands! Stands! Vi kan sejre endnu!» De frivillige løb som en Flok opskræmte Faar. De havde været 4000 mod 10,000; Fjendens Overtal havde indgydt dem en panisk Skræk.

Fjenden turde heldigvis ikke forfølge, — saa stor var Respekten for den gamle Hugaf, — og Garibaldi red i Spidsen for sin slagne Hær ud af Pavestaten.

Han var dybt nedslaaet. Til en af sine Venner sagde han med skælvende Røst: «Det er første Gang, at de saaledes har faaet mig til at løbe min Vej, det havde været bedre . . .» Han afbrød Sætningen med et tungt Suk.

Næste Dag vilde han med Jærnbanen rejse hjem til Caprera, men i Figline blev Toget standset af en Oberstløjtnant Camozzi, der skulde arrestere Garibaldi efter Regeringens Ordre. Garibaldi protesterede. Han var italiensk Rigsdagsmand, romersk General og amerikansk Borger. I alle Tilfælde vilde han kun bøje sig for Magten. Hans Venner, blandt hvilke der var mange Rigsdagsmænd, var straks rede til at forsvare ham til

det sidste. Men han hindrede dem deri: «I maa ikke besvare Vold med Vold», sagde han, «men vil de have mig, skal de slæbe mig bort».

Crispi telegraferede gentagne Gange til Regeringen; der kom imidlertid intet Svar, og fire Gendarmer bar Garibaldi hen til den Jærnbanekupé, der var bestemt for ham.

Aarsagen til Regeringens Haardhed var et Brev, som Viktor Emanuel havde modtaget fra Napoleon.

«Jeg ser til min store Bekymring,» stod der i Brevet, «at Deres Majestæt ikke formaar at styre hele Italien og at opretholde Ordenen. Ny Midler og Veje er derfor bleven en uundgaaelig Nødvendighed, og jeg beder om Tilladelse til at bistaa Deres Majestæt med Overvindelsen af de forhaandenværende Vanskeligheder ved kun at lade Dem beholde de Dele af Riget, som De ikke har faaet ved Revolutioner, og som De saa meget lettere kan styre, da Deres Regeringsforanstaltninger jo dér hviler paa de uomtvistelige Rettigheder, som Evropa ikke vil nægte sin Anerkendelse».

Viktor Emanuel blev meget forskrækket og tilkaldte øjeblikkelig en af sine Ministre, General Menabrea. Bleg og ophidset rakte Kongen sin Minister Brevet, og da denne havde læst det, udbrød Kongen: «Hvad i al Verden skal vi nu gøre?» — «Deres Majestæt, Garibaldi har overtraadt Landets Love; han skal arresteres midt imellem sine Soldater.» — «Og hvem tror De vil paatage sig det?» — «Jeg!» — Efter en Pause sagde Kongen saa: «Godt! Gør det!» Menabrea sammenkaldte straks Ministeriet til Raadslagning, og Arrestordren udstedtes.

Garibaldi blev holdt fangen tre Uger i Varignano og

behandlet ret haardt, hvorefter han blev løsladt mod at afgive Løfte om i de kommende Maaneder at forholde sig roligt paa sin Ø.

Den fransk-tyske Krig.

Opholdet paa Caprera blev længere, end Garibaldi havde tænkt sig. Men saa udbrød den fransk-tyske Krig. Napoleon var kommen til den Overbevisning, at hvis hans Dynasti skulde have en Fremtid, var det nødvendigt, at den ny Stormagt, Prøjsen, blev kuet. Bismarck vilde hellere end gærne have Krigen og lavede sin berygtede Omredaktion af Emserdepeschen. Fra begge Sider var man lige ivrig efter at prøve Kræfter, og den franske Krigsminister udtalte de stolte Ord, at selv om Krigen skulde vare et Aar, vilde Hæren ikke komme til at mangle saa meget som en Knap i en Gamasje.

Sedan skulde forholdsvis hurtigt belære Frankrig om noget andet; den 4. September 1870 udraabtes Republiken i Paris, medens Napoleon førtes som Fange til et tysk Slot.

I Italien havde Viktor Emanuel et Øjeblik tænkt paa at gaa sammen med Napoleon, men Folkets Had til «Morderne fra Mentana» holdt ham tilbage. Da nu Frankrig led det ene Nederlag efter det andet, priste han sin gode Lykke. Thi endelig var Vejen til Rom aaben. De franske Tropper var trukne bort, ingen storpolitiske Hensyn traadte længere hindrende i Vejen, og

allerede den 11. September marcherede de italienske Soldater ind i Kirkestaten. Et stort almindeligt Raad af Kirkens Fædre havde faa Maaneder i Forvejen vedtaget Læresætningen om Pavens Ufejlbarlighed, — ældre er denne Lære ikke, — og just som Paven saaledes havde naaet den højeste, aandelige Magt og næsten havde ophøjet sig til at være Vorherres Ligemand, drog de italienske Tropper ind i Rom og berøvede «den hellige Stol» den sidste, verdslige Magt. Paven lukkede sig dybt krænket inde i Vatikanet; Indehaveren af St. Peters Nøgler har siden betragtet sig som «Italiens Fange». En Folkeafstemning udtalte sig med alt overvejende Flertal for Tilslutningen til Italien, og den 21. December kunde Kongen fra Kvirinalets Balkon, omstraalet af Lysene fra den illuminerede By, ombrust af Jubelen fra Roms Borgere, tage Rigets ny Hovedstad i Besiddelse.

Hvor var Garibaldi under dette lette og festlige Sejrsindtog? Man venter at se hans røde Skjorte og flagrende Kappe i Spidsen for den italienske Hær. Man er forberedt paa, at hans Malmrøst er den første, som raaber: Italien leve, da det, der saa længe var skilt, endelig er forenet igen.

Men Garibaldis Tanker er andet Steds. Rom og Italien behøvede dem ikke. De var i Frankrig. Napoleon var ganske vist en Forræder, men det franske Folk var Italiens Søsterfolk. Det skærer ham i Hjertet at se dette ædle Folk nedtrampes af de sværlemmede Prøjsere. Han tilbyder den nationale Forsvarsstyrelse i Tours, «hvad der endnu var tilbage af ham». Og han drager til Marseille, hvor han modtages med Begejstring. Men Myndighederne er alt andet end glade for den ny Forbundsfælle. «Herre Gud! Kommer han nu!» udbrod en

bekendt Franskmand. «Heller ikke den Ulykke skal vi skaanes for». De konservative var bange for denne Revolutionernes Stormfugl; de rettroende Katoliker hadede ham for hans gentagne Felttog og voldsomme Udtalelser mod Paven. Smaaborgerne, der var lede og kede af Krigen, frygtede, at hans Ankomst skulde trække Fredsslutningen ud. Nølende og nødtvungen gav Gambetta ham Kommandoen over Friskarerne i Vogesernes Nærhed. Det var 5000 Mand, som under Garibaldis Ledelse øgedes til ca. 15,000. Men det var en saare uensartet Masse, Franskmænd, Italienere, Grækere og Spaniere imellem hverandre, uregelmæssig udrustede og lidet tilbøjelige til at underordne sig en samlende Vilje og en ordnende Haand. Af Rytteri var der kun godt og vel et hundrede Mand, af Artilleri fire smaa Bjergkanoner. Fjenden derimod havde en Hær paa 50,000 Mand, et ypperligt Rytteri og fortræffelige, kruppske Kanoner til sin Raadighed.

Tilmed støttedes Garibaldi ikke af de franske Generaler. Hver af disse viste Tilbøjelighed til at fejde paa egen Haand, og det var selvfølgelig langt under en regelret uddannet Generals Værdighed at raadføre sig med en Krigs-Dilettant som denne forløbne Italiener, denne «General i en komisk Opera», denne «politiske Teaterdukke», som et kejserligsindet Blad kaldte ham.

Under saa ugunstige Forhold kunde Garabaldi naturligvis ikke udrette store Sager, men det lykkedes ham dog at aftvinge de sejrrige Tyskere Respekt. De opdagede snart, at de havde faaet en Modstander, som forstod at føre den lille Krig. De blev foruroligede Dag og Nat, deres Patrouiller opsnappedes, deres Forposter overrumpledes, de maatte standse deres Fremmarch.

Ved Pasques fik de det første alvorlige Sammenstød med ham. Det endte med Tyskernes fuldstændige Nederlag.

I Begyndelsen af Januar besluttede Gambetta, at Østhæren skulde rykke frem over Belfort til Elsass og true Tysklands Tilbagetogslinje. Planen var umulig, men Garibaldi paatog sig uden Knurren at dække Østhærens venstre Flanke fra Saone til Vogeserne. Han satte sig fast i Dijon, hvor han optog en Tre-Dages Kamp mod Tyskerne. Den 21. Januar drev han efter ti Timers Fægtning Fjenden tilbage. Den følgende Dag gik det paa samme Vis. Den 22. Januar førte Fjenden det afgørende Angreb. Kampen stod om Slottet Pouilly, der blev tabt og tilbageerobret tre Gange af Garibaldis Tropper. Tilsidst maatte Tyskerne trække sig tilbage med uforrettet Sag, og Garibaldi erobrede da en tysk Fane, — den eneste, tyske Fane, som kom i Franskmændenes Hænder under denne Krig.

Østhæren var imidlertid bleven slaaet og var tyet ind over Svejts'es Grænser. Garibaldis Hær svævede nu i Luften, Tyskerne var aldeles sikre paa at kunne omringe og tage den, men den gamle Friskarefører slap, takket være sin Aandsnærværelse og sin Hurtighed, uskadt bort fra den farlige Klemme.

Den tyske General Manteuffel udtaler aabent sin Beundring for Garibaldis hurtige Bevægelser, klare Overblik under Sammenstødet og hans Angrebs Kraft og Voldsomhed. Han tilføjer, at hvis Østhæren havde lyttet til Garibaldis Raad, vilde Felttoget i Vogeserne være bleven det lykkeligste Afsnit af Frankrigs Forsvar.

Og General Kettler ytrer: «Saafremt Garibaldi havde

staaet i Spidsen for de franske Tropper, var den erobrede Regimentsfane ikke bleven vort eneste Tab».

Krigen var imidlertid forbi. Regeringen havde sammenkaldt en Rigsforsamling i Bordeaux for at forelægge Fredsbetingelserne for den. Garibaldi, der var bleven valgt til Deputeret i flere Departementer, mødte og forlangte Ordet. Han hilstes med en Skylle af Fornærmelser og raa Skældsord, Formanden vilde ikke give ham Lov til at tale, og nedslaaet vendte han tilbage til sin Ø — efter i et Opraab at have taget Afsked med Vogeserhæren.

Garibaldi, der ikke var og aldrig blev Politiker, forstod ikke Aarsagerne til den Utaknemlighed og Uvilje, som det franske Folk ved denne Lejlighed viste ham. Deltagelsen i den fransk-tyske Krig blev den ærefulde Afslutning paa hans lange Kriger-Liv, men man kunde have undt ham den mere lys og festlig.

Maddalenas Havn. Garibaldis Hus og Mølle. Øen St. Stefano.

Caprera.

Caprera. Sidste Leveaar og Eftermæle.

Man kunde i det hele taget have undt den gamle Stridsmand en mere harmonisk og lykkelig Livsaften. Hans Legeme var nedbrudt af Gigt, og han havde ondt ved at indordne sig under rolige Samfundsforhold. Hans Ildsjæl brændte ham op. Snart tumlede han med en gigantisk Plan om at omdanne Tiberen til en sejlbar Kanal og forvandle den romerske Kampagne til en sund og frugtbar Egn; snart søgte han ved manende Opraab og svulmende Avisartikler at slaa til Lyd for sin Ungdoms sociale Drømme.

Da han saa, at det Venstre, han selv havde bragt Sejren, ikke i Huj og Hast omdannede det hele Samfund, men nøjedes med at lappe de værste Huller hist og her og iøvrigt anvendte sine fleste Kræfter paa at holde Modstanderne Stangen, kom han over sine gamle Partifæller som et buldrende Uvejr.

Han sad paa sin Ø som en afsat Konge, evig utilfreds, brummende og fordømmende, og Regeringen havde ofte sin Hyre med ham.

Dette hindrede dog ikke, at Regering og Folk bar over med hans Gammelmands-Fejl og i Fællesskab hædrede den Garibaldi, hvis Bedrifter var Italiens Stolthed.

Viste han sig paa Fastlandet, svækket og nedbrudt af Sygdom, men med forunderlig levende og glødende Øjne, hyldedes han som en regerende Fyrste, og han kunde endnu, i sine bedste Øjeblikke, tale stærke og samlende Ord, der gav Genlyd i hele Folket.

Naar Garibaldi træt og mismodig vendte sig fra det politiske Livs Skuffelser, tog han med fordoblet Iver fat paa Opdyrkningen af sin kære Ø. Han var ikke stoltere og lykkeligere den Dag, han havde erobret Palermo, end den Dag, da han første Gang drak Vin fra sin egen Have. Han fandt, at det var den bedste Vin i Verden, og ve den Gæst, der ikke lod, som om han var enig med Gubben!

Det kostede baade Penge og Arbejde at skabe Frodighed paa den barske Klippe-Ø. Alle, der besøgte Garibaldi, maatte tage en Haand i med. Man kunde jævnlig paa Caprera se Officerer og fine Folk arbejde med Hakke og Spade eller køre Sten bort fra de dyrkede Jordpletter.

Garibaldis Husholdning var fuldstændig patriarkalsk.

Husbond, Tjenestefolk og Gæster spiste alle ved samme Bord, og da en fornem Gæst undrede sig over, at Garibaldi vilde spise sammen med sin Daglejer, svarede han smilende: «Det er en absolut hæderlig Mand. Vi plejer at grave Grøfter sammen, han og jeg, — hvorfor skulde vi da ikke kunne spise sammen?»

Gæstfri var han, og mange Gæster havde han, men han lod sig aldrig forstyrre af nogen, selv om de var nok saa højt paa Straa.

Mens han endnu var rask, stod han op hver Morgen ved Firetiden, tog sit Bad og sled derefter i sin Have fra fem til ti. Han vilde meget nødig forstyrres i disse Formiddagstimer. Hændte det, at Gæster, som ikke kendte hans Vaner, blev for nærgaaende, satte han dem til et eller andet strængt Arbejde i en passende Afstand.

En af de mest rørende Egenskaber hos ham var hans store Kærlighed til Dyr.

Hans Ven, Bordone, fortæller herom følgende Oplevelse fra Caprera. Det var en Aften i 1861, da han stod udenfor sit Hus sammen med en Flok Krigskammerater, der hvilede ud paa Caprera efter det anstrængende sicilianske og neapolitanske Felttog.

Garibaldis lille, sardinske Faarehyrde kom med Faareflokken ned fra Bjergene og drev den forbi ham ind i Stalden. Garibaldi kendte hvert eneste Dyr i Flokken, og da han lod sit Blik glide hen over den, saa han, at et Faar fornylig havde faaet Lam, men Lammet kunde han ingen Steder faa Øje paa. Han gik derfor hurtig hen i Stalden og spurgte Hyrden, hvor Lammet var.

— Ja, det maatte have forvildet sig blandt Klipperne. Det var i hvert Fald ikke til at hitte.

«Aa, det stakkels, lille Dyr», raabte Generalen. «Det bliver taget af Gribbene, hvis vi ikke finder det. Tænd Dem en frisk Cigar, mine Herrer! Vi maa paa Jagt efter det. Naar vi søger allesammen, finder vi det nok».

Det blev mørkt, og det var hverken nogen behagelig eller ufarlig Sport at kravle rundt mellem de uformelige og ofte meget stejle Klippeblokke, som danner Øen Caprera.

I flere Timer søgte nu ved Lygteskin de berømte Officerer fra Rom, Varese, Calatafimi, Volturno og talrige andre Valpladser med deres General i Spidsen efter det lille Lam.

Men al deres Møje var forgæves. De fandt det ikke. Garibaldi søgte at efterligne Moderfaarets Brægen, — men han fik intet Svar.

«Ja ja,» sagde Garibaldi omsider, «saa maa vi hellere holde op. Gribbene er naturligvis kommen os i Forkøbet.»

Hvorefter de vendte hjem og gik til Ro.

Men nu var der én af Garibaldis Venner, som hver Morgen plejede at hilse paa ham, naar han stod op ved Firetiden. Da han næste Morgen ved sædvanlig Tid kom til Generalens Dør, sov Garibaldi endnu. Vennen tændte sig en Cigar og ventede en halv Times Tid. Garibaldi sov fremdeles.

Vennen blev ængstelig, thi det lignede ikke Generalen at sove saa længe. Han gik derfor ind i Stuen og gjorde lidt Spektakel.

Garibaldi satte sig øjeblikkelig op i Sengen og gned sine Øjne.

«Er alle de andre oppe?» spurgte han.

«Nej, General! Kun jeg!»

«Godt!» sagde Garibaldi hurtigt og stak Armene ned under Tæppet og trak et lille Lam frem. «Bær det hurtig over til Moderen. Hun er vist meget urolig for det.»

Han ønskede øjensynlig ikke, at de andre skulde have at vide, at Lammet var fundet.

Paa Bordet ved Siden af Sengen stod en Skaal med en Sjat Mælk.

Da de andre var gaaet til Ro, havde han ikke kunnet frigøre sig for Tanken om det lille Lam, der laa og frøs og maaske vilde blive et Bytte for Rovfugle. Han tændte derfor sin Lygte, listede sig ud af Huset og ledte og ledte, indtil han fandt det, stivfrossen ved Foden af en Klippe. Han svøbte det ind i sin Kappe, skyndte sig hjem med det, varmede lidt Mælk til det og puttede det ned til sig under Tæppet, for at det kunde blive varmt.

Garibaldis Kærlighed til Dyr var en Følge af hele hans Naturopfattelse. Han betragtede Planter som levende Væsner, og han tillod ikke, at der blev plukket Blomster i hans Have. «I hver eneste Ting i Naturen lever der en Guds Tanke,» sagde han en Gang. «Og denne Guds Tanke skal værnes og vogtes.»

Garibaldis Gavmildhed og Gæstfrihed bevirkede, at hans Gæld voksede og voksede. For at tjene Penge skrev han da nogle Romaner. De er ikke gode. Hans eget Liv var en langt mere gribende Roman end de Historier, den gamle sad og lavede sammen. Der er ikke uden Føje bleven sagt, at Forfatteren Garibaldi var Helten Garibaldis værste Fjende. Men det italienske Folk slugte disse Røverromaner, hvor Personerne overgik hinanden i Ædelhed, og hvor man for Resten ogsaa

kunde finde Gubbens troskyldige, retlinjede Anskuelser om Stat og Folk, Fædrelandets Fortid og Fremtid.

I 1874 vedtog Rigsdagen at bevilge ham en Livrente paa 50,000 Francs. Han bad sin Søn Menotti om at takke for Gaven, men han kunde ikke modtage den. Den vilde binde ham som Haandjærn, stjæle hans Søvn, udslette hans Frimandsfølelse. Han var ikke til Fals.

To Aar senere overtalte Regeringen ham dog til at modtage en Understøttelse. Han gav efter; men — siger en af hans Venner, — det var den bitreste Kalk, han tømte under hele sit Liv.

Den 2. Juni 1882 holdt det uroiige Hjærte op at slaa. Efter et Besøg i Palermo var han vendt træt og syg tilbage til Caprera. Den sidste Dag, han levede, kom to smaa Gærdesmutter, som han plejede at fodre, flyvende og kvidrede lystig tæt ved hans Leje. Hans Hustru, — han var nemlig bleven gift igen, - vilde jage dem bort, men han hviskede: «Lad dem bare blive siddende. Det er maaske mine to afdøde Døtres Sjæle, der bringer mig en Hilsen fra Døden. Naar jeg er borte, skal I al Tid huske at fodre dem!»

Det var hans sidste Ord.

Hans bristende Blik flakkede fra hans Families Ansigter til det store, aabne Hav, som han havde elsket saa højt, og som han var saa dybt beslægtet med, og kort efter drog han, blidt og roligt, sit sidste Suk.

I Italien — og langt udenfor Italiens Grænser — ydedes der hans Minde den største Hæder. Den italienske Rigsdag udsatte sine Møder i fjorten Dage, Garibaldis Enke og Børn fik en betydelig Pension, hans Lig blev ved det offenliges Omsorg stedet til Jorden i Rom, Billedstøtter og Mindesmærker rejstes.

For Veteranerne fra Frihedskrigene var det, som om de fulgte deres brydningsrige og stormfulde Ungdom til Graven, og det unge Italien havde Indtrykket af, at nu sluttedes der et smukt og vækkende Kapitel af Italiens Historie.

Ungdommen var vel ikke mindst hjærtegreben ved Heltens Død. Thi mere end nogen anden af de Patrioter, der havde sat Livet ind paa Italiens Enhed, var Garibaldi Ungdommens Mand.

Alene hans Navn var jo æggende som et Trompetskrald, vajende som en Fane, under hvilken man gaar i Strid.

Og Ungdommen forstod den luende Fædrelandskærlighed og urfriske Retfærdighedsfølelse, der aldrig lod Garibaldi i Ro.

De snusfornuftige, de koldt lidenskabelige Politikere havde ofte ondt ved at fatte Modsigelserne i Garibaldis Liv.

Han var Republikaner og kæmpede hele sit Liv for et Kongedømme.

Han var Verdensborger og havde kun Tanke for en national Idé.

Han var Fredsven og tilbragte sine bedste Aar paa Slagmarken.

Hvem kan forene disse Modsigelser til et samlet Billede?

De unge kunde, fordi de forstod, at den inderste Nerve i hele Heltens Liv og Virke var Kærligheden til Land og Folk. For den maatte alt andet vige: hans sociale Idealer og hans Drømme om et Fredens Tusindaars-Rige.

De unge beundrede hans Uegennyttighed og Høj-

modighed. Det er disse Egenskaber, der hæver ham højt over Æventyrernes og Landevejsriddernes brogede Lav.

Sagen er ham stadig over Personen. Han kan tilgive de haardeste Forsmædelser, de blodigste Krænkelser for Idéernes Skyld.

Og skøndt han havde de tusinde Lejligheder til at mele sin egen Kage, er hans Skjold al Tid blankt, hans Hænder rene. Var han fattig i Amerika, blev han saavist ikke rigere paa Caprera, og da Kreditorer truede med at sætte hans Ejendomme paa den ufrugtbare Klippeø til Tvangsavktion, maatte Regeringen halvvejs tvinge ham til at modtage en Aarpenge af Staten.

Ingen har vist mere Følsomhed overfor al Uret. Ingen har som han taget de undertryktes, de forurettedes, de udbyttedes Parti.

I hans Hjem paa Caprera satte Landsforviste fra hele Verden hverandre Stævne: fra Polen, Rusland, Tyskland, Grækenland, Spanien, Serbien, Ungarn o. s. v., og Garibaldi modtog dem alle med aabne Arme, støttede og opmuntrede dem, saa godt og saa langt han ævnede.

Naar hertil føjes hans aabne Elskværdighed, tændende Veltalenhed og djærve Ligefremhed, forstaar man, at denne Mand ikke blot maatte blive Ungdommens, men et Folks fejrede Helt, og at intet Navn i Italiens nyere Historie har en saa smældende Fanfare-Klang som Guiseppe Garibaldi.

De historiske Begivenheder, der danner Baggrunden for Garibaldis Liv, er i dette lille Arbejde kun løseligen optrukne. De, der maatte ønske fyldigere Besked om disse, kan henvises til Dr. Thorsøes Bog «Vort Aarhundredes Historie» eller til C. C. Clausens ypperlige Folke-Værk: «Vore Fædres og vor egen Tid», der er udkommen som Led af Ugeskriftet «Frem».

Af Garibaldis Liv kan tysk-kyndige Læsere let erhverve sig udførligere Fremstillinger. Paa dansk foreligger en Oversættelse af Guiseppe Guerzonis store, men paa sine Steder trættende brede Biografi. Den er oversat af Ph. Weilbach og udkommen paa Gads Forlag.

Bearbejderen.

OTTO C. LUND

FRIDTJOF NANSEN

EN HISTORIE FOR DE UNGE

Med Illustrationer

Omslaget tegnet af F. KRAUL

Pris 2 Kr. I komponeret Bind 3 Kr.

Andet Oplag

Af Bladenes Udtalelser:

Nationaltidende: En prægtig Omslagstegning henleder Opmærksomheden paa denne Bog, hvis Indhold er lige saa fængslende som Skiltet udenpaa.

Forf. har den Evne at skrive netop det Sprog, Ungdommen forlanger, og om Emner, som fanger de Unges Interesser.

Skønt Fridtjof Nansens Skikkelse gennem utallige Artikler og Bøger er mejslet i Sten, saa den staar uforgængelig for vor Bevidsthed, har Forfatteren dog forstaaet at afvinde ham ny Interesse i den foreliggende Bog.

Denne indeholder Fortællingen om, hvordan Guttens Mod og Daadkraft udvikledes, for siden i Manddoms Aar at føre til Stordaad. »Fridtjof Nansen« er for den opvoksende Ungdom en løftende, morsom og lærerig Bog, der fortæller om Æventyr, Mod og Kamp i et Sprog og paa en Maade, som ikke i nogen Henseende staar tilbage for Marryats, Coopers og den anden Lekture, som raske Drenge holder af — og som har den store Fordel, at man med god Samvittighed kan svare »Ja« paa en Drengs sædvanlige Spørgsmaal, om det da altsammen er sandt?

Fridtjof var overordentlig videbegærlig, mest holdt han af Naturfagene, ligesom Nordmarkens Natur med dens miledybe Skove lokkede ham. Hans første »Opdagelsesrejse« gik da ogsaa derud, da han var 10—11 Aar gammel.

Det andet Afsnit i Bogen kaldes »Vingerne vokser«. Det fortæller om Sporten i Nordmarkens Sne, om hvordan Nansen hverken ænsede at spise eller sove, naar han var paa Fiskeri og Jagt, om hvordan han hærdede sit Legeme og opdrog sig selv til at have de mindst mulige Fornødenheder. Hertil hjalp hans Vilje ham og hans luende Ærgerrighed ham. Han »vilde« være den bedste Fisker, den største Jæger og den første Skiløber, den, der holdt længst ud og overvandt de største Vanskeligheder.

Resten af Bogen handler om, hvorledes han virkelig er bleven alt det.

Roskilde Tidende: Den berømte Nordpolsfarer er vel kjendt iblandt os; hans æventyrlige Skifart over Grønlands Indlandsis og hans vovelige Sejlads med »Fram« er endnu i frisk Minde. Vi har ogsaa baade Værker om ham og af ham og hans Fælle Hjalmar Johansen. Men vi har savnet en kortfattet, livlig Biografi af ham og en Skildring af hans Rejsefærd, der, uden at være vidtløftig, dog tog det fornødne med og fremdrog Resultaterne af Nansens Gjerning.

Lunds Bog er et saadant Værk, og det er med fuld Ret, at Forf. kalder den en Historie for de Unge; thi den er skreven i en Stil og et Sprog, som ved sin Klarhed og Fynd maa tiltale Ungdommen, og man vil næppe kunne give en ung Mand en Bog i Hænde, som bedre vil vække hans Energi, mane ham til sund Mandighed og staalsætte hans Vilje. Det vil gribe de Unge med et godt Forbilledes dragende Magt at læse om Nansens Frilufts- og Sportsliv fra Drengeaarene af, og de vil lære af denne Bog, at en fast Vilje bærer gjennem selv de største Hindringer. Texten er ledsaget af en Del gode Billeder og Udstyrelsen og Papir fortrinligt.

Særlig i vore Børne- og Sognebogsamlinger vil dette Værk være paa sin Plads.

Georg Himmelstrup, Højskolebladet: «Naturen bukke skal for Sjælens Magt», siger Noureddin i Harme, da han har villet tvinge Aladdin til at levere Lampen fra sig. Han vil tvinge Naturen til at aflevere sin Skat; men kun ved List, ved Falskhed naar han sit Maal. Fritjof Nansen har

vist, at hans Vilje kan tvinge — uden List og Svig — selv den barskeste Natur til at føre ham frem mod Maalet. En Mand med en Vilje og med et stort, et langt Maal er just ikke hver Dags Syn. Her er een af de faa.

Nævnte Bog er livlig skreven; klart fremstillet er dette Viljemenneskes Opvækst og Manddomsgerning. Bogen er skreven for unge; den er for alle, for de ældre saavel som for de yngre. Virksomhedstrangen kommer frem hos én ved at blive bekendt med en saadan Vilje og en saadan Samlingsevne. Det er en Bog for hver den, som har Lyst til at være med paa Arbejdsmarken, og maaske den sløje kunde faa et Skub fremad ved at læse denne eller en lignende Bog. Hvem der kan og vil læse mere, henvises til de større Værker om og af Nansen. «Bedre og sundere, mere ansporende og viljestyrkende Læsning for Ungdommen findes der overhovedet ikke.» Denne Udtalelse af Otto C. Lund vil jeg gerne understrege med dobbelt Streg.

Holbæk Amts Dagblad: Otto C. Lund udgav i Fjor en Bog om Edison, som modtoges med stor og fortjent Velvilje. I Aar er denne Bog bleven efterfulgt af en af det moderne Europas Stormænd: Fridtjof Nansen.

Der er et Liv og en Friskhed over denne Fortælling, som gør den til en i høj Grad underholdende Læsning. Den er nærmest bestemt for Ungdommen, men der er intet i Vejen for, at ældre vil kunne have lige saa stor Glæde af den, tilmed da der ikke er det mindste søgt naive i Fortællemaaden, som er rask og ligetil, uden Vrøvl eller Omsvøb. Selvfølgelig er Bogen for største Delen udarbejdet paa Grundlag af Nansens egne to Bøger, den om hans Skifærd over Grønland og det store Værk om «Frams» Rejse over Polarhavet, Bøger, som nødvendigvis maa være Hovedkilderne for enhver, der vil skrive om Nansen og hans Bedrifter. Men Otto C. Lunds Bog er ingenlunde at betragte blot som sammentrængte Uddrag af, hvad der andet Steds findes trykt i udførligere Form.

Forfatteren har Ret i, at man ikke let finder en bedre og sundere, mere ansporende og viljestyrkende Læsning for Ungdommen end Fortællingen om Nansen og hans Bedrifter, hvorfor vi paa det bedste anbefaler denne Bog som Læsning for de unge og for dem, der ikke kan overkomme Nansens egne Værker. Fortællingen er ledsaget af flere gode Billeder. *H.*

OTTO C. LUND:

OPFINDEREN

THOMAS ALVA EDISON

EN HISTORIE FOR DE UNGE

Med Illustrationer

Omslaget tegnet af F. KRAUL

Pris 2 Kr. I komponeret Bind 3 Kr.

Af Bladenes Udtalelser om denne gode Bog for Ungdommen anføres:

Dannebrog: Hr. Otto C. Lund tilegner den til alle raske Drenge, idet han haaber, at «lille Al» — Thomas Edisons Kælenavn som Dreng — maa blive deres Helt. Han kan gøre det med god Ret, thi saa sandt som man kun kan ønske, at den opvoksende Ungdom vil søge sine Forbilleder i saadanne Personligheder som Thomas Edison, saa sandt kan man vanskelig give den en bedre Bog i Haanden end denne.

Bogen er livligt skrevet og smukt udstyret og vil med Fornøjelse og Udbytte ogsaa kunne læses af voxne.

Fyens Venstreblad: Det kunde være fristende at gengive Uddrag af Bogen, men da den er sammentrængt til 130 Sider for at kunne blive en Folkebog og svarer til dette Navn bedre end de fleste, vil jeg anbefale «Venstrebladet»s Læsere at købe og læse den selv. Hvem, der har en 14-aarig Dreng, kan ikke give ham en bedre Julegave.

Højskolebladet: Saa kan jeg ganske anderledes anbefale Ungdommen Bogen om Thomas Alva Edison. Den griber alligevel mere: thi her møder vi Manden, der lever, ikke

for Berømmelsen, men i og for Arbejdet, og det i et Arbejde, der ikke koster en Draabe Blod eller er bygget paa andres Ødelæggelse, men spreder Velsignelse omkring sig, idet det hjælper Menneskeheden til at opfylde sin Opgave, at gøre sig Jorden og dens Kræfter underdanig.

Kristl. Dagblad: Man skal have Vanskelighed ved at finde bedre underholdende Læsning for unge Mennesker, end der bydes i denne Bog, der handler om den moderne Dr. Faust, hvis Liv næsten er som et Eventyr, fuldt af dristige Planer, geniale Tanker og store Bedrifter, der staar som Mønstre paa energisk Handledygtighed.

Svendborg Avis: Naar der midt i den Vrimmel af Bøger, der mellem Aar og Dag sendes ud i Verden, dukker en saa udviklende og fornøjelig Levnedsskildring frem som den her foreligger, der skildrer Nutidens største Opfinder og Menneskehedens Velgører, Edison, vilde det være Synd og Skam, om en saadan Bog skulde blive staaende uopskaaret paa Boghandlerens Hylde.

Den fortjener at komme anderledes ud i Verden, at læses af hver Skoledreng og Skolepige, der stræber efter at komme frem, ud i den store ukendte Verden, for at «blive til noget». Her er et godt Forbillede at stræbe efter. Den fattige Dreng, der under Sult og Besværligheder, drevet af sin jærnfaste Villie, sit aldrig svigtende Livsmod, sin Flid og Begavelse naaede frem til Ærens Tinde. Og saa er Levnedsløbet fortalt letfatteligt, jævnt, med Lune og med en Understrøm af Forfatterens Kærlighed til den, han skildrer.

Venstres Folkeblad, Ringsted: Bogen er saa spændende som noget kunstigt lavet Eventyr, mere egnet til at udbrede gode og fornuftige Livsbetragtninger end de allerfleste Moralbøger og saa morsom, at den læses med største Interesse. Den er skrevet livligt og underholdende. Det er en god og sund Bog; denne Nutidens Helt bør Nutidens Ungdom kende — og Nutidens ældre for den Sags Skyld med.

Edison vil blive en kærkommen Julegave.

Behag at se Bogens sidste Sider.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 13 18 06 010 4